

Załącznik do Uchwały Nr 26/85/2015
Zarządu Powiatu Łomżyńskiego
z dnia 27 października 2015

PROGRAM ROZWOJU POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO DO 2020 ROKU

PROJEKT

projekt dokumentu

SPIS TREŚCI

Wstęp	3
1. Założenia programu rozwoju	5
2. Diagnoza strategiczna powiatu łomżyńskiego	7
Otoczenie powiatu	7
Dostępność komunikacyjna	9
Środowisko naturalne	11
Demografia	14
Kultura	22
Turystyka	23
Edukacja	25
Mieszkalnictwo i wyposażenie mieszkań	32
Rynek pracy	34
Podmioty gospodarcze	40
Dochody i wydatki budżetów gmin powiatu łomżyńskiego	42
3. Wizja powiatu łomżyńskiego do 2020 roku	47
4. Misja powiatu łomżyńskiego do 2020 roku	48
5. Uwarunkowania rozwoju	49
6. Analiza SWOT	50
7. Cele strategiczne i priorytety rozwoju powiatu	53
Priorytety (obszary priorytetowe)	54
Cele. Struktura celów	55
9. Wytyczne do programów strategicznych i ich identyfikacja	62
Opis spójności (powiązania) Programu Rozwoju Powiatu łomżyńskiego do 2020 roku z unijnymi, krajowymi i regionalnymi dokumentami strategicznymi	62
Główne źródła finansowania Programu Rozwoju Powiatu	66
Działania operacyjne (projekty, zadania, inicjatywy) w powiązaniu z celami Programu	69
Zestawienie zadań/projektów do Programu Rozwoju Powiatu łomżyńskiego do 2020 roku	72
10. Model zarządzania - wdrażanie, monitorowanie i ewaluacja Programu	82
Spis map	87
Spis tabel	87
Spis wykresów	88
Bibliografia	91

WSTĘP

Program Rozwoju Powiatu łomżyńskiego jest podstawowym dokumentem strategicznym, określającym priorytety, cele i kierunki polityki rozwoju powiatu do 2020 roku.

Program ma odniesienie do nowej generacji dokumentów strategicznych, zarówno europejskich

i krajowych (między innymi Europa 2020, Strategia Rozwoju Kraju do roku 2020, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2020, Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa),

jak i do wojewódzkich - Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020.

Program spełnia wymagania związane z jego wykorzystaniem w procedurach pozyskiwania środków finansowych z funduszy zewnętrznych, w tym z funduszy Unii Europejskiej, uwzględniając także przedsięwzięcia Powiatu uzgodnione już w procesie przygotowania do nowego okresu programowania Unii Europejskiej na lata 2014-2020, ich aktualizacje i zmiany.

Unia Europejska w Strategii Europa 2020 nakreśliła priorytety rozwojowe do roku 2020. Obejmują one: rozwój inteligentny (oparty na wiedzy i innowacjach), zrównoważony (promujący gospodarkę zieloną, oszczędzającą zasoby) i sprzyjający włączeniu społecznemu (zapewniający wysoką spójność społeczną i terytorialną, zapewniający wysoki poziom zatrudnienia).

Kluczowe znaczenie dla wsparcia Unii Europejskiej w procesy rozwoju regionalnego w latach 2014-2020 mają propozycje koncentracji tematycznej kierunków interwencji - 11 priorytetów tematycznych:

1. Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji.
2. Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania oraz jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych.
3. Podnoszenie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw, sektora rolnego i rybołówstwa.
4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach.
5. Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem.
6. Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów.
7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie wąskich gardeł w podstawowej infrastrukturze sieciowej.
8. Promowanie zatrudnienia i wspieranie mobilności siły roboczej.
9. Promowanie integracji społecznej i zwalczania bezrobocia.
10. Inwestowanie w edukację, umiejętności oraz uczenie się przez całe życie.
11. Wzmacnianie potencjału instytucjonalnego i sprawnej administracji publicznej.

Nowy paradygmat polityki rozwoju regionalnego UE kładzie nacisk na zintegrowane przedsięwzięcia rozwojowe mające służyć wzrostowi konkurencyjności i wyrównywaniu różnic pomiędzy obszarami. W obecnym okresie programowania istnieje konieczność precyzyjnego wskazywania czynników konkurencyjności określonych terytoriów, w stosunku do których będą stosowane specjalne działania „wyrównawcze”, dostosowane do ich potencjałów endogenicznych. Dzięki temu szczególną rolę w realizacji przedsięwzięć ukierunkowanych na rozwój regionalny będą odgrywać nie tradycyjne jednostki terytorialne, pokrywające się z granicami administracyjnymi, ale tzw. jednostki funkcjonalne, obejmujące różne typy

terytoriów powiązanych ze sobą różnymi zależnościami. Oznacza to konieczność zróżnicowanego podejścia do poszczególnych obszarów. Aktorami odpowiedzialnymi za rozwój regionalny w UE w nowym okresie programowania mają stać się wszystkie szczeble administracji publicznej, a także organizacje społeczne i biznesowe.

W nowej doktrynie polityki regionalnej kluczowe znaczenie ma wykorzystanie potencjałów rozwojowych regionów, a uzupełniającą rolę odgrywa usuwanie barier rozwojowych. Umiejętność współpracy, tworzenia sieci będzie decydująca dla rozwoju powiatu łomżyńskiego.

Program Rozwoju Powiatu Łomżyńskiego do 2020 charakteryzuje się spójnością z założeniami rozwojowymi województwa zawartymi w Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020 i Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Podlaskiego na lata 2014 – 2020.

Upływ czasu od opracowania dotychczas obowiązującego planu rozwoju w postaci Strategii Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Łomżyńskiego do 2015 roku oraz zmiany i uwarunkowania zewnętrzne spowodowały konieczność opracowania nowego dokumentu.

Zaproponowane w Programie Rozwoju Powiatu Łomżyńskiego do 2020 kierunki działania stanowić mają bazę do formułowania projektów traktowanych jako przedsięwzięcia inwestycyjne i nieinwestycyjne, a ich realizacja spowoduje poprawę jakości życia w powiecie.

1. ZAŁOŻENIA PROGRAMU ROZWOJU

1. Uwzględnienie dotychczasowej Strategii Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Łomżyńskiego do 2015 roku.
2. Odniesienie do nowej generacji dokumentów strategicznych zarówno europejskich, jak też krajowych (między innymi Europa 2020, Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju do roku 2030, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2020, Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020, Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030).
3. Zastosowanie partnerskiego modelu budowania Programu Rozwoju wspólnie z jej interesariuszami metodą planowania strategicznego współuczestniczącego.
4. Uspołecznienie procesu opracowania dokumentu Programu.
5. Planowanie rozwoju to nie tylko dokument, lecz proces jego tworzenia.
6. Planowanie rozwoju powiatu – wymiar całej społeczności powiatu.
7. Priorytety Programu określone zostaną w zakresie zadań leżących w kompetencji powiatu.
8. Siatka struktury Programu Rozwoju, którą tworzą: cele strategiczne, priorytety (obszary priorytetowe), cele szczegółowe i operacyjne (cztery poziomy).
9. Wytyczne do programów strategicznych i ich identyfikacja, jako podstawowe narzędzia realizacji celów Programu.

Założenia procesu planowania zrównoważonego rozwoju

Przy opracowaniu Programu utrzymano podstawowe założenia procesu planowania zrównoważonego rozwoju:

1. Racjonalne wykorzystanie dostępnych zasobów lokalnych, przy ograniczeniu dostarczenia ich z zewnątrz.
2. Wykorzystywanie w pierwszym rzędzie zasobów odtwarzalnych.
3. Zintegrowane wykorzystanie potencjału (łącznie różnych zasobów), poprzez rozwiązywanie różnych problemów łącznie, w ich wzajemnym oddziaływaniu.
4. Poszukiwanie rozwiązań przyjaznych dla środowiska naturalnego.
5. Budowanie rozwoju na kontynuacji pozytywnych tendencji, szacunku dla dziedzictwa i wartości.
6. Traktowanie więzi społecznej jako fundamentu stosunków społecznych i gospodarczych.
7. Budowanie współpracy między lokalnymi „aktorami” (władze lokalne, podmioty gospodarcze, organizacje pozarządowe, lokalni liderzy).
8. Tworzenie lokalnych systemów kooperacji gospodarczej i ich aktywne łączenie z bliższymi i odleglejszymi rynkami zbytu.

Elementy Program Rozwoju Powiatu Łomżyńskiego do 2020 roku

1. Diagnoza sytuacji strategicznej powiatu:
 - a. analiza otoczenia powiatu
 - b. opis stanu istniejącego w kluczowych sferach życia
 - c. profil powiatu
2. Analiza SWOT
3. Wizja i misja rozwoju Powiatu Łomżyńskiego do roku 2020
4. Cele strategiczne Powiatu Łomżyńskiego
5. Wybór obszarów priorytetowych
6. Wytyczne do programów strategicznych i ich identyfikacja jako podstawowe narzędzia realizacji celów Programu
7. Opracowanie modelu zarządzania procesem wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu

Etapy opracowania programu

Program opracowano od marca do sierpnia 2015 roku.

Etapy:

1. Przygotowawczy - zebranie, przygotowanie materiałów niezbędnych do przeprowadzania badań, analiz i warsztatów.
2. I warsztat – dyskusja nad aktualnością Strategii Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Łomżyńskiego do 2015 roku, praca w grupach nad diagnozą, wizją i misją.
3. II warsztat – diagnoza sytuacji strategicznej powiatu, analiza SWOT, określenie wizji i misji, określenie celów strategicznych i priorytetów.
4. III warsztat – wizja, misja, priorytety, cele strategiczne, propozycje projektów/inicjatyw/zadań do Programu.
5. IV warsztat – wytyczne do programów strategicznych i model zarządzania procesem wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu.
6. Opracowanie projektu dokumentu Programu.

2. DIAGNOZA STRATEGICZNA POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO

OTOCZENIE POWIATU

Powiat łomżyński położony jest w zachodniej części województwa podlaskiego, został utworzony na podstawie ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym (Dz. U. Nr 91, poz. 578 z późn. zm.) oraz Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 sierpnia 1998 roku w sprawie utworzenia powiatów (Dz. U. Nr 103, poz. 652) z dniem 1 stycznia 1999 roku. Jest jednym z 17 powiatów województwa.

Województwo podlaskie położone jest w północno-wschodniej części Polski, graniczy z Litwą i Białorusią, a także województwami warmińsko-mazurskim, mazowieckim i lubelskim.

Powiat łomżyński położony jest na Nizinie Północnomazowieckiej i graniczy z następującymi powiatami:

- białostockim,
- kolneńskim,
- grajewskim,
- monieckim,
- zambrowskim,
- ostrołęckim,
- ostrowskim.

Mapa 1 Położenie województwa podlaskiego

Źródło: Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014, województwo podlaskie

Obszar powiatu o powierzchni 1355 km² administracyjnie obejmuje swoim terytorium obszar dziewięciu jednostek samorządowych:

- gminy miejsko-wiejskie: Jedwabne, Nowogród;
- gminy wiejskie: Łomża, Miastkowo, Piątnica, Przytuły, Śniadowo, Wizna, Zbójna.

Teren powiatu zamieszkuje 51860 mieszkańców (dane z grudnia 2013).

Mapa 2 Podział administracyjny powiatu łomżyńskiego

Źródło: Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014, powiat łomżyński

Położenie powiatu w obszarze peryferyjnym Polski i Unii Europejskiej, w niedużej odległości od wschodniej granicy UE może dostarczać pewnych problemów w swobodnym przemieszczaniu się zarówno osób, jak i towarów oraz usług.

Odczuwalne jest to także ze względu na słabszą dostępność transportową do centrów rozwojowych. Niestabilność regulacji sąsiednich krajów – Białorusi i Rosji – w zakresie swobody przepływu towarów i usług przejawiając się nakładaniem kwot importowych, embargami oraz ograniczeniami licencji transportowych. Ograniczenia te zmniejszają możliwość wykorzystania przygranicznego położenia regionu i wejścia na wschodnie rynki zbytu. Równocześnie bliskość rynku Białorusi, może być wykorzystana do wejścia, poprzez rynek białoruski, na inne rynki wschodnie, zwłaszcza rosyjski i kazachski w związku z utworzeniem unii celnej. Istnieje też możliwość dywersyfikacji dostawców wyrobów ropopochodnych przez Polskę (Białoruś modernizuje i rozszerza swoje moce produkcyjne) oraz szeroki wachlarz wyrobów w polskim eksporcie, daje nadzieję na dalszy rozwój wymiany handlowej w przyszłości.¹

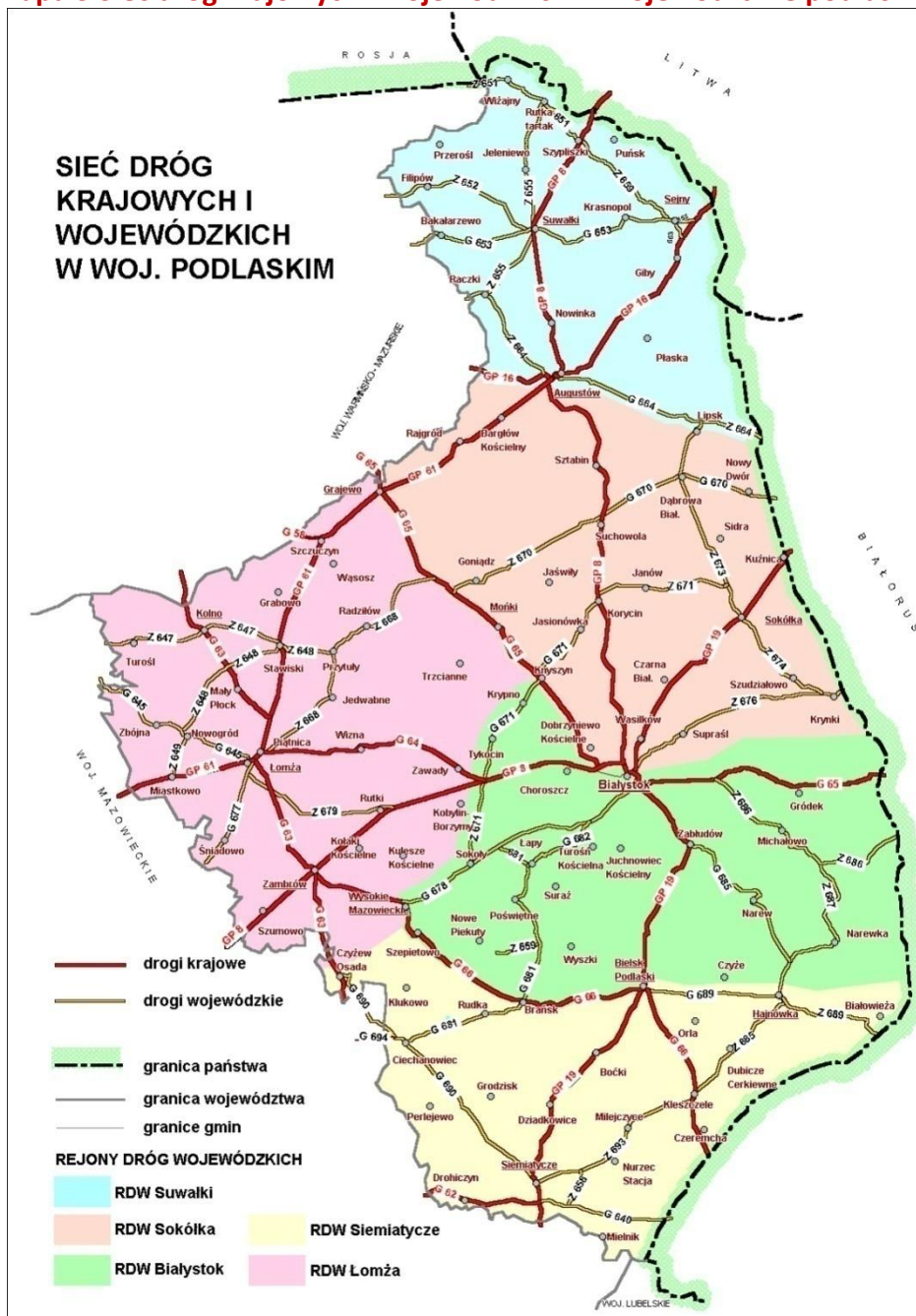
Wyżej wymienione trudności nie powinny ograniczać powiatu w budowaniu pozytywnych międzynarodowych relacji. W celu nawiązania partnerskiej współpracy w zakresie rozwoju lokalnej gospodarki, wymiany poglądów szerokich kręgach tematycznych, jak i bezpośrednich doświadczeń ludności, w tym młodzieży, powiat łomżyński w maju 1999 roku, w styczniu 2005 roku i w styczniu 2008 r. podpisał porozumienie o współpracy międzynarodowej, odpowiednio z powiatem Dingolfing – Landau (Bawaria, Niemcy), powiatem Daugavpils (Republika Łotewska) i Rejonem Soleczniki (Litwa).

¹Grabowiecki J. (red.), 2012, *Wymiana handlowa województwa podlaskiego po akcesji do Unii Europejskiej*, red. Jerzy Grabowiecki, Białystok 2012

DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA

Powiat łomżyński jest ważnym węzłem komunikacyjnym i transportowym północno-wschodniej Polski. Położenie pozwala na relatywnie szybkie przemieszczanie osób oraz towarów i usług pomiędzy powiatem a Warszawą za pomocą sieci drogowej. Rynek aglomeracji warszawskiej jest jednym z dwóch (obok śląskiego) najbardziej atrakcyjnych i chłonnych w Polsce. Łatwy dostęp do tego rynku stwarza szanse rozwojowe dla lokalnych przedsiębiorców, którzy nie muszą ponosić wysokich kosztów transportu. Ponadto stworzenie atrakcyjnej oferty dla mieszkańców aglomeracji warszawskiej może skutkować napływem środków finansowych do powiatu.

Mapa 3 Sieć dróg krajowych i wojewódzkich w województwie podlaskim

Źródło: Serwis Wrota Podlasia, www.wrotapodlasia.pl

Powiat łomżyński położony jest wzdłuż drogi krajowej nr 61 Warszawa – Augustów stanowiącą główny ciąg drogowy w zachodniej części województwa podlaskiego oraz drogi krajowej nr 63 prowadzącej do przejść granicznych z Ukrainą i Obwodem Kaliningradzkim, z Lubelszczyzny na Mazury. Droga nr 64 Piątnica – Jeżewo łączy powiat ze stolicą województwa.

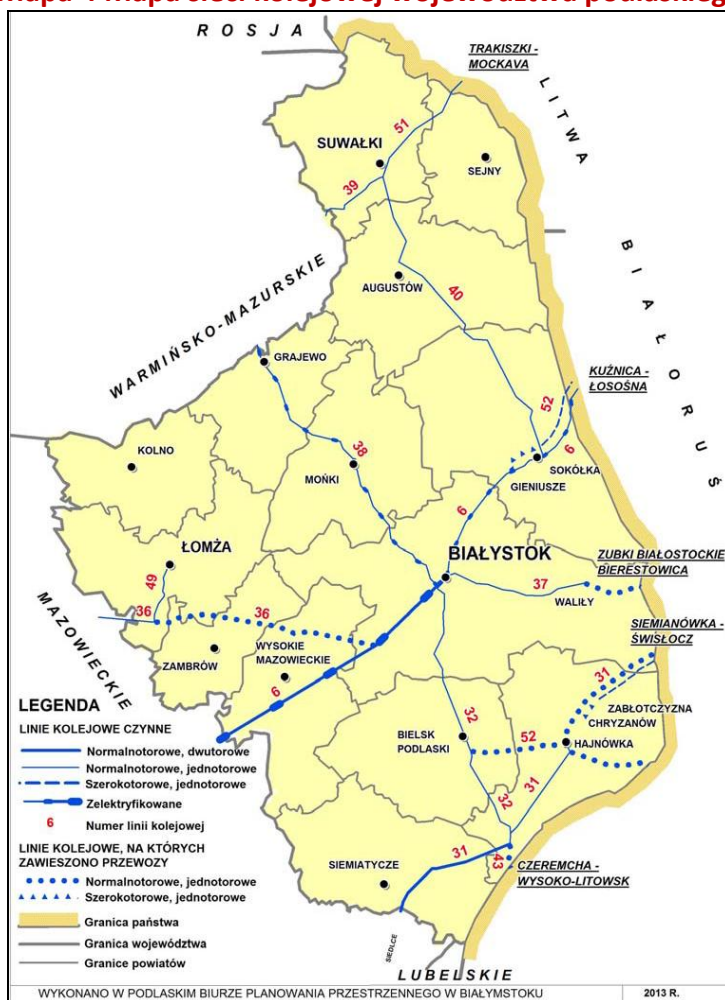
Drogi wojewódzkie na terenie powiatu:

- droga Łomża-Śniadowo-Ostrów Mazowiecka,
- droga Łomża – Nowogród – Zbójna – Myszyniec,
- droga Piątnica – Jedwabne – Przytuły – Radziłów,
- droga Łomża – Gać – Mężenin,
- droga łącząca Nowogród z drogą nr 61,
- fragmenty drogi Morgowniki – Stawiski – Przytuły.

Na drogach wojewódzkich znajdują się dwa mosty w Morgownikach na Narwi oraz na Pisie. Dla komunikacji między północną i południową częścią powiatu ważne znaczenie mają drogi przebiegające przez Łomżę oraz dwa mosty przez Narew.

Obecnie sieć dróg w powiecie łomżyńskim liczy 529,411 km, którymi zarządza Zarząd Dróg Powiatowych w Łomży. Powiat ma stosunkowo dogodny drogowy układ komunikacyjny, co ma istotne znaczenie przy braku pasażerskiego transportu kolejowego.

Mapa 4 Mapa sieci kolejowej województwa podlaskiego

Źródło: Podlaskie Biuro Planowania Przestrzennego w Białymstoku

ŚRODOWISKONATURALNE

Obszar powiatu łomżyńskiego obejmuje unikatowe przyrodniczo tereny (około 26% powierzchni powiatu stanowią obszary unikalnej przyrody objęte różnymi formami ochrony prawnej) oraz charakteryzuje się niskim stopniem zanieczyszczenia środowiska, dzięki czemu cały obszar powiatu należy do „Zielonych Płuc Polski” (ZPP). Obszar ZPP obejmuje północno-wschodnią część kraju o powierzchni 63 234 km², na tym terenie mieszka około 4 mln ludzi. Administracyjnie obszar ZPP położony jest na terenie pięciu województw: warmińsko-mazurskiego (115 gmin), podlaskiego (118 gmin), północno-wschodniej części mazowieckiego (114 gmin) oraz części pomorskiego (6 gmin) i kujawsko-pomorskiego (33 gmin). Ogółem teren Zielonych Płuc Polski obejmuje 379 gmin oraz 57 powiatów.²

Mapa 5 Obszar funkcjonalny Zielone Płuca Polski

Źródło: Serwis internetowy Fundacja Zielone Płuca Polski – www.fzpp.pl

Pod względem geograficznym powiat znajduje się na terytorium makroregionu Niziny Północnomazowieckiej, w skład którego wchodzi 3 mezoregiony: Międzyrzecze Łomżyńskie, Równina Kurpiowska, Dolina Dolnej Narwi.

Walory przyrodnicze i krajobrazowe, położenie w Zielonych Płucach Polski stwarza dobre warunki dla rozwoju turystyki. Miejsca atrakcyjnego dla przyrodników, zwłaszcza ornitologów, pasjonatów natury. Ukształtowanie powierzchni, gleba i wody to istotne części krajobrazu powiatu łomżyńskiego, które tworzą jego estetyczno-widokowe właściwości. Tereny prawnie chronione stanowią 35148,5 ha (w tym parki narodowe – 351 ha, rezerваты przyrody 540,7 ha).

²Serwis Fundacja Zielone Płuca Polski - www.fzpp.pl

Walory przyrodnicze i krajobrazowe tego obszaru sprawiają, że stanowi on bardzo ważny teren wypoczynku mieszkańców i potencjalnie ważny czynnik rozwoju turystyki w tym regionie.

Na terenie powiatu występują następujące obszary i obiekty chronione, które zajmują ok. 26 % powierzchni³:

- **Biebrzański Park Narodowy** o powierzchni 499 ha (gmina Jedwabne - 457 ha i gmina Wizna - 42 ha). Ten rozległy obszar uznawany jest za osobliwość przyrodniczą nie tylko w skali kraju, lecz również Europy. Jego szczególną cechą są zachowane niemal w pierwotnym stanie torfowiska niskie oraz leśne torfowiska wysokie. Dowodem tej naturalności jest wyraźnie zachowana strefowość ekologiczna doliny Biebrzy. Szatę roślinną Parku stanowi około 45 zespołów roślinnych odznaczających się różnorodnością, wysokim stopniem naturalności i obecnością wielu rzadkich gatunków roślin.
- 6 leśnych rezerwatów przyrody o łącznej powierzchni ok. 540 ha:

Tabela 1 Rezerваты przyrody powiatu łomżyńskiego

Nazwa rezerwatu	Powierzchnia w ha	Krótką charakterystyką rezerwatu
„Kalinowo” gm. Piątnica (Nadleśnictwo Łomża)	69,76	Stanowi fragment wielogatunkowego lasu liściastego o naturalnym charakterze. Jest jedynym skrawkiem lasu naturalnego na całej Wysoczyźnie Kolneńskiej.
„Kaniston” gm. Zbójna (Nadleśnictwo Nowogród)	136,59	Obejmuje zwarty naturalny kompleks lasów Puszczy Kurpiowskiej. Szata roślinna bardzo bogata i zróżnicowana, z udziałem gatunków podlegających ochronie prawnej jak: widłak jałowcowaty, widłak wroniec, widłak goździsty, storczyk krwisty.
„Czarny Kąt” gm. Zbójna (Nadleśnictwo Nowogród)	32,97	Obejmuje fragment uroczyska „Wyk” z dorodnym drzewostanem sosnowym, naturalnego pochodzenia w wieku 90 - 100 lat.
„Rycerski Kierz” gm. Łomża (Nadleśnictwo Łomża)	43,52	Jest gatunkowym lasem liściastym o charakterze naturalnym, rosnącym w aluwium doliny Narwi. Drzewostan złożony głównie z dębu szypułkowego w wieku 120 - 140 lat z pojedynczą sosną w wieku ok. 100 lat.
„Łokieć” gm. Zbójna (Nadleśnictwo Nowogród)	139,5	Obejmuje stosunkowo dobrze zachowany fragment Puszczy Kurpiowskiej o dużym zróżnicowaniu szaty roślinnej z udziałem gatunków chronionych. Najcenniejszą częścią rezerwatu są naturalne torfowiska wysokie, największe w całej Puszczy Kurpiowskiej.
„Wielki Dział” gm. Łomża (Nadleśnictwo Łomża)	120,07	Utworzony w 1990 r. jako rezerwat ścisły. Stanowi fragment największego w dolinie Narwi kompleksu lasów łęgowych o naturalnym charakterze.

Źródło: Starostwo Powiatowe w Łomży

- **Łomżyński Park Krajobrazowy Doliny Narwi** o powierzchni 7 353 ha obejmujący dolinę Narwi od Bronowa do Piątnicy (gmina Łomża - 4 109 ha, gmina Piątnica - 2 947 ha, gmina Wizna - 297 ha).

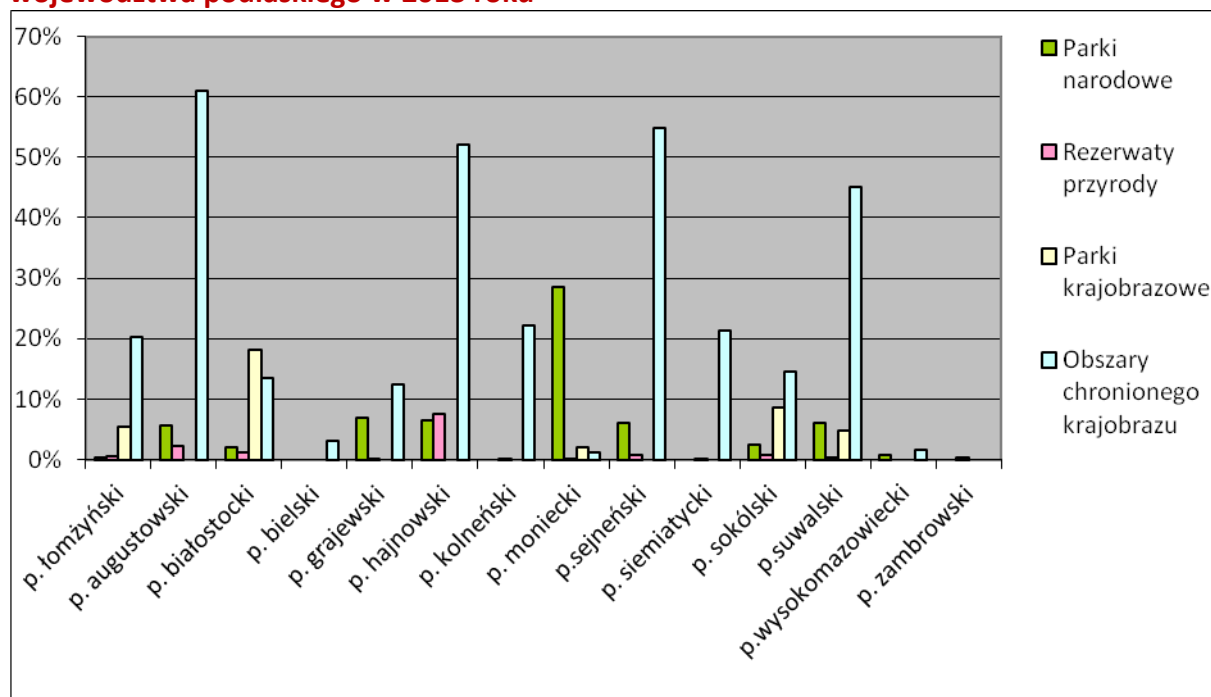
³ Program ochrony środowiska Powiatu łomżyńskiego na lata 2011 – 2014 z perspektywą na lata 2015 – 2018

Wokół Parku znajduje się otulina o powierzchni 12 310 ha (gminy: Łomża - 4 228 ha, Piątnica - 3 934 ha, Wizna - 1 989 ha, Rutki - 1 794 ha, Zambrów - 365 ha). Dolina Narwi na terenie Parku zwęża się do 1,5 - 2,0 km i otoczona jest stromymi stokami wyniesień morenowych wznoszących się do 40 - 50 m nad poziom rzeki. Najwyższe wzgórza w bezpośrednim sąsiedztwie doliny, na północ od Kalinowa osiągają wysokość 153 m n.p.m.

- obszar chronionego krajobrazu „**Równiny Kurpiowskiej i Doliny Dolnej Narwi**” o powierzchni 27 440 ha rozciągający się na terenie pięciu gmin (Zbójna - 18 577 ha, Miastkowo - 2 170 ha, Nowogród - 4 142 ha, Łomża - 1 309 ha i Piątnica - 1 242 ha). Wyznaczony obszar i ustanowione dla niego zasady gospodarowania są bardzo przydatne do kreowania polityki przestrzennej.
- **23 użytki ekologiczne** o ogólnej powierzchni ok. 71,1 ha znajdujących się na terenie gmin: Łomża (3szt.-19,2ha), Nowogród (9szt.- 8ha), Zbójna (10szt.- 29,1ha) i Piątnica (1- 12,8ha). Są to śródlądne bagna znajdujące się w zarządzie Lasów Państwowych administrowanych przez Nadleśnictwa: Łomża i Nowogród oraz starorzeczka rz. Narwica (gm. Piątnica) i Łopian (gm. Łomża). Obszary te są miejscami lęgowymi ptaków a ponadto stanowią naturalny rezerwuuar wody.
- 57 pomników przyrody, w tym:
 - 6 grup drzew,
 - 4 głazy narzutowe,
 - 1 źródło wodne,
 - 36 pojedynczych drzew,
 - 10 alei drzew pomnikowych, w skład których wchodzi od 32 do 360 drzew (do najokazalszych należą: aleja 103 lip przy Szkole Podstawowej w Konarzycach, gm. Łomża, aleja 360 sosen w m. Podgórze przy drodze Łomża – Zambrów, gm. Łomża, aleja 103 lip w m. Bożejewo przy drodze Piątnica – Wizna - Jeżewo - gm. Wizna).

Do pozostałych atrakcji przyrodniczych należy zaliczyć Lasy Pniewskie i Lasy Czerwonego Boru oraz rzeki: Biebrza, Narew i Pisa stanowiące z dopływami szlaki turystyki wodnej i miejsca rekreacji.

Wykres 1 Formy ochrony przyrody (% powierzchni) powiatu łomżyńskiego na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

Obszary Natura 2000 to najmłodsza z form ochrony przyrody, wprowadzona w 2004 r. w Polsce jako jeden z obowiązków związanych z przystąpieniem naszego kraju do Unii Europejskiej. Obszary Natura 2000 powstają we wszystkich państwach członkowskich tworząc Europejską Sieć Ekologiczną obszarów ochrony Natura 2000.

Głównym celem funkcjonowania Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 jest zachowanie określonych typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków, które uważa się za cenne i zagrożone w skali całej Europy. Drugim jej celem jest ochrona różnorodności biologicznej.

DEMOGRAFIA

Powiat łomżyński zamieszkuje 51.860 osób, gęstość zaludnienia wynosi 38 osób na km². Średni wiek mieszkańców powiatu łomżyńskiego w 2014 roku wyniósł 39,4 lata, dla województwa 40,7, a dla Polski 40,5 lat.

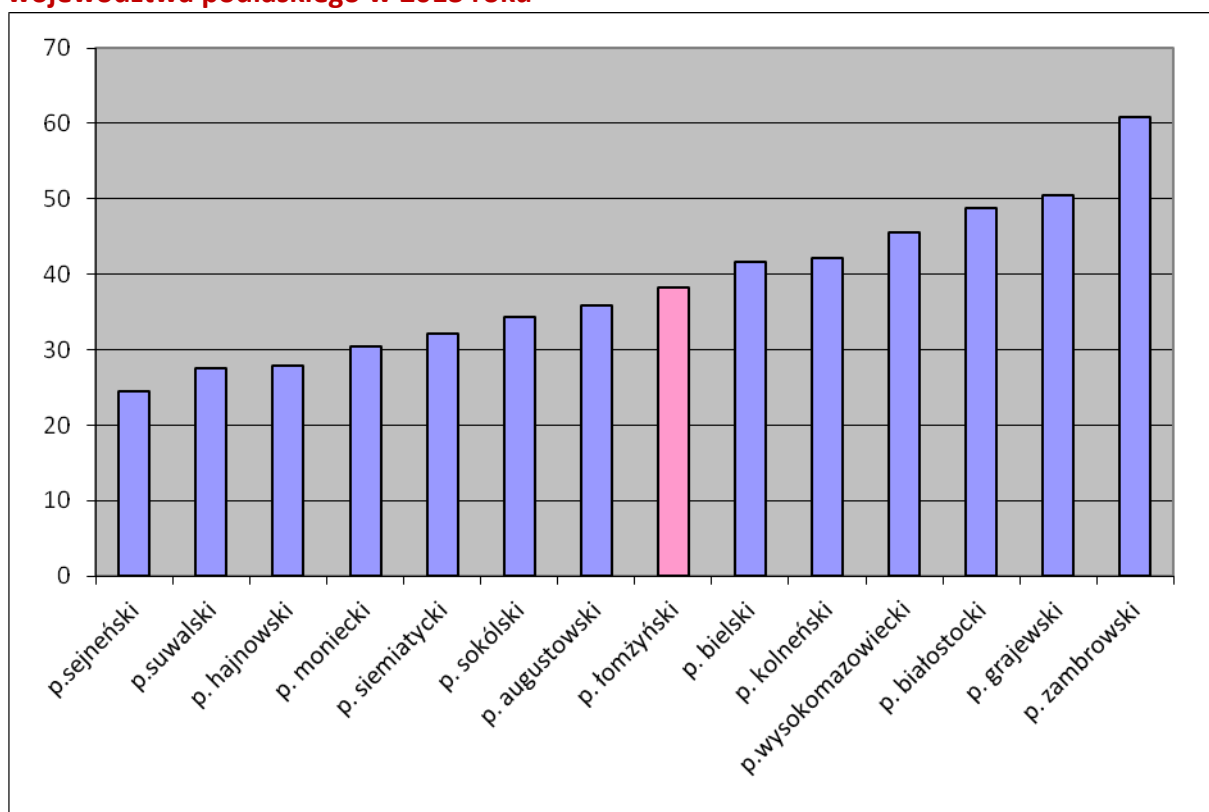
Tabela 2 Ludność powiatu łomżyńskiego w latach 2008-2013 (stan w dniu 31 XII)

	Jednostka miary	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ludność faktycznie zamieszkała:							
ogółem	osoba	50840	50919	52239	52181	52169	51860
kobiety	osoba	25140	25196	25870	25853	25918	25718
mężczyźni	osoba	25700	25723	26369	26328	26251	26142
Ludność na 1 km ² (gęstość zaludnienia)	osoba	38	38	39	39	39	38
	Jednostka miary	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Na 1000 ludności:							
zgony	-	10,77	11,57	10,21	11,00	11,25	10,50
przyrost naturalny	-	-0,3	0,2	1,0	-1,4	-0,7	-0,3
urodzenia żywe	-	10,5	11,7	11,2	9,6	10,5	10,2
małżeństwa zawarte w ciągu roku	-	7,2	7,0	6,0	5,7	5,8	4,7
rozwoły	-	0,6	0,8	1,0	0,9	1,0	0,8
Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych	promil	13,0	8,3	1,7	8,0	7,3	9,4

	Jednostka miary	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Saldo migracji na pobyt stały:							
saldo migracji gminnych wewnętrznych	osoba	-70	19	83	13	-3	-171
saldo migracji zagranicznych	osoba	9	-2	1	3	14	-15

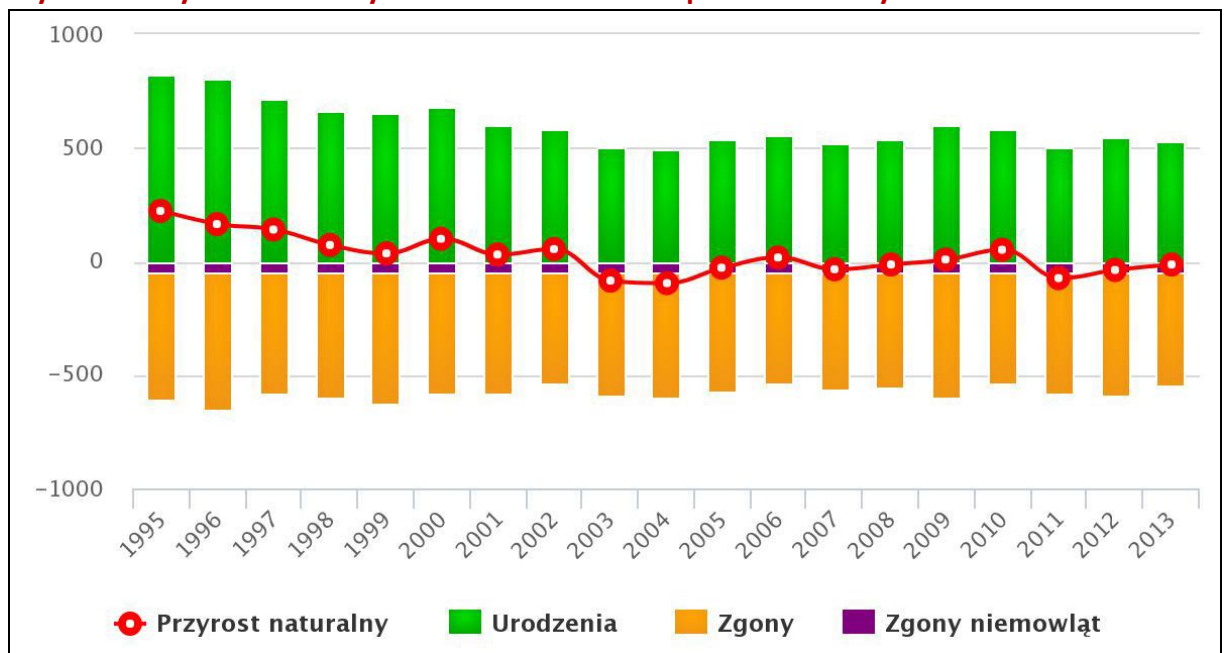
Źródło: BDR GUS

Wykres 2 Gęstość zaludnienia (osoby na km²) w powiecie łomżyńskim na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku

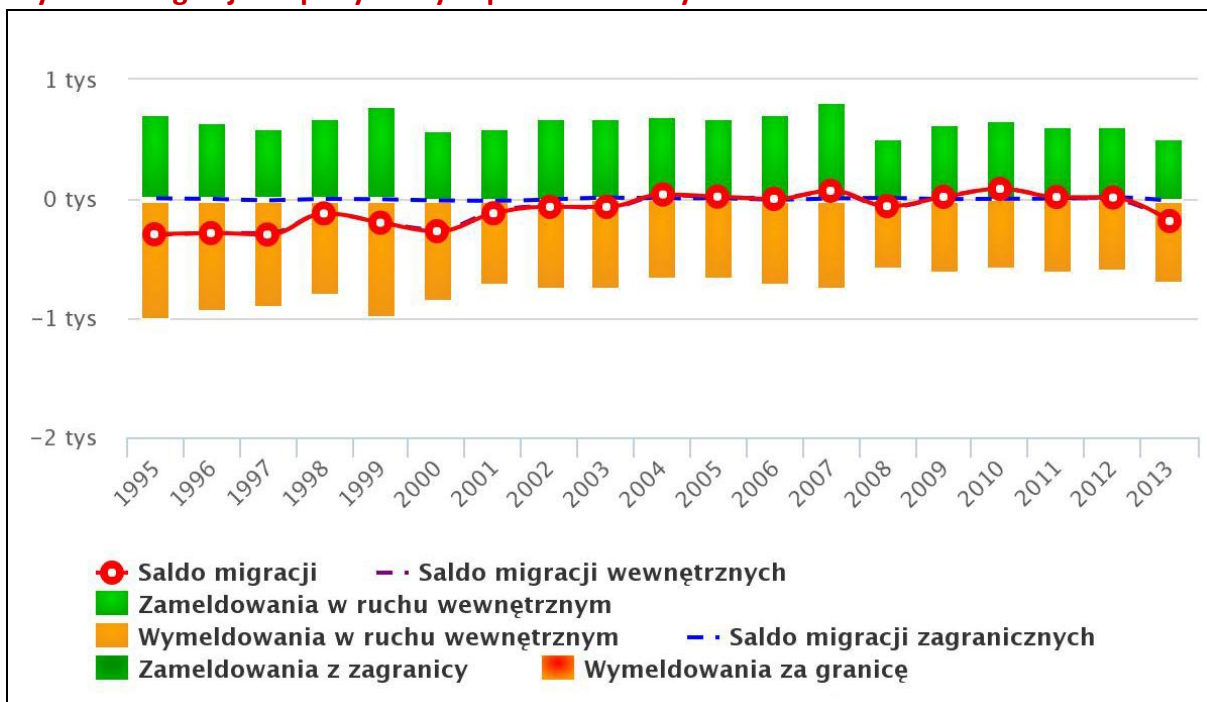
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

Przyrost naturalny wyniósł -0,3 na 1000 mieszkańców i w ciągu trzech ostatnich lat wykazał tendencję rosnącą.

Wykres 3 Przyrost naturalny w latach 1995-2013 w powiecie łomżyńskim

ródło: Polska w Liczbach (na podstawie danych GUS), www.polskawliczbach.pl

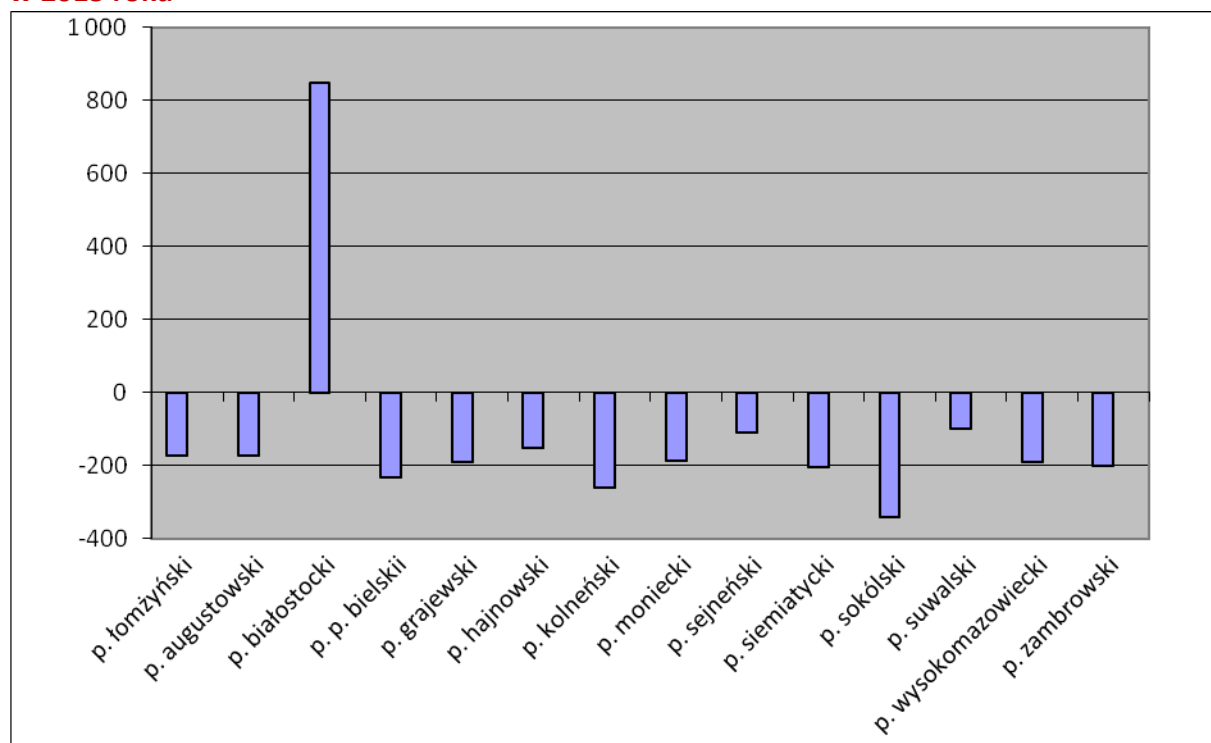
Saldo migracji było ujemne i wyniosło -3,6 na 1000 osób (od 2009 roku do 2012 saldo było dodatnie).⁴ Podobnie jak w większości powiatów województwa podlaskiego, ludzie przemieszczają się z obszarów wiejskich do miast.

Wykres 4 Migracje na pobyt stały w powiecie łomżyńskim w latach 1995-2013

Źródło: Polska w Liczbach (na podstawie danych GUS), www.polskawliczbach.pl

⁴Dane z XII 2013 roku

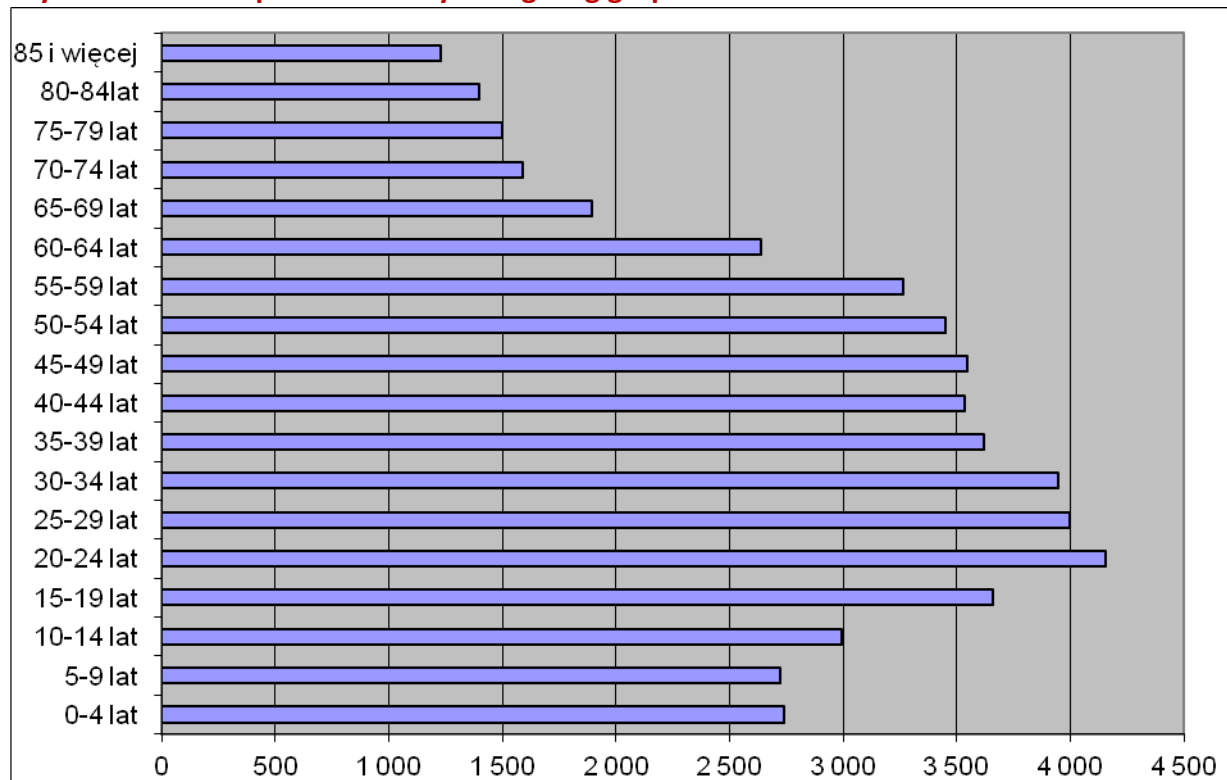
Wykres 5 Saldo migracji w powiecie łomżyńskim na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

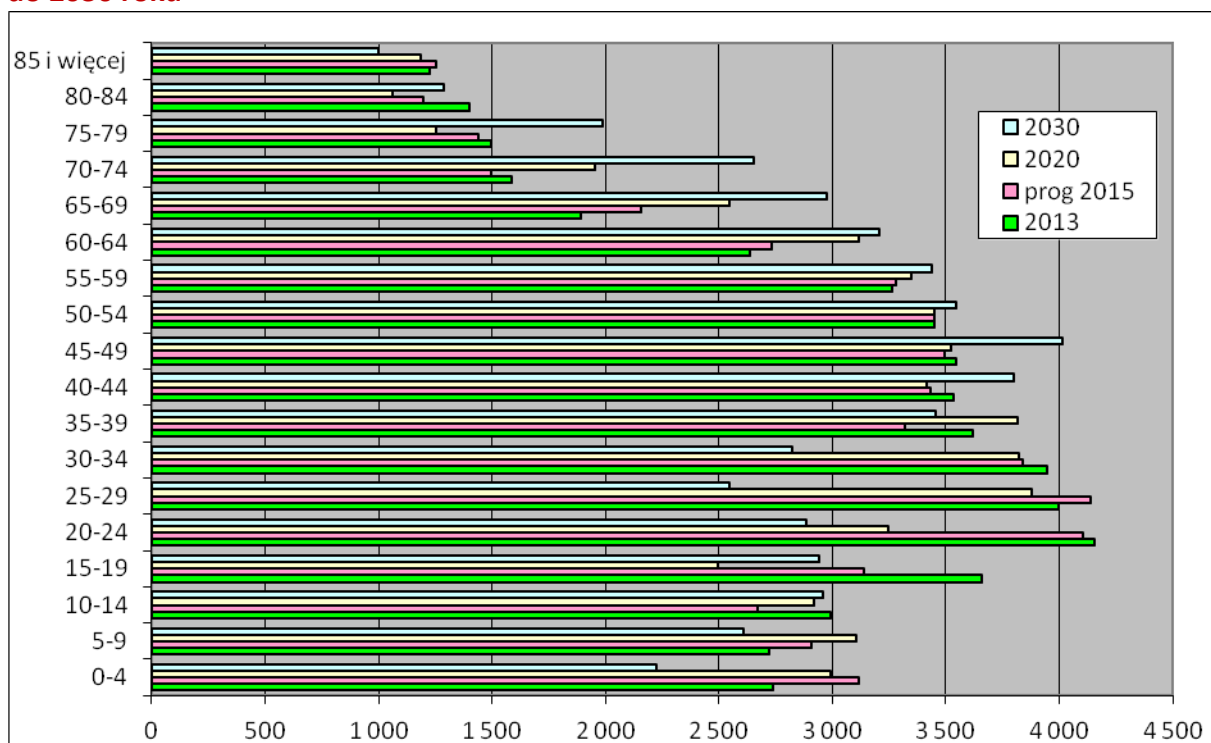
Powiat łomżyński należy do regionów, w których występuje jeszcze duży odsetek ludzi młodych.

Wykres 6 Ludność powiatu łomżyńskiego wg grup wieku w 2013 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

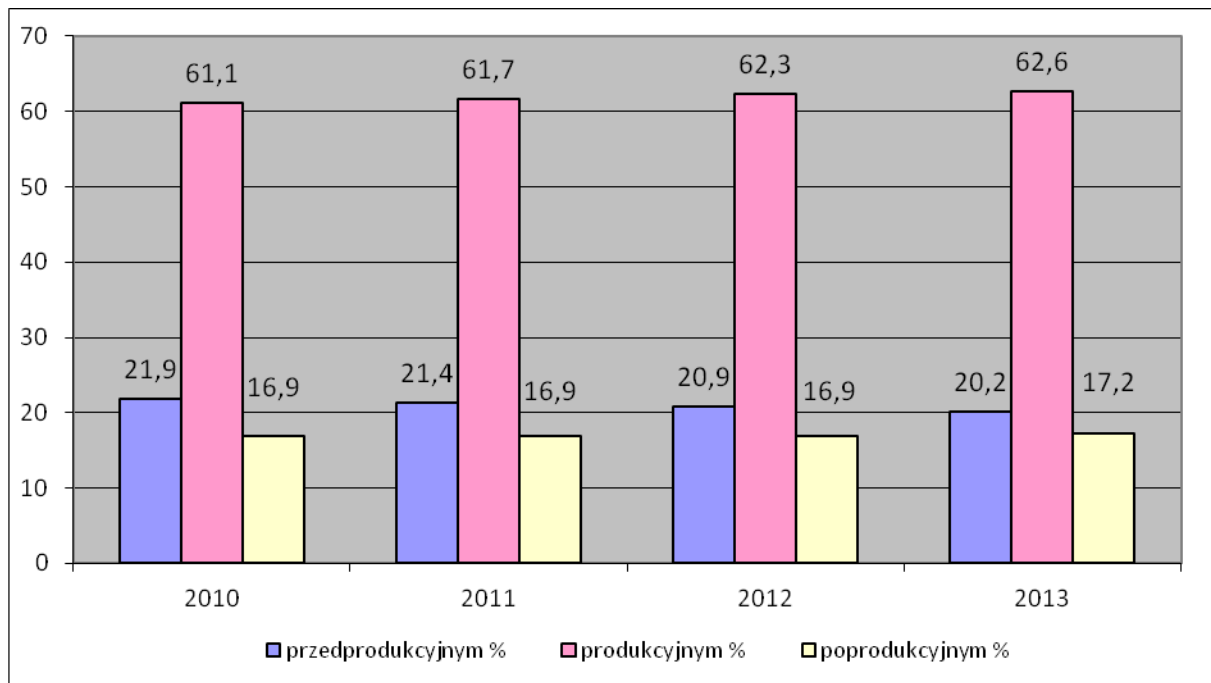
Wykres 7 Struktura demograficzna powiatu łomżyńskiego w 2013 roku wraz z prognozami do 2030 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

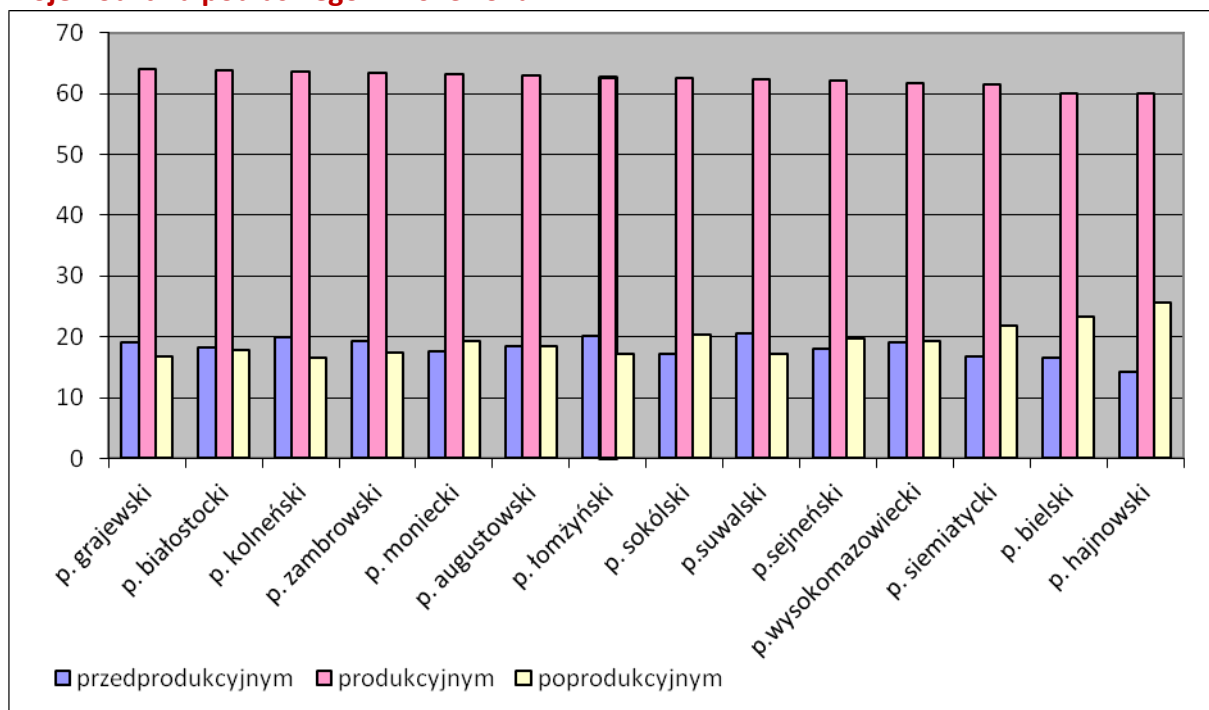
To stosunkowo młody powiat, chociaż wykazujący tendencję do starzenia się. W 2013 roku udział osób w wieku przedprodukcyjnym sięgał 20,2%, w wieku produkcyjnym 62,6%, a w wieku poprodukcyjnym 17,2% wszystkich mieszkańców. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w regionie nie odbiegała od sytuacji w innych województwach Polski, również w zakresie zachodzących zmian. Według prognoz tendencja do starzenia się społeczeństwa lokalnego będzie się nasilać.

Wykres 8 Struktura ludności powiatu łomżyńskiego wg ekonomicznych grup wiekowych w latach 2010-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

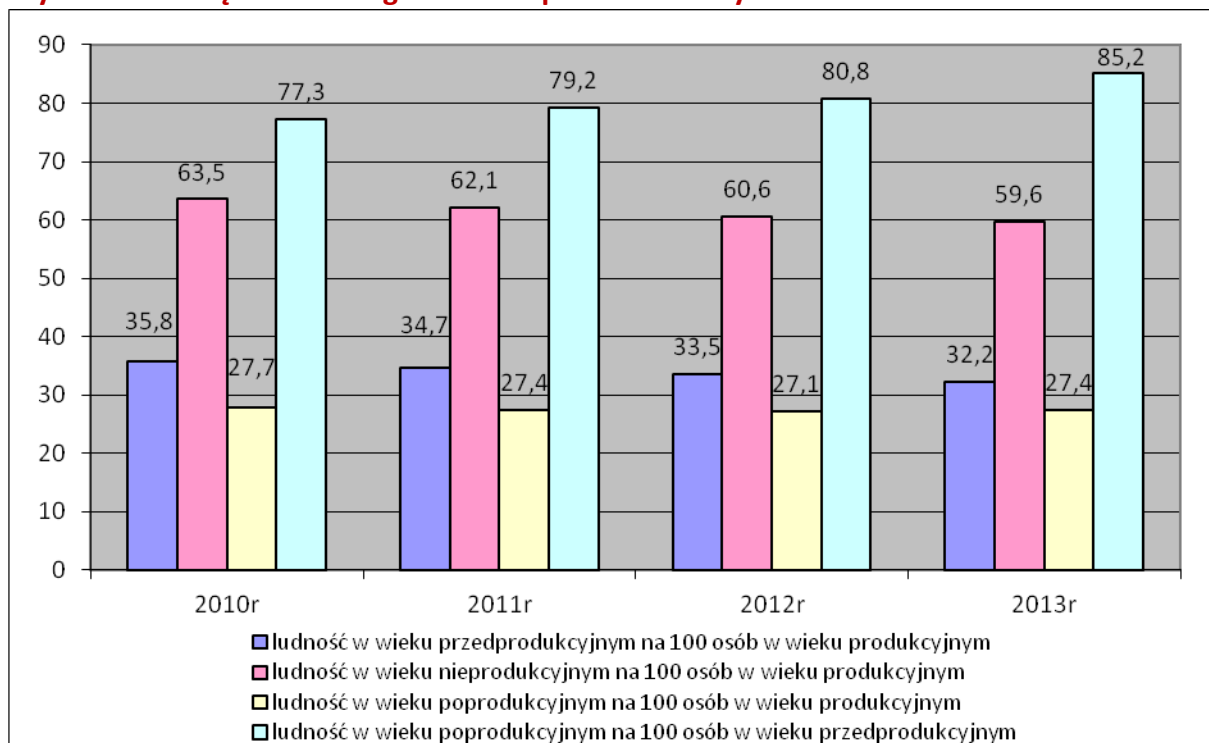
Wykres 9 Struktura ludności wg ekonomicznych grup wiekowych w powiatach województwa podlaskiego w 2013 roku

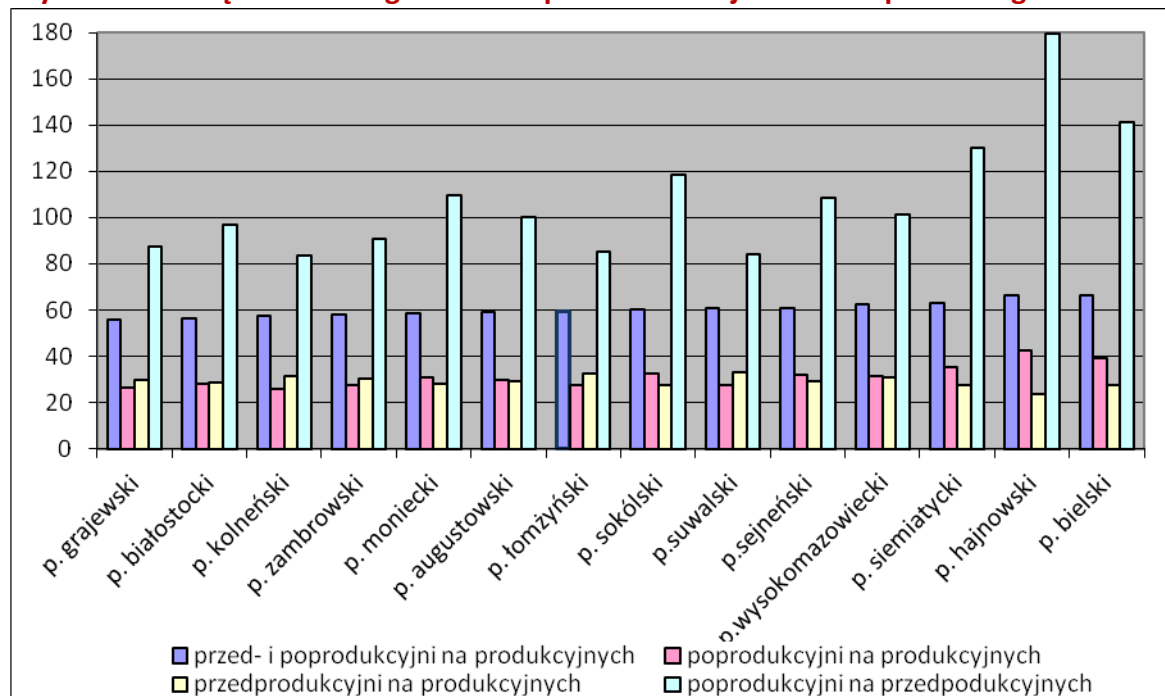
ródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

Spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym oraz wzrost liczby osób starszych w kolejnych latach może wpłynąć negatywnie na wielkość zasobów pracy w powiecie oraz stworzyć konieczność podjęcia działań w zakresie opieki nad osobami starszymi i dostarczania specjalistycznych usług dla tej grupy ekonomicznej.

Wykres 10 Obciążenie demograficzne w powiecie łomżyńskim w latach 2010-2013

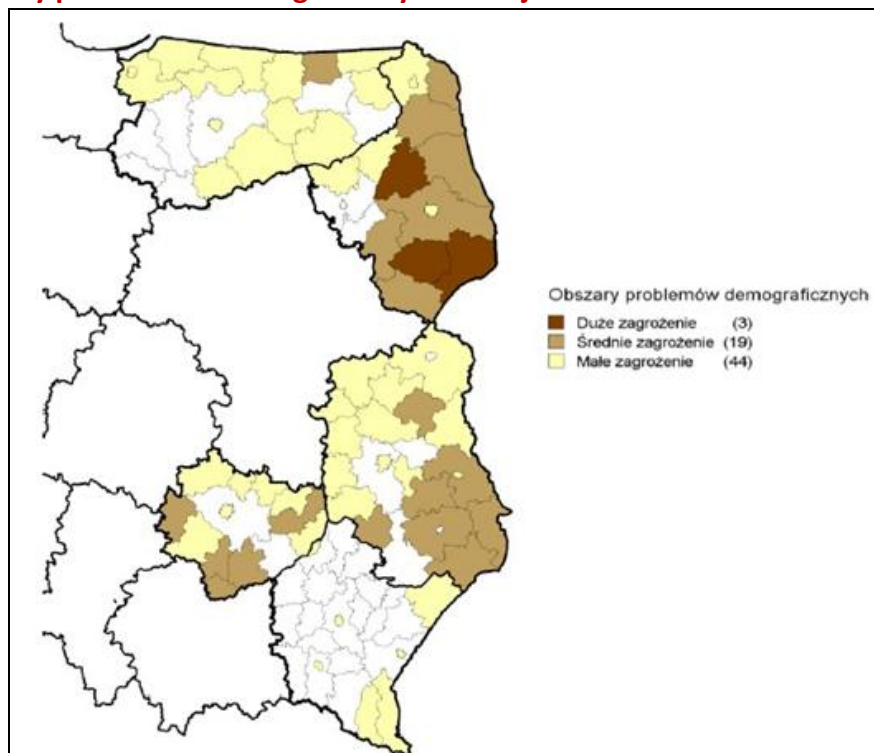

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

Wykres 11 Obciążenie demograficzne w powiatach województwa podlaskiego w 2013 roku

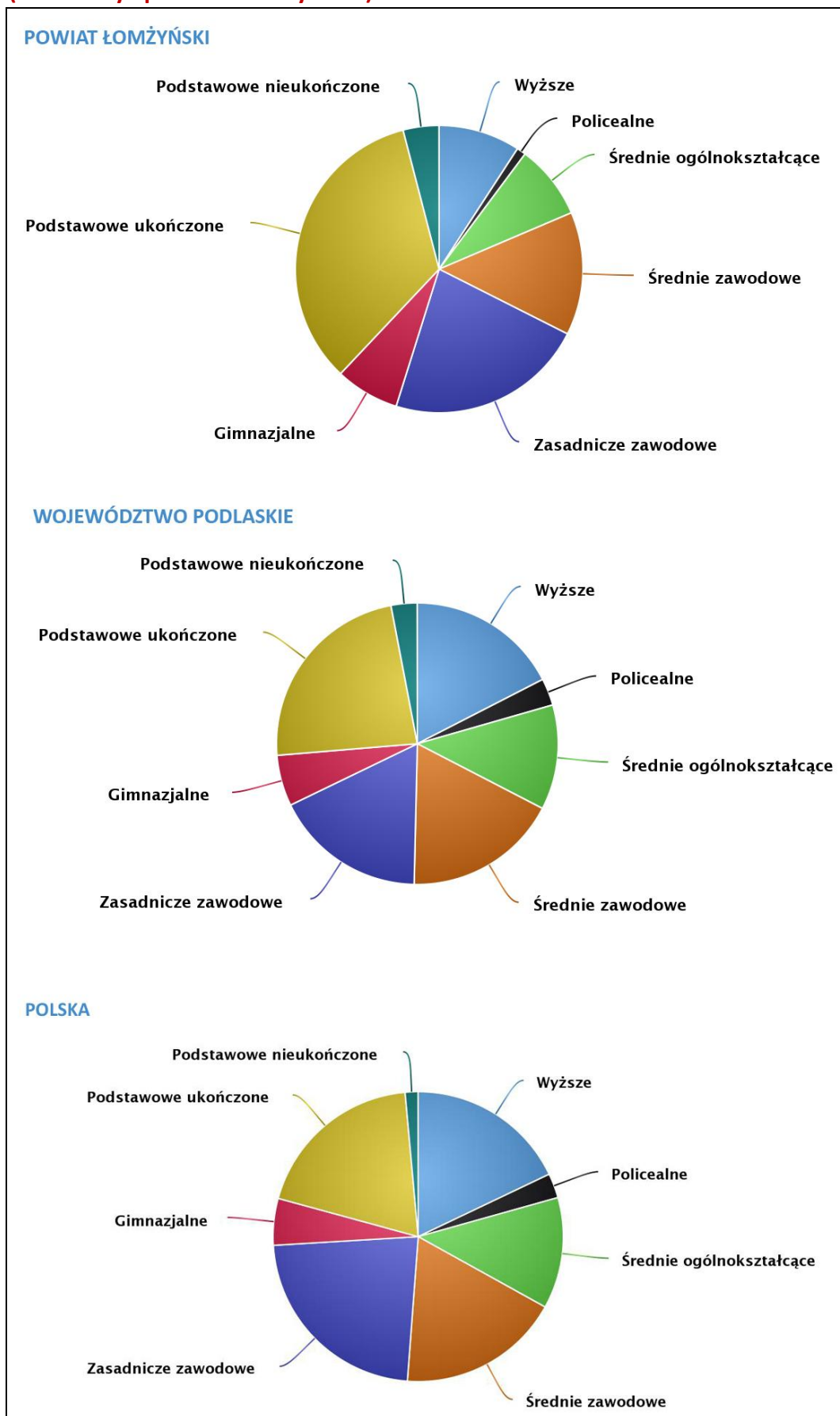
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

Sytuacja demograficzna powiatu łomżyńskiego kształtuje się dość korzystnie na tle innych powiatów województwa, nie wykazuje zagrożenia procesami depopulacyjnymi. Najważniejszy wskaźnik obciążenia demograficznego, udział ludności w wieku przed- i poprodukcyjnym do ludności w wieku produkcyjnym wynosi 59,6. Bardzo korzystny jest wskaźnik udziału ludności w wieku poprodukcyjnym do ludności w wieku przedprodukcyjnym wynoszący 85,2 przy osiągnięciu wartości tego wskaźnika w niektórych powiatach powyżej 100, w przypadku powiatu hajnowskiego osiągając blisko 180.

Mapa 6 Obszary problemów demograficznych w woj. Podlaskim na tle Polski Wschodniej

Źródło: Aktualne problemy demograficzne regionu Polski Wschodniej, Raporty i analizy EUOREG nr5/2010, Warszawa 2010

Wykres 12 Poziom wykształcenie w powiecie łomżyńskim na tle województwa podlaskiego i Polski (Narodowy Spis Powszechny 2011)

Źródło: Polska w Liczbach (dane z Narodowego Spisu Powszechnego 2011), www.polskawliczbach.pl

Według danych z Narodowego Spisu Powszechnego 2011 w powiecie łomżyńskim odsetek osób z wyższym wykształceniem wyniósł 9,2% (przy średniej dla kraju 17,9%, a województwa 17,5%). Bardzo wysoki odsetek osób z najniższymi kwalifikacjami (45,1%), czyli osób bez żadnego wykształcenia (podstawowe nieukończone 4%) lub co najwyżej gimnazjalnym (podstawowe 33,9% i gimnazjalne 7,2%).

Duży procent ludności powiatu (22,4%) stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (w województwie jest to 17,5%, a dla Polski 22,9%) oraz ze średnim zawodowym (13,9% w powiecie łomżyńskim, 17,8% w woj. podlaskim oraz 18,1% w Polsce).

Wykształcenie średnie ogólnokształcące posiadało 8,4% ludności powiatu (12% ludności województwa podlaskiego oraz 12,4% ludności Polski), a 1% wykształcenie policealne (3,1% województwo, 2,7% Polska).

Zatem struktura wykształcenia w powiecie łomżyńskim jest niekorzystna w stosunku do województwa i Polski.

KULTURA

Powiat łomżyński położony jest na styku kultur – Mazowsza i Kurpiowszczyzny. Różnorodność zabytków stanowiących bogate źródło wiedzy o przeszłości regionu, pozwala na pracę nad wzrostem poziomu wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego oraz promowanie regionalizmu. Obiekty zabytkowe objęte ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków województwa podlaskiego z terenu powiatu łomżyńskiego są zachowane w dobrym lub bardzo dobrym stanie.⁵

Zasoby dziedzictwa kulturowego na terenie powiatu łomżyńskiego to:

- stanowiska archeologiczne pochodzące z różnych okresów,
- 250 budynków mieszkalnych z przełomu XIX/XX wieku,
- 60 obiektów sakralnych, z czego 30 figuruje w rejestrze zabytków,
- 8 historycznych obiektów użyteczności publicznej,
- dwory i aleje podworskie,
- 23 parki,
- budownictwo obronne – zespół 3 rosyjskich fortów ziemnych betonowych.

Organizowane na tym terenie imprezy kulturalne są okazją do poznania historii, dawnych zwyczajów i świąt, a także pozwalają na prezentację bazy przyrodniczo-turystycznej.

Do najważniejszych imprez kulturalnych w powiecie należą:

- Ogólnopolskie Dni Kultury Kurpiowskiej w Nowogrodzie,
- Festiwal Muzyczne Dni Drozdowo – Łomża,
- Regionalny Przegląd Kapel, Śpiewaków i Gawędziarzy Ludowych w Zbójnej,
- Ogólnopolskie Plenery Malarskie w Osowcu,
- Ogólnopolskie Turnieje Tańca Towarzyskiego.

Na terenie powiatu łomżyńskiego funkcjonuje Muzeum Przyrody w Drozdowie, do którego podstawowych zadań zalicza się badanie przyrody Polski północno-wschodniej, a w szczególności Ziemi

⁵Powiatowy program opieki nad zabytkami powiatu łomżyńskiego na lata 2012-2015, Łomża 2012

Łomżyńskiej, gromadzenie i trwała ochrona muzealiów przyrodniczych, a także dokumentowanie działalności ziemiaństwa łomżyńskiego ze szczególnym uwzględnieniem rodziny Lutosańskich. Muzeum udostępnia do zwiedzania wystawy stałe prezentujące przyrodę dolin rzek Narwi i Biebrzy oraz historię Drozdowa oraz organizuje wystawy czasowe, prelekcje i konferencje naukowe o ogólnopolskim zasięgu, ogólnopolskie cykliczne Dni Akwarystyki, zjazdy ziemiaństwa Ziemi Łomżyńskiej, koncerty kameralne. Oprócz tego placówka prowadzi działalność wydawniczą w zakresie publikacji przyrodniczych oraz historycznych. Prowadzone są również edukacyjne lekcje muzealne i zajęcia terenowe dla młodzieży.

O działania kulturalne i edukacyjne dla mieszkańców powiatu i miasta Łomża dba także Regionalny Ośrodek Kultury w Łomży. Przy instytucji działają: Zespół Pieśni i Tańca "Łomża", Klub Tańca Towarzyskiego "AKAT", Kwartet Wokalny "Mezzoforte", Klub Plastyków Nieprofesjonalnych, Kapela Kurpiowska ROK. Kluby, zespoły i grupy artystyczne funkcjonujące przy ROK skupiają łącznie ponad 300 osób. Edukacja plastyczna, muzyczna, wokalna, recytatorska, taneczna to bardzo ważne działania kierowane do młodych i bardzo młodych ludzi. Równie ważną działalnością jest upowszechnianie folkloru, kultury i sztuki ludowej. To działalność, która chroni od zapomnienia, przywraca szacunek i godność początkom naszej kultury, kultury szeroko rozumianej.

Powiat nie dysponuje kinem, jednak bliskość infrastruktury kulturalnej miasta Łomży zabezpiecza tę potrzebę społeczności powiatu łomżyńskiego.

TURYSTYKA

Walory przyrodnicze i krajobrazowe oraz historia i kultura północnego Mazowsza tworzą warunki dla rozwoju turystyki. Atrakcyjność turystyczną powiatu można określić czterema słowami „Biebrza – Narew – Łomża – Kurpiowszczyzna”, podkreślają ją w szczególności:

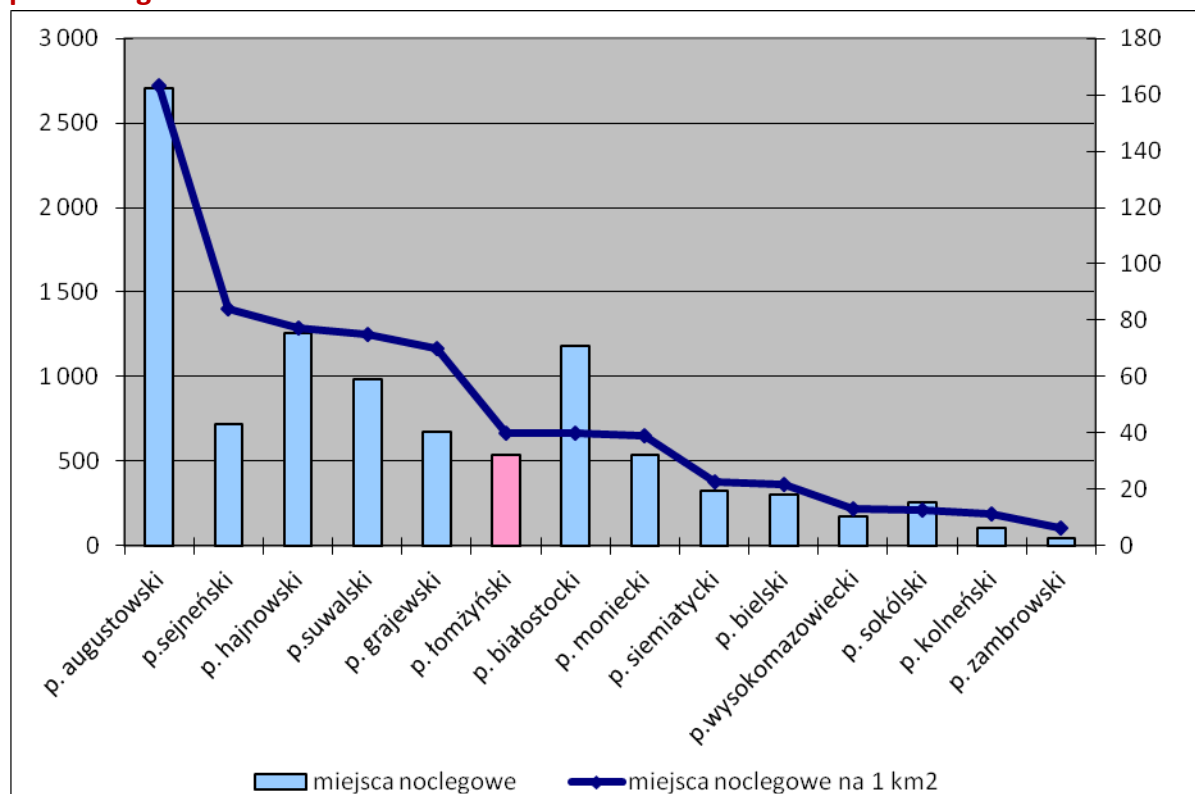
- Biebrzański Park Narodowy,
- Łomżyński Park Krajobrazowy Doliny Narwi,
- obszar chronionego krajobrazu Równiny Kurpiowskiej i Doliny Dolnej Narwi,
- Lasy Pniewskie oraz Lasy Czerwonego Boru,
- rzeki Biebrza, Narew i Pisa stanowiące z dopływami szlaki turystyki wodnej i miejsca rekreacji,
- średniowieczne grodziska w: Samborach, Wiźnie, Pieńkach-Grodzisku,
- miejsca atrakcyjne dla przyrodników, szczególnie dla ornitologów, osób podglądających naturalną przyrodę, wędkarzy, myśliwych, grzybiarzy, a także dla organizacji rajdów, szkół przetrwania itp.,
- tradycje związane z wydobywaniem i obróbką bursztynu na terenie Puszczy Kurpiowskiej
- specyfika potraw kurpiowskich i regionalnej kuchni łomżyńskiej,
- oryginalna i żywa kultura kurpiowska w gminach Zbójna i Nowogród,
- Zabytki: Wizny, Łomży, Drozdowa, Nowogrodu, Szczepankowa, Dobregolasu oraz kompleks carskich fortów w Piątnicy.⁶

Wspomniane wyżej walory powiatu oraz tranzytowe położenie na szlakach prowadzących na Mazury i Suwalszczyznę to ważne atuty powiatu łomżyńskiego.

Przez teren powiatu przebiega kilkanaście szlaków pieszych, rowerowych i wodnych. Bazę turystyczną stanowią głównie gospodarstwa agroturystyczne, ośrodki wypoczynkowe i noclegowe oraz obiekty gastronomiczne. Istnieje możliwość wypożyczenia sprzętu wodnego, jazdy konnej, organizacji wypraw dla miłośników przyrody i aktywnego wypoczynku.

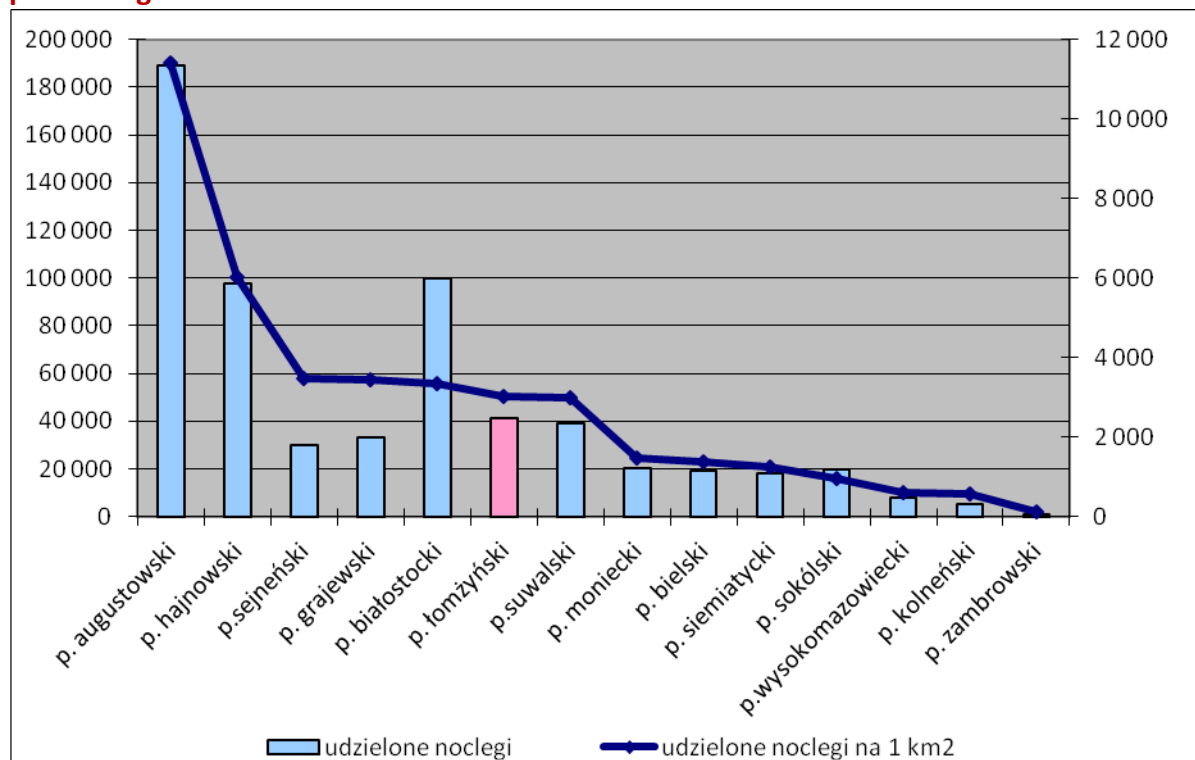
⁶ Program ochrony środowiska Powiatu Łomżyńskiego na lata 2011 – 2014 z perspektywą na lata 2015 – 2018, Łomża 2011

Wykres 13 Miejsca noclegowe w powiecie łomżyńskim na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

Wykres 14 Udzielone noclegi w powiecie łomżyńskim na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku

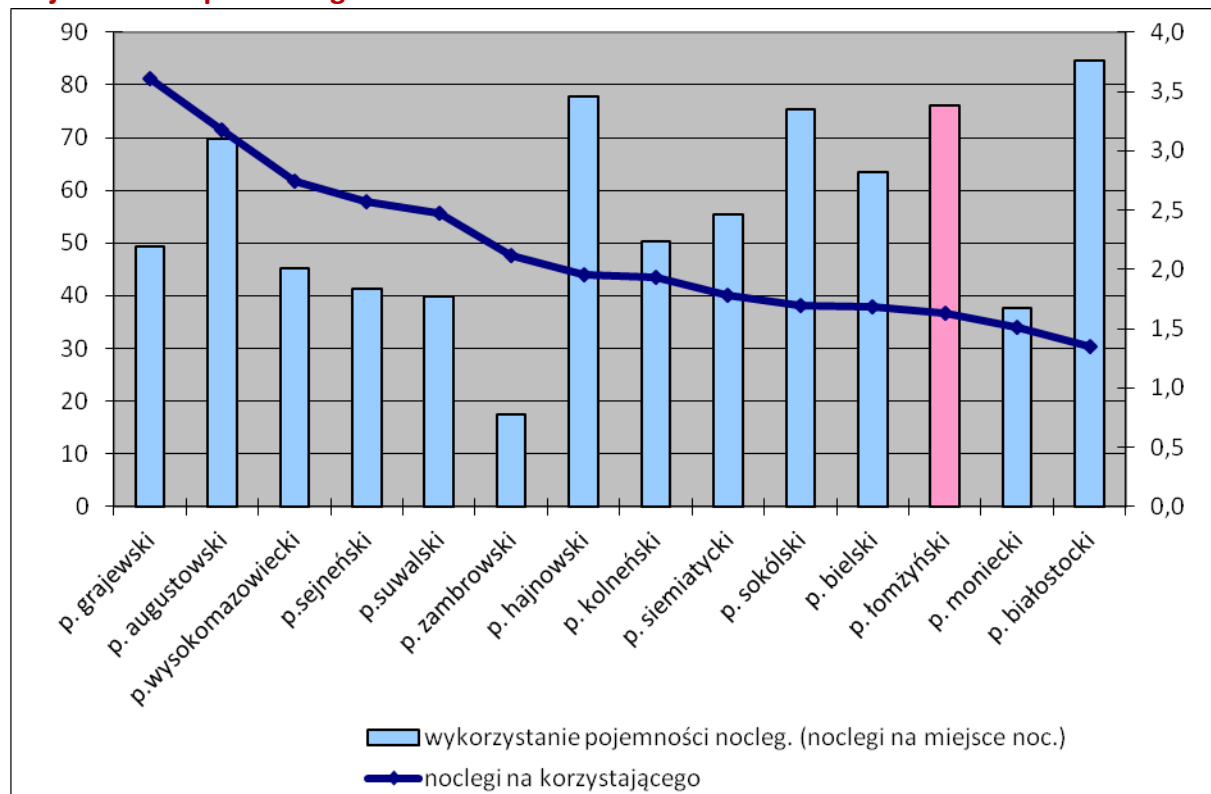

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS (BDL)

ŻR

Ilość noclegów na jednego korzystającego świadczy o tym, że są to głównie krótkie pobyty (1,6 noclegu na 1 korzystającego). Pozostałe wskaźniki jak: udzielone noclegi, ilość miejsc noclegowych i liczba korzystających z noclegów dla powiatu łomżyńskiego wypada dość korzystnie na tle innych powiatów.

Wykres 15 Wykorzystanie bazy noclegowej w powiecie łomżyńskim na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

EDUKACJA

Od 2009 roku Powiat Łomżyński nie jest organem prowadzącym dla żadnej szkoły ponagimnazjalnej. Jedna z wcześniej prowadzonych szkół przeszła pod opiekę Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi a druga Miasta i Gminy Jedwabne. Powodem takiej sytuacji było dobro tychże placówek bowiem nowe organy prowadzące dają większe możliwości ich rozwoju. Podobna sytuacja występuje tylko w powiecie suwalskim.

Liczba ludności w 2013 roku w wieku szkolnym:

- 7-12 lat wynosiła 3325
- 13-15 lat wynosiła 1948
- 16-19 lat wynosiła 2988

Tabela 3 Podstawowe dane na temat szkolnictwa w powiecie łomżyńskim w 2013 roku

	2013 rok
Szkoły podstawowe	33
w tym specjalne	-
Gimnazja	9
w tym specjalne	-

Szkoły ponadgimnazjalne	3
-------------------------	---

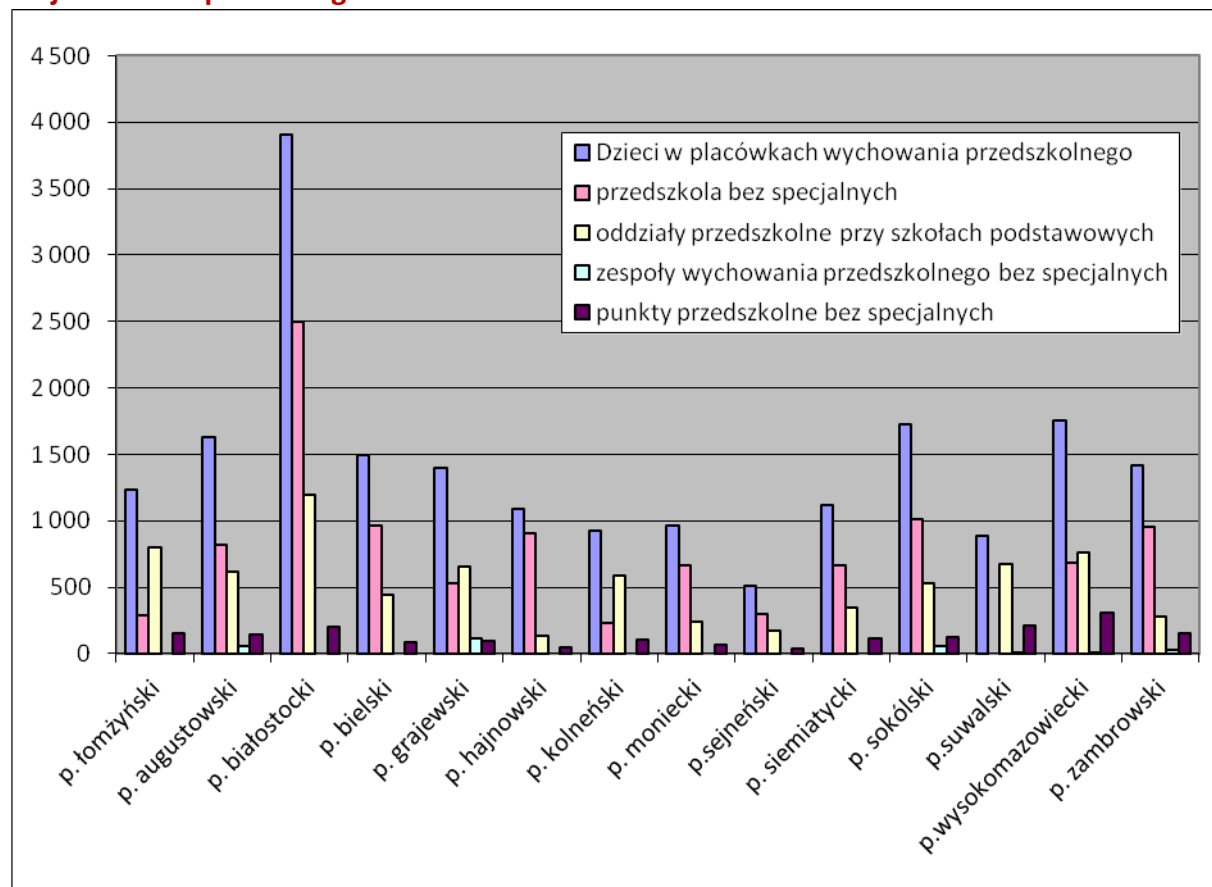
Uczniowie w szkołach:	
podstawowych	2964
w tym specjalnych	-
gimnazjalnych	1365
w tym specjalnych	-
zasadniczych szkołach zawodowych	53
liceach ogólnokształcących	47
liceach profilowanych	-
technikach i ogólnokształcących szkołach artystycznych	233
szkołach policealnych	-

Źródło: Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014 – powiat łomżyński

Na terenie Powiatu funkcjonuje 45 placówek edukacyjnych, w tym 33 szkoły podstawowe, 9 gimnazjów oraz 3 szkoły ponadgimnazjalne, w których uczy się ponad 4,5 tys. uczniów. Na terenie Powiatu łomżyńskiego nie funkcjonuje szkolnictwo specjalne. Potrzeby edukacyjne w tym zakresie zaspakajane są przez placówki oświatowe powiatu grodzkiego łomżyńskiego oraz województw ościennych.

W powiecie łomżyńskim w 2013 roku na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego przypadało 3,91 dzieci w wieku 3-5 lat (1,4 w województwie podlaskim oraz 1,24 w Polsce).

Wykres 16 Wychowanie przedszkolne w powiecie łomżyńskim na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku

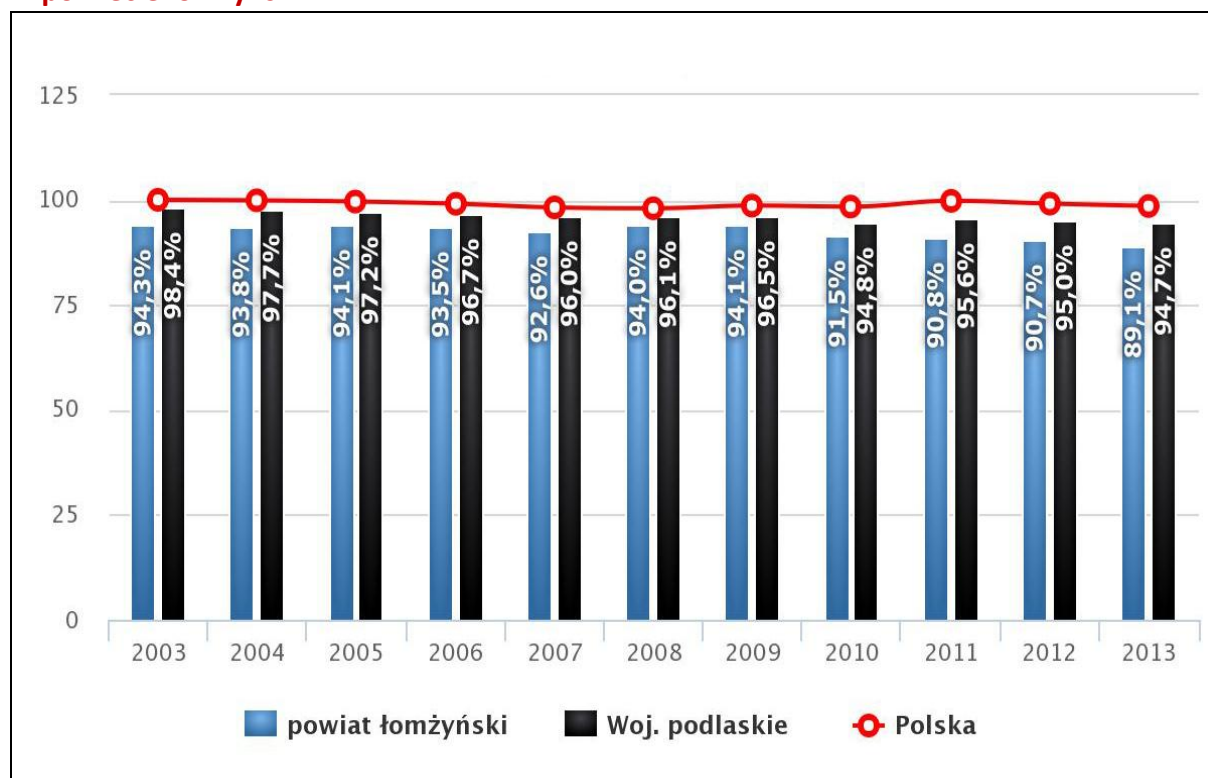

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

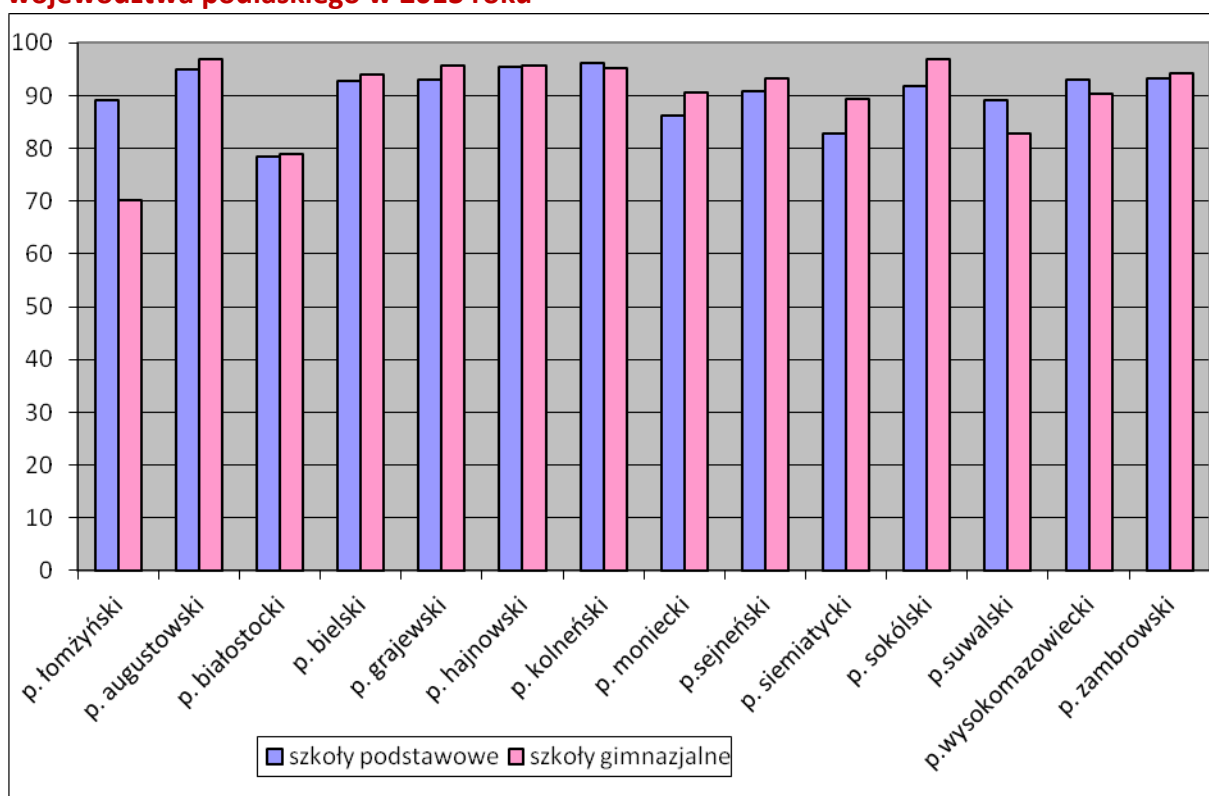
Tabela 4 Szkolnictwo podstawowe w powiecie łomżyńskim w latach 2008-2013

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
szkoły podstawowe ogółem	37	36	36	36	36	33
szkoły podstawowe specjalne dla dzieci i młodzieży	0	0	0	0	0	0
szkoły podstawowe dla dorosłych	0	0	0	0	0	0
szkoły podstawowe ogółem - uczniowie	3598	3447	3334	3180	3088	2964
szkoły podstawowe specjalne dla dzieci i młodzieży - uczniowie	0	0	0	0	0	0

Źródło: Dane GUS (BDL)

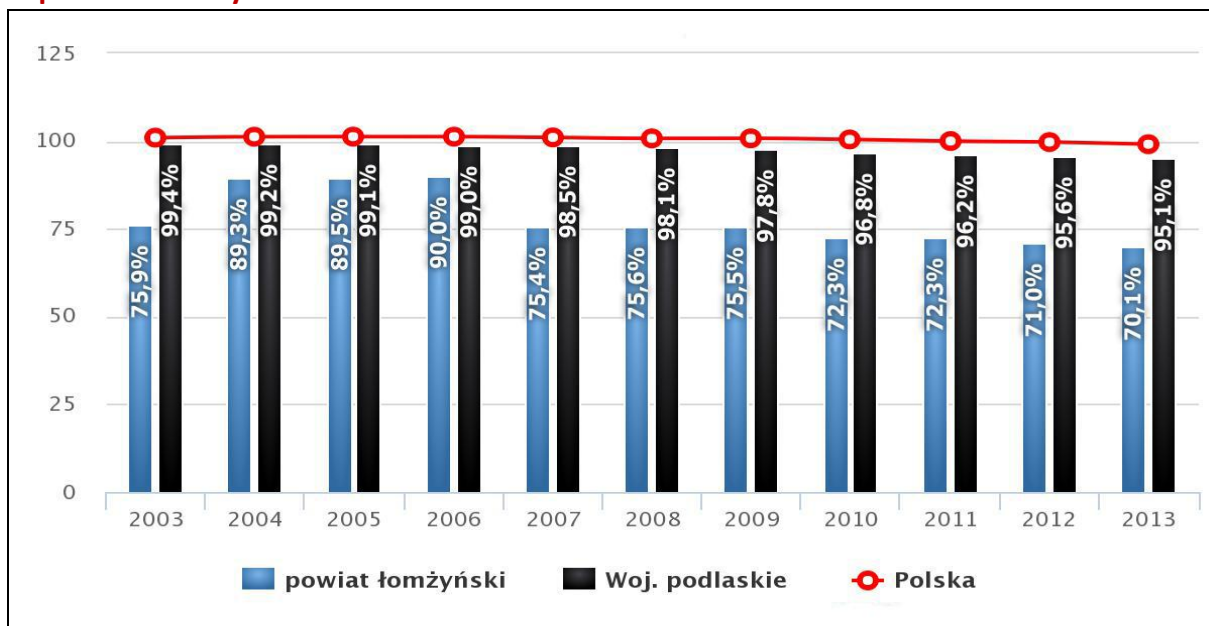
Wykres 17 Szkolnictwo podstawowe – współczynnik skolaryzacji brutto w latach 2003-2013 w powiecie łomżyńskimŹródło: Polska w Liczbach (na podstawie danych GUS), www.polskawliczbach.pl

Wykres 18 Współczynnik skolaryzacji brutto w powiecie łomżyńskim na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

Wykres 19 Szkolnictwo gimnazjalne – współczynnik skolaryzacji brutto w latach 2003-2013 w powiecie łomżyńskim

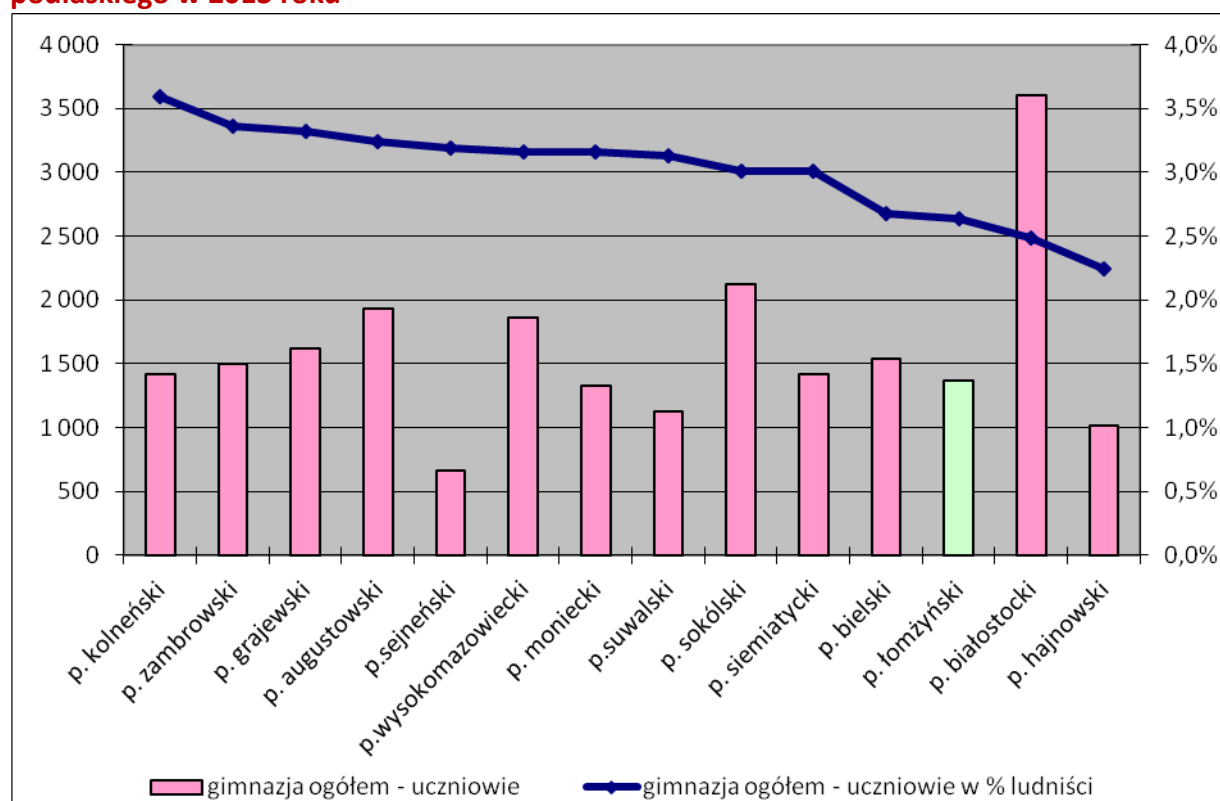

Źródło: Polska w Liczbach (na podstawie danych GUS), www.polskawliczbach.pl

Tabela 5 Współczynnik skolaryzacji brutto

	jednostka miary	2008	2009	2010	2011	2012	2013
szkoły podstawowe	%	94,02	94,13	91,49	90,83	90,66	89,14
szkoły gimnazjalne	%	75,61	75,47	72,32	72,29	71,03	70,07

Źródło: Dane GUS (BDL)

Wykres 20 Uczniowie szkół gimnazjalnych powiatu łomżyńskiego na tle powiatów woj. podlaskiego w 2013 roku

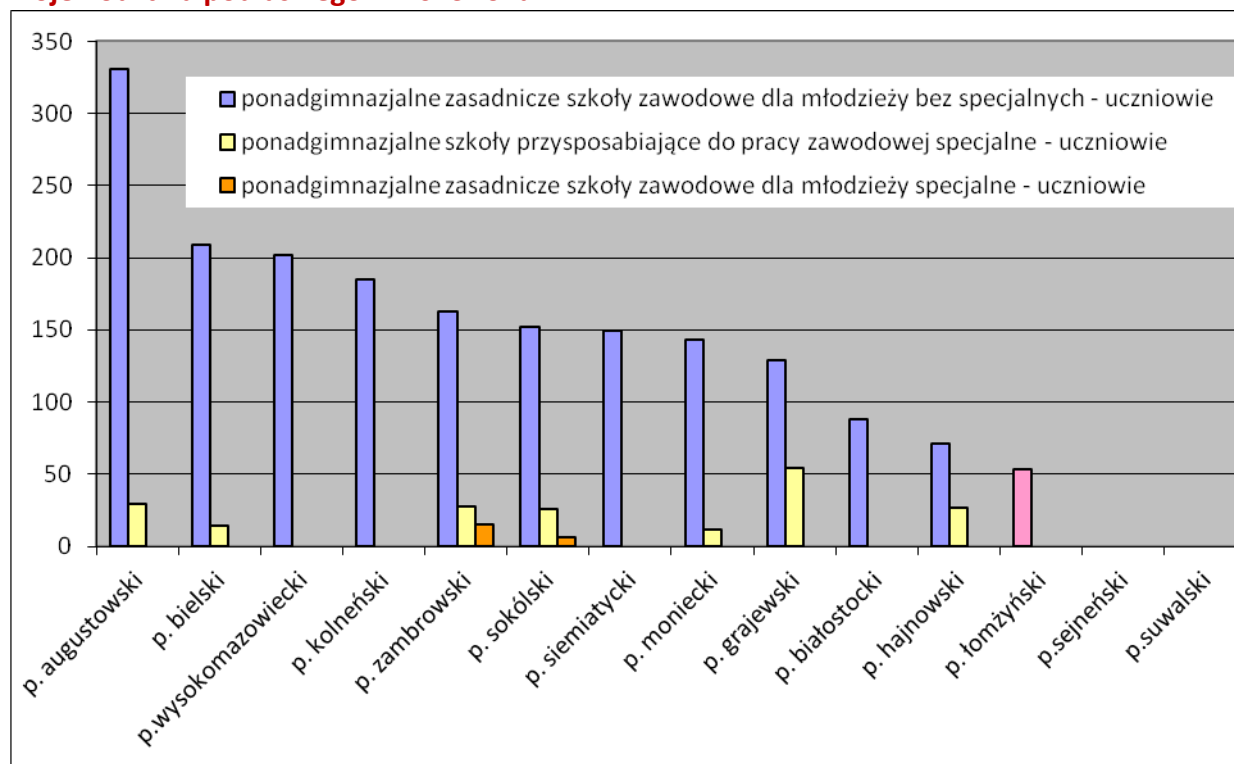
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

Współczynnik skolaryzacji brutto to, według definicji GUS „relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania”. Jest to jeden z podstawowych wskaźników stosowanych do badania poziomu edukacji. Wyniki wskaźnika skolaryzacji brutto powyżej 100 oznaczałyby, że do szkół uczęszczają dzieci spoza gminy.

Współczynniki skolaryzacji powiatu łomżyńskiego dla szkół podstawowych i gimnazjów są w odniesieniu do Polski ogółem, województwa podlaskiego i innych powiatów województwa niskie. Niepokojący jest fakt, że wskaźniki skolaryzacji brutto na poziomie szkół podstawowych i gimnazjów ulegają sukcesywnemu obniżaniu.

Współczynniki skolaryzacji świadczą o tym, że spora część uczniów korzysta ze szkół poza gminami powiatu łomżyńskiego (głównie miasta Łomża), a gminy tracą z tego tytułu część subwencji oświatowej. Wniosek ten potwierdza również wykres 20 prezentujący niski udział uczniów gimnazjalnych w stosunku do ludności ogółem.

Wykres 21 Uczniowie szkół zawodowych w powiecie łomżyńskim na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

Tabela 6 Szkolnictwo ponadgimnazjalne w powiecie łomżyńskim w latach 2008-2013

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ponadgimnazjalne zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży	0	1	2	2	2	1
ponadgimnazjalne zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży - uczniowie	0	53	55	51	70	53

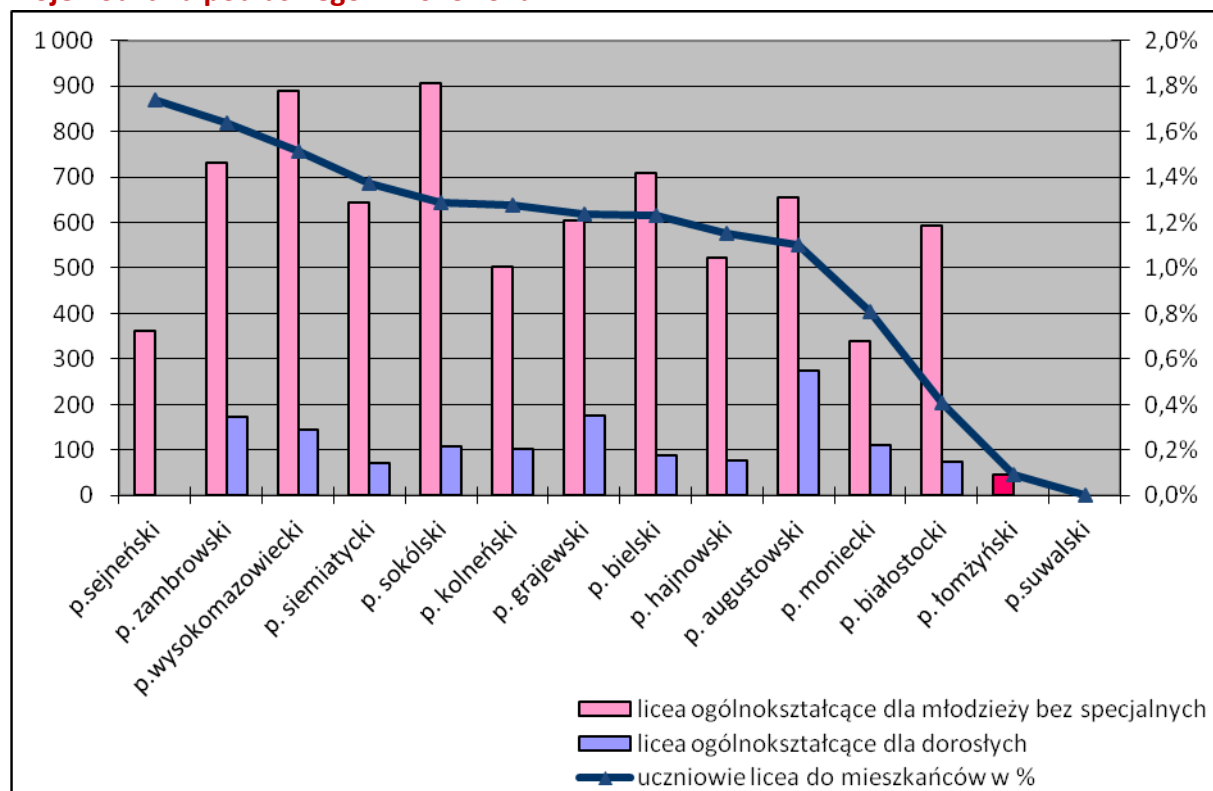
Źródło: Dane GUS (BDL)

Tabela 7 Licea ogólnokształcące w powiecie łomżyńskim w latach 2008-13

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
licea ogólnokształcące ponadgimnazjalne dla młodzieży	1	1	1	1	1	1
licea ogólnokształcące ponadgimnazjalne dla młodzieży - uczniowie	28	25	43	54	49	47

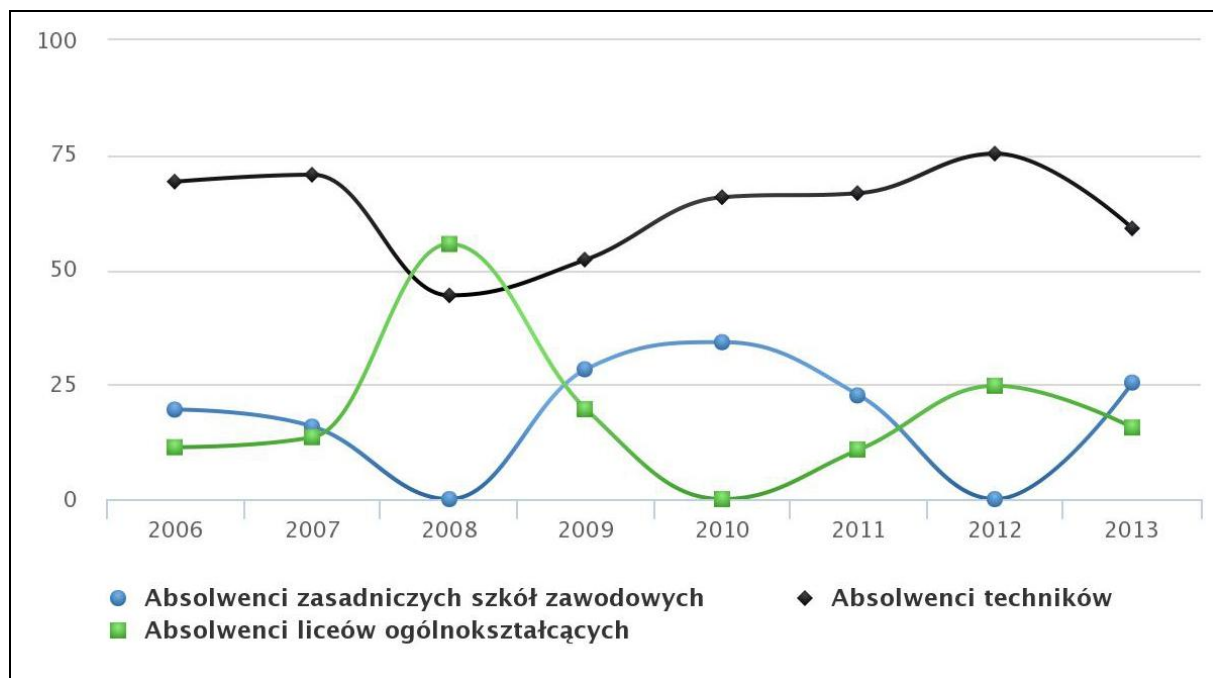
Źródło: Dane GUS (BDL)

Wykres 22 Uczniowie liceów ogólnokształcących w powiecie łomżyńskim na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

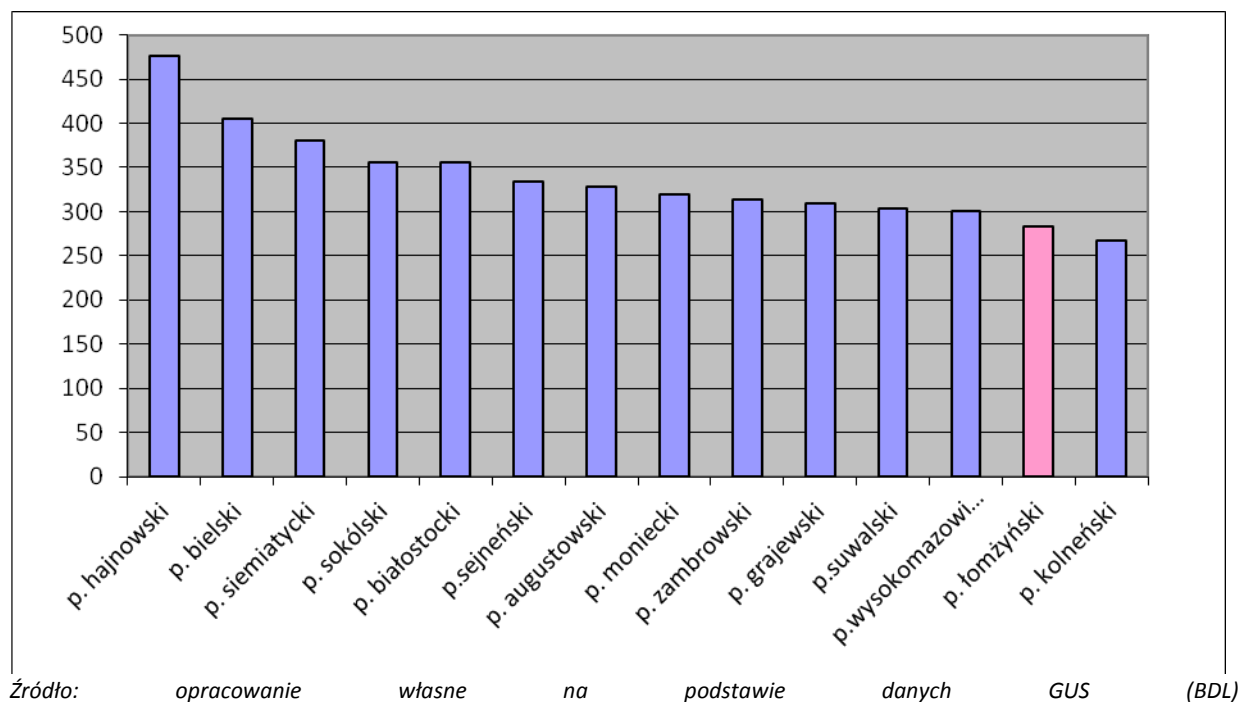
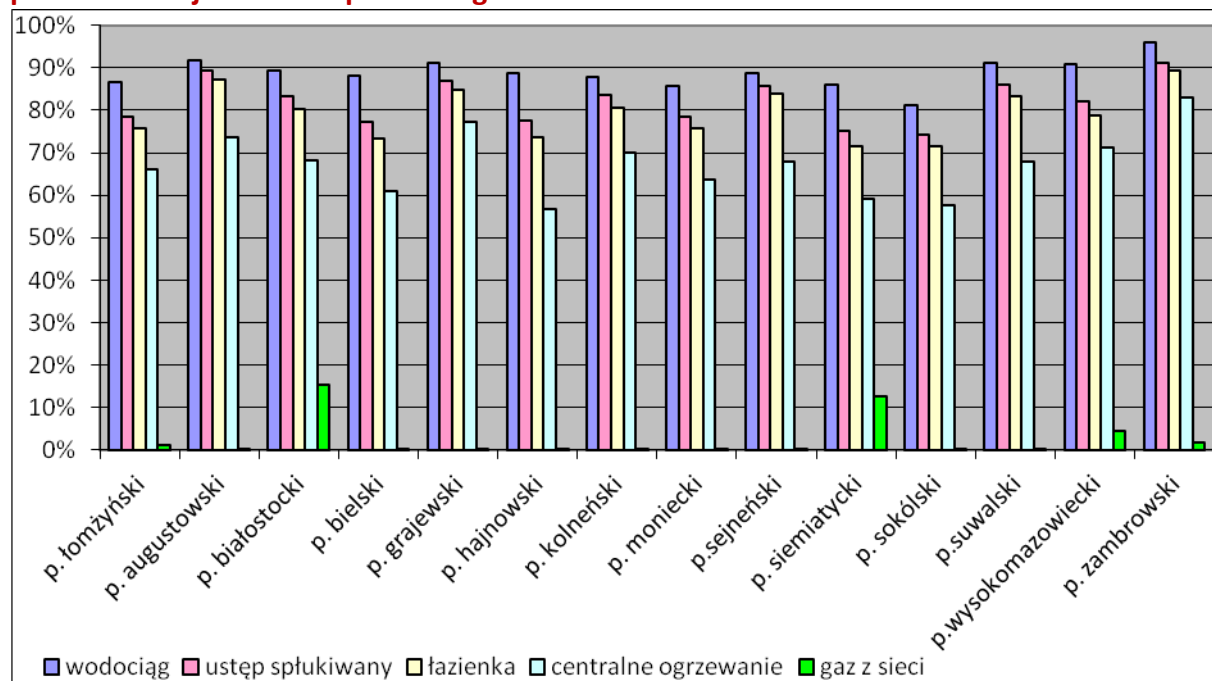
Wykres 23 Absolwenci szkół ponadgimnazjalnych w powiecie łomżyńskim w latach 2006 - 2013

Źródło: Polska w Liczbach (na podstawie danych GUS), www.polskawliczbach.pl

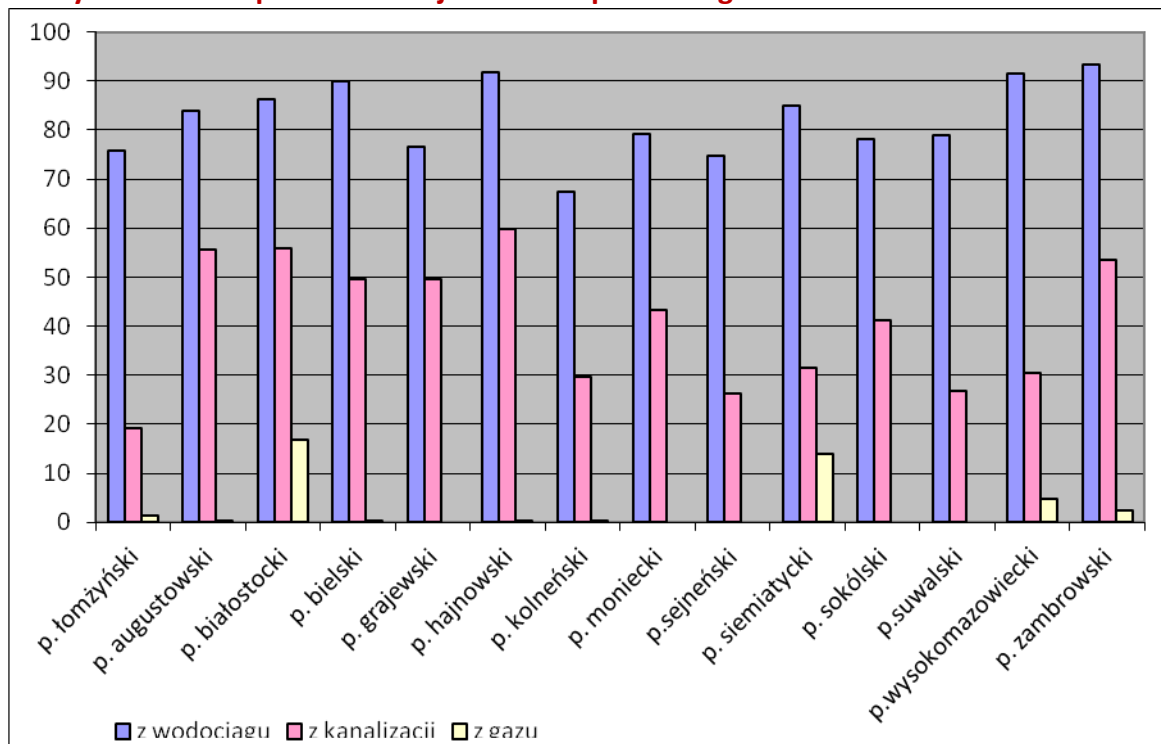
Duże różnice w liczbie absolwentów poszczególnych typów szkół powiatu łomżyńskiego w latach 2008-2013 doskonale ilustrują sytuację szkolnictwa ponadgimnazjalnego w powiecie: mała liczba uczniów, kłopoty ze zgromadzeniem odpowiedniej liczby uczniów w klasie i wynikająca z tego konieczność elastyczności w doborze profili szkół i specjalności.

MIESZKALNICTWO I WYPOSAŻENIE MIESZKAŃ

Wykres 24 Mieszkania na 1000 ludności w powiecie łomżyńskim na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku**Wykres 25 Wyposażenie mieszkań w media techniczne w powiecie łomżyńskim na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku**

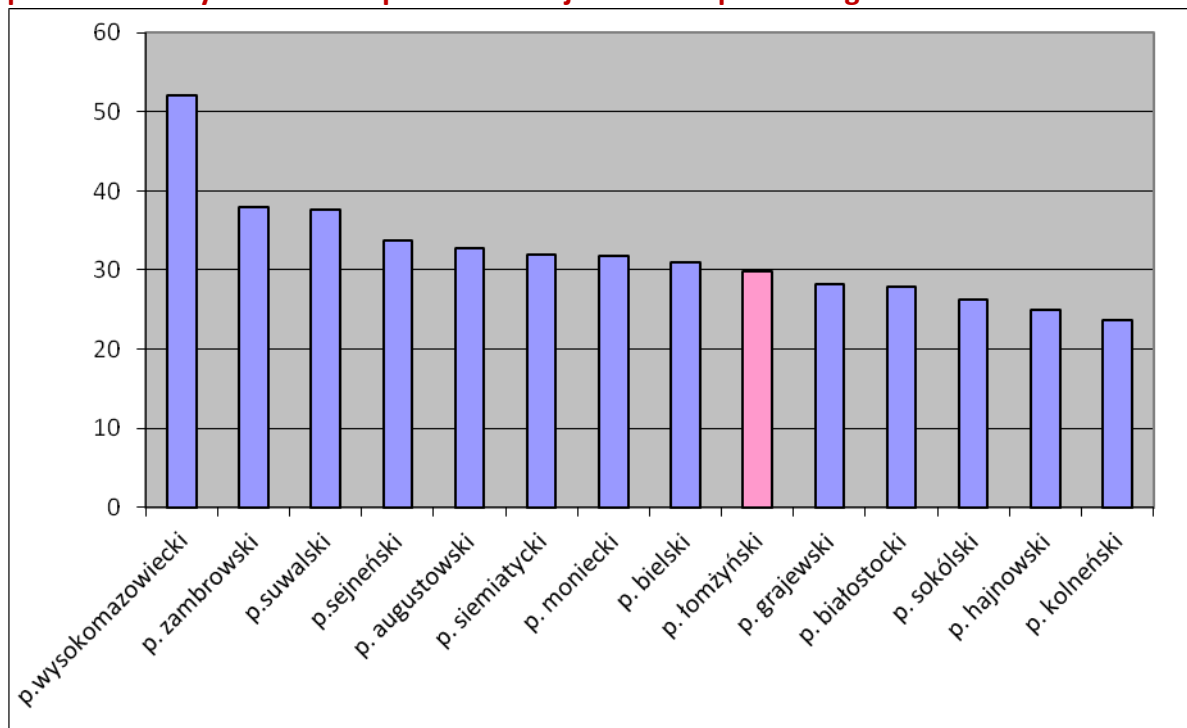
Sytuacja w zakresie wyposażenia mieszkań w media techniczne powiatu łomżyńskiego nie odbiega od pozostałych powiatów województwa podlaskiego.

Wykres 26 Korzystający z instalacji technicznej w % do ogółu ludności w powiecie łomżyńskim na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

Wykres 27 Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca w powiecie łomżyńskim na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku

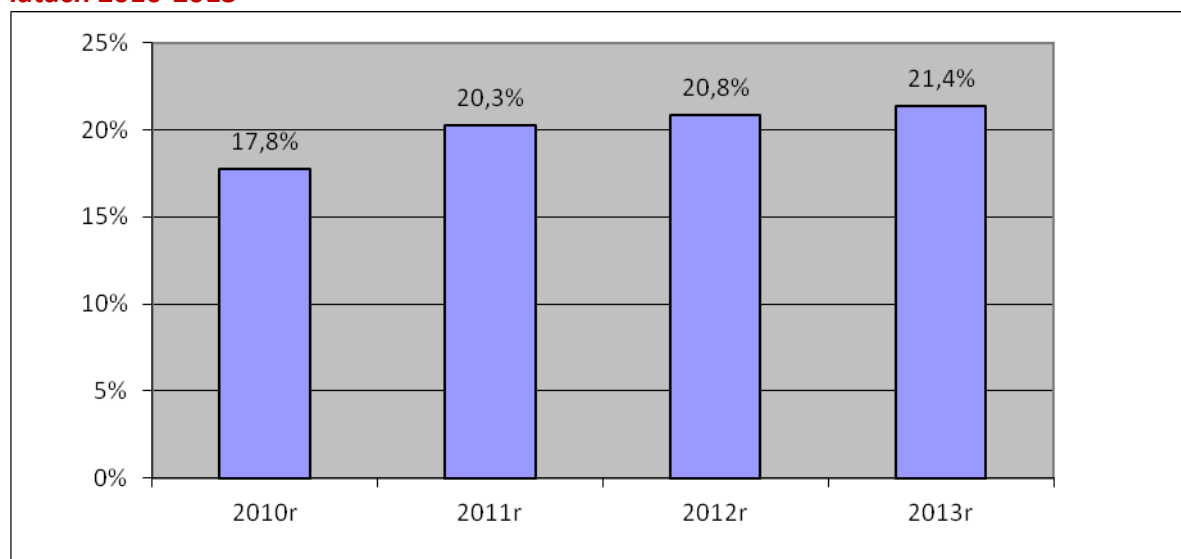

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

W powiecie łomżyńskim zaznacza się dysproporcja pomiędzy korzystającymi z sieci kanalizacyjnej i wodociągowej. Sytuacja uwarunkowana jest czynnikami technicznymi i ekonomicznymi. Według uzyskanych danych, rozwój sieci kanalizacyjnych to jedno z najważniejszych zadań, przed którym stoją

poszczególne gminy powiatu łomżyńskiego. Z kolei z analizy wyposażenia mieszkań w media techniczne wynika, że obecnie w większości gospodarstw domowych ścieki odprowadzane są do urządzeń lokalnych (zbiorniki szczelne, suche ustępy) i wywożone do oczyszczalni ścieków.

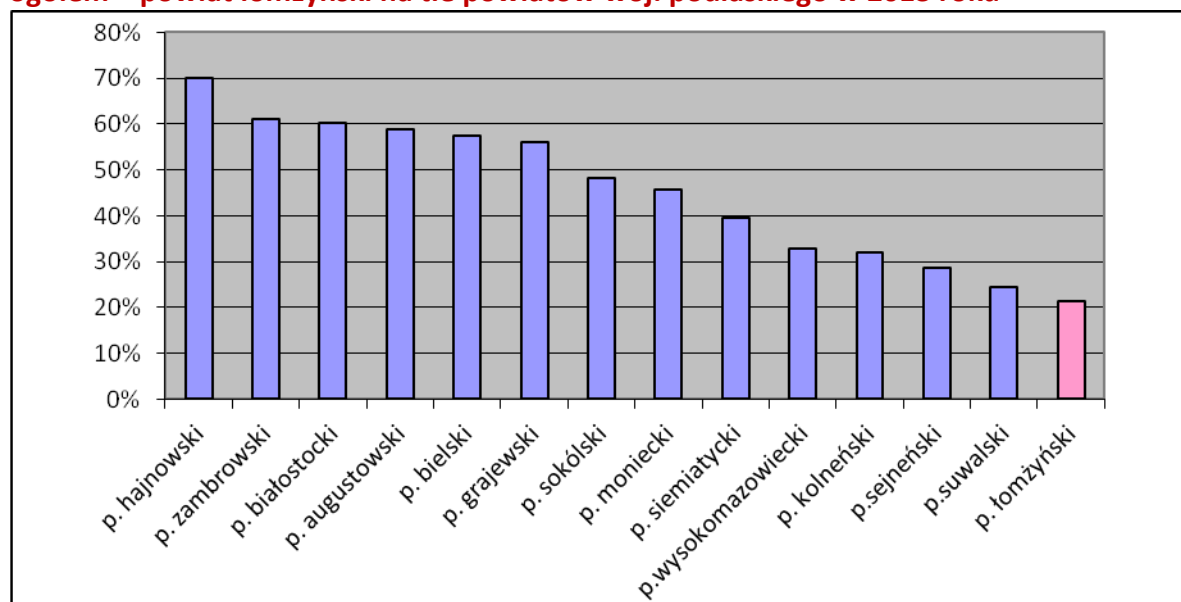
Wykres 28 Struktura ludności powiatu łomżyńskiego obsługiwanej przez oczyszczalnie w latach 2010-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

Od roku 2010 można zaobserwować wzrost liczby mieszkańców podłączonych do zbiorczej sieci kanalizacyjnej. Stało się to możliwe dzięki nowym inwestycjom zrealizowanym z wykorzystaniem środków europejskich.

Wykres 29 Ludność obsługiwana przez miejskie i wiejskie oczyszczalnie ścieków do ludności ogółem – powiat łomżyński na tle powiatów woj. podlaskiego w 2013 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

Powiat łomżyński charakteryzuje się najniższym udziałem ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków w województwie.

RYNEK PRACY

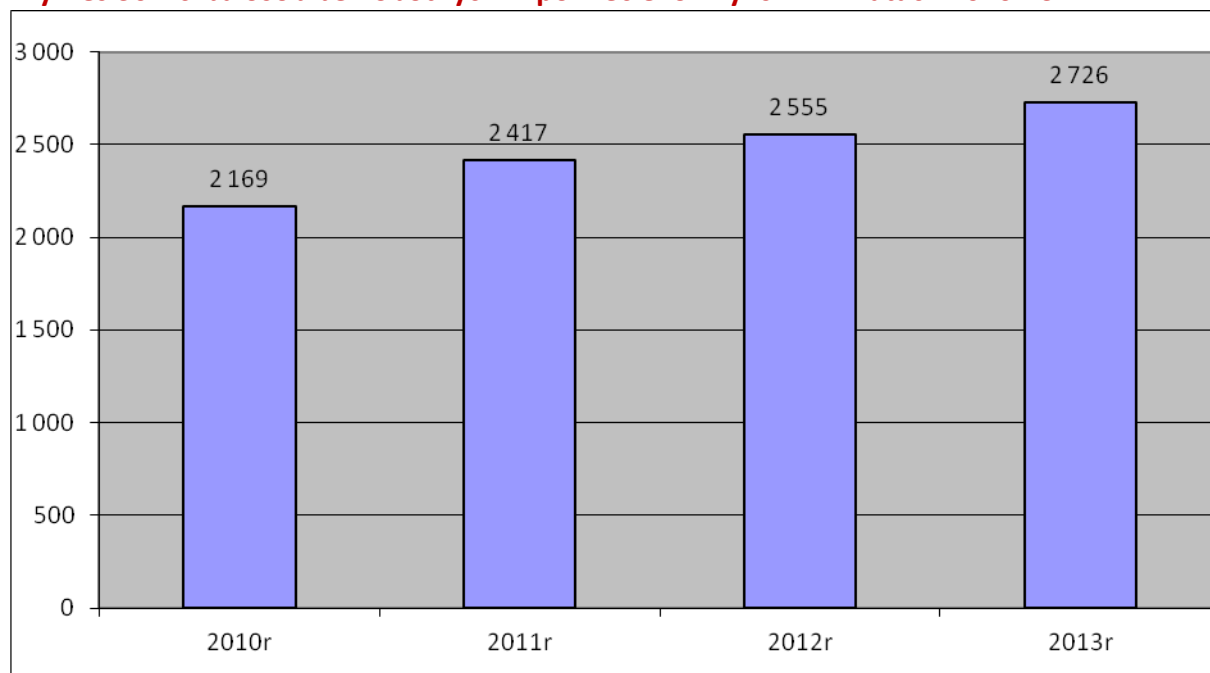
Powiat łomżyński zalicza się do powiatów rolniczych, w związku z tym dominującą grupę stanowią osoby pracujące w rolnictwie (72,4%). Kolejną co do wielkości grupą są pracujący w przemyśle i budownictwie (12,2%), a to ze względu na osoby zatrudnione w sektorze produkcji w gminach: Łomża, Piątnica i Miastko, na terenie których zlokalizowane są większe zakłady przemysłowe (przemysł rolnospożywczy, drzewny oraz budowlany). W sektorze usług pracuje 15,4% ogółu zatrudnionych.

Tabela 8 Rynek pracy w powiecie łomżyńskim w liczbach (2008-2013)

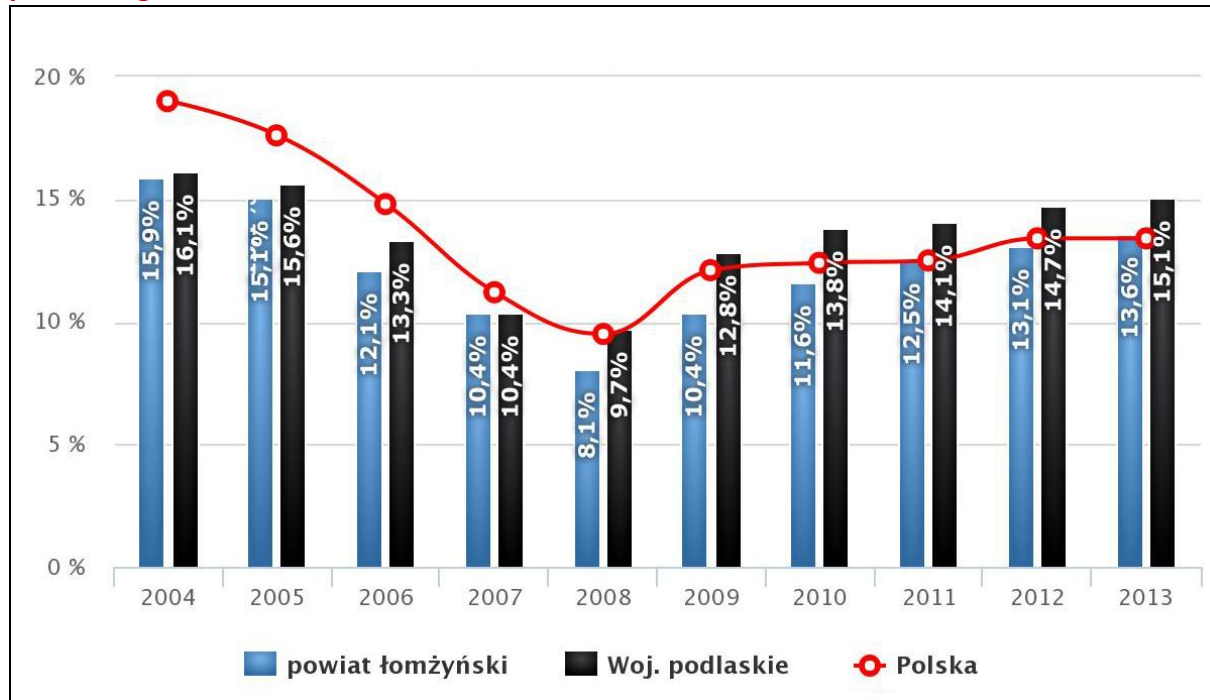
	Jednostka miary	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Pracujący*							
ogółem	osoba	15332	15358	14804	14983	15138	15403
mężczyźni	osoba	8726	8712	8056	8220	8324	8482
kobiety	osoba	6606	6646	6748	6763	6814	6921
Pracujący wg PKD 2007							
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	osoba	11892	11863	11124	11129	11131	11157
przemysł i budownictwo	osoba	1491	1434	1535	1629	1696	1884
handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja	osoba	389	472	547	620	684	739
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości	osoba	85	118	123	130	133	132
pozostałe usługi	osoba	1475	1471	1475	1475	1494	1491
Bezrobotni zarejestrowani							
ogółem	osoba	1564	2041	2169	2417	2555	2726
mężczyźni	osoba	721	1020	1062	1153	1264	1338
kobiety	osoba	843	1021	1107	1264	1291	1388
Bezrobotni według wieku							
24 lata i mniej	osoba	425	646	711	741	790	796
25-34	osoba	475	607	614	726	793	862
35-44	osoba	287	343	371	405	416	434
45-54	osoba	267	306	331	362	384	403
55 i więcej	osoba	110	139	142	183	172	231
Stopa bezrobocia rejestrowanego	%	8,1	10,4	11,6	12,5	13,1	13,6
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym							
ogółem	%	5,1	6,6	6,8	7,5	7,9	8,4
kobiety	%	6,1	7,3	7,7	8,7	8,8	9,4
mężczyźni	%	4,3	6,1	6,1	6,6	7,1	7,5

Źródło: Dane GUS (BDL)

W 2013 roku w powiecie łomżyńskim liczba zarejestrowanych bezrobotnych wyniosła 2726 osób, z czego blisko 51 % stanowiły kobiety. Najliczniejszą grupę bezrobotnych (blisko 61% ogółu bezrobotnych) stanowiły osoby w przedziale wiekowym 25 – 34 lata oraz osoby poniżej 24 roku życia, co było charakterystyczne dla całego województwa i Polski. W latach 2008 – 2013 stopa bezrobocia rejestrowanego z 8,1% wzrosła do 13,6 %, co także było charakterystyczne dla całego województwa i kraju.

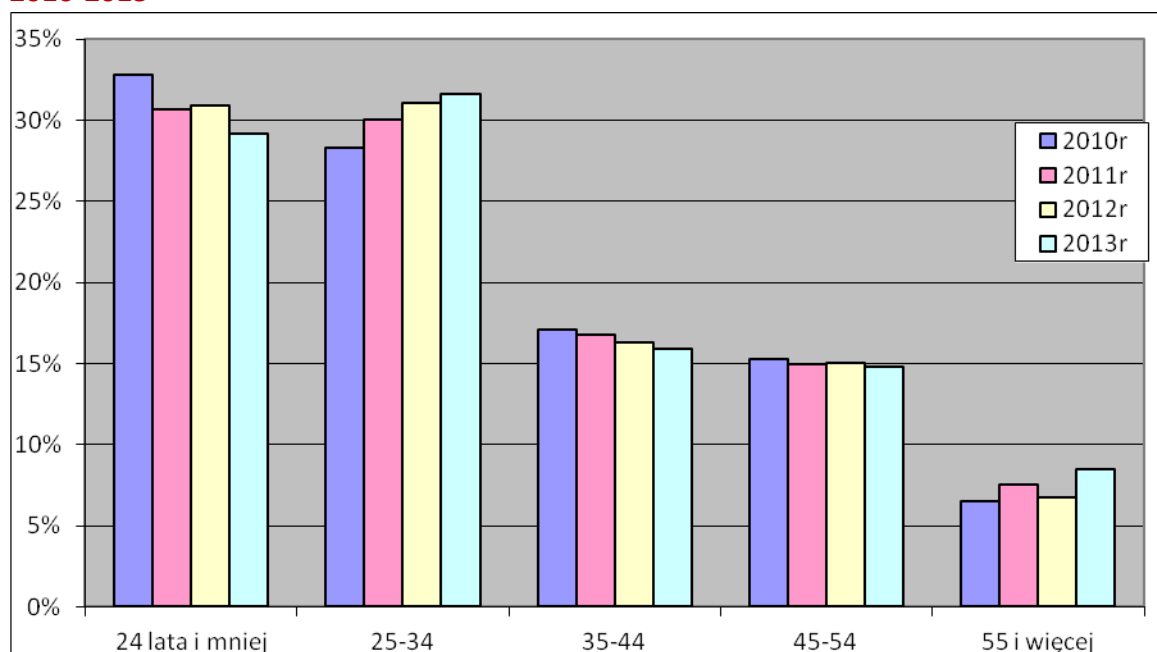
Wykres 30 Liczba osób bezrobotnych w powiecie łomżyńskim w latach 2010-13

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

Wykres 31 Stopa bezrobocia rejestrowanego w powiecie łomżyńskim na tle województwa podlaskiego i Polski w latach 2004-2013

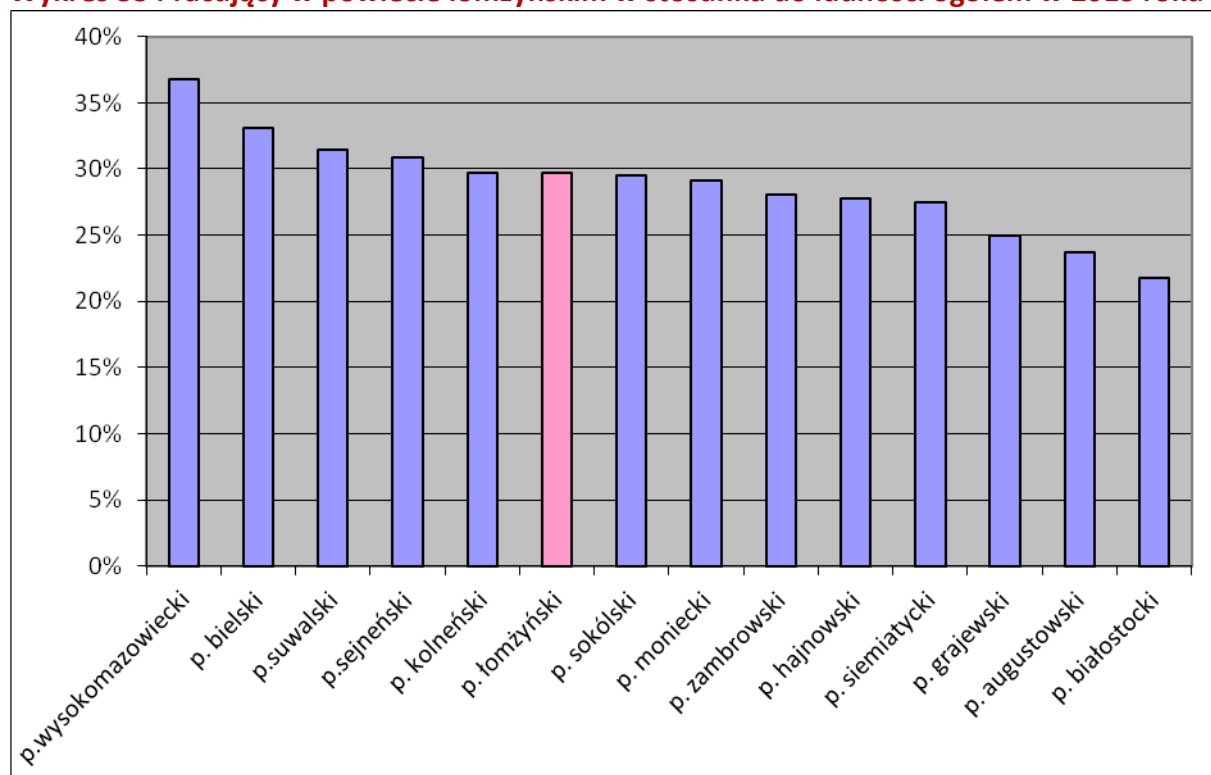
Źródło: Polska w Liczbach (na podstawie danych GUS), www.polskawliczbach.pl

Stopa bezrobocia rejestrowanego w powiecie łomżyńskim od 2008 roku wykazuje tendencję rosnącą, choć wolniej niż w województwie i w Polsce.

Wykres 32 Zarejestrowani bezrobotni w powiecie łomżyńskim wg grup wiekowych w latach 2010-2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

Bezrobocie w powiecie łomżyńskim dotyczy przede wszystkim osób wchodzących na rynek pracy (do 34 roku życia), stanowią oni 60% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych. Wzrasta również wśród zarejestrowanych bezrobotnych udział osób w wieku 55 i więcej.

Wykres 33 Pracujący w powiecie łomżyńskim w stosunku do ludności ogółem w 2013 roku

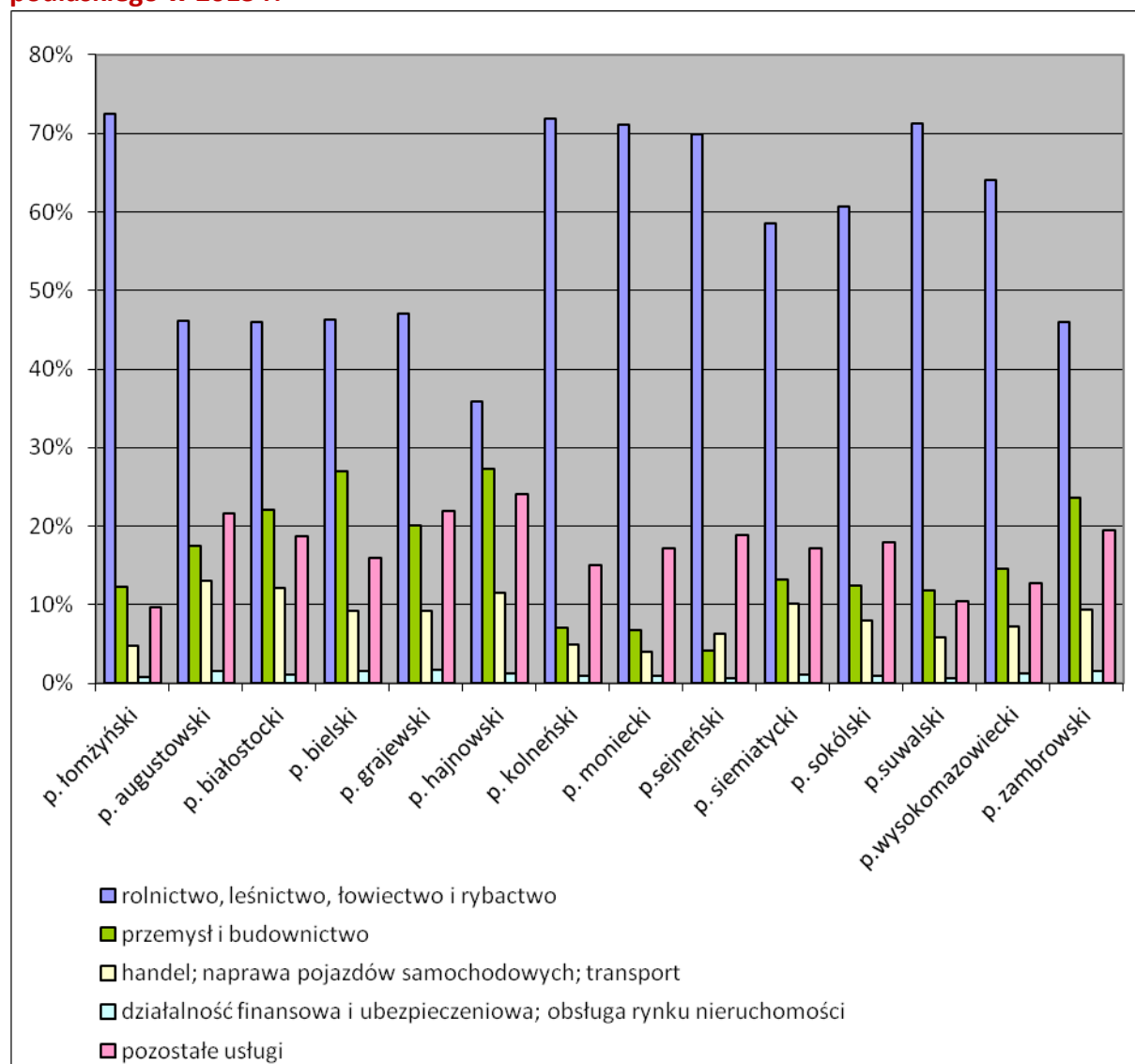
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

W porównaniu z innymi powiatami województwa udział osób pracujących do ludności ogółem jest wysoki i wynosi blisko 30%.

Tabela 9 Mobilne grupy wieku

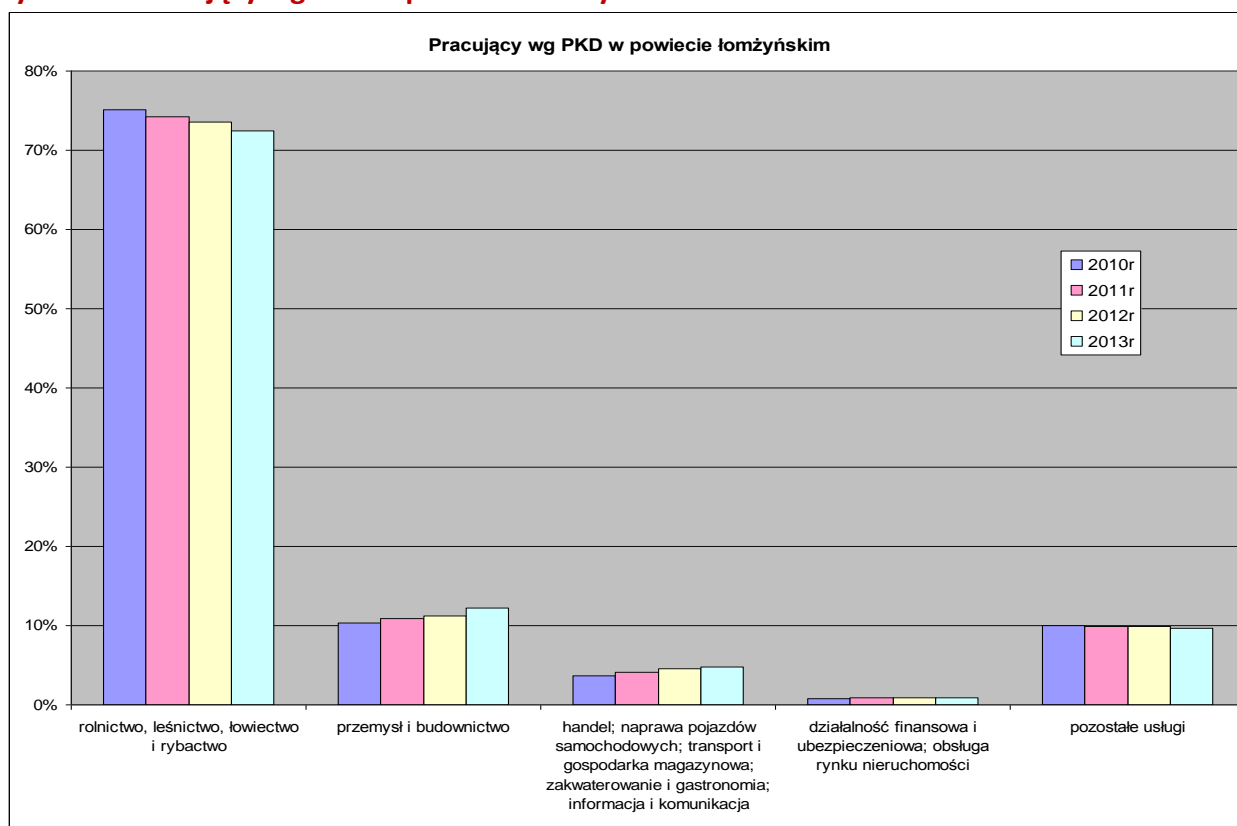
W wieku produkcyjnym mobilnym (18-44 lata)	64,10%	W wieku produkcyjnym niemobilnym	35,90%
kobiety	67,70%	kobiety (45-59 lat)	32,30%
mężczyźni	61,10%	mężczyźni (45-64 lat)	38,90%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

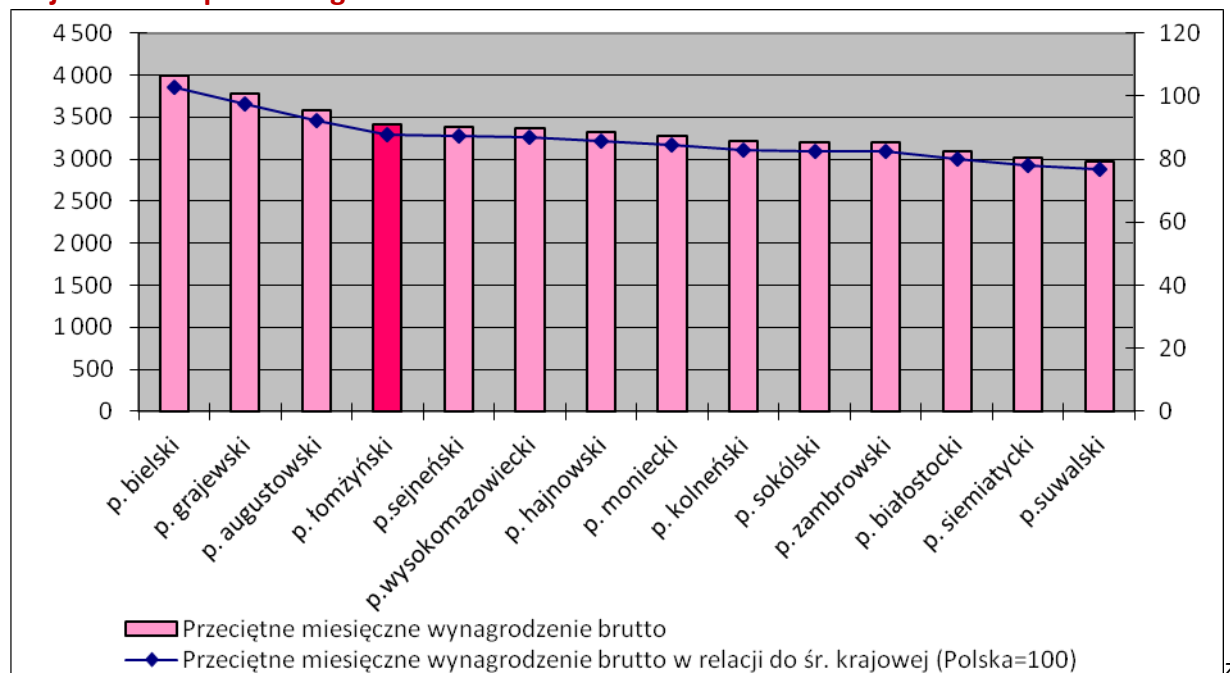
Wykres 34 Pracujący wg PKD w powiecie łomżyńskim na tle innych powiatów województwa podlaskiego w 2013 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

Struktura pracujących wg PKD w powiecie łomżyńskim w porównaniu do pozostałych powiatów województwa jest nietypowa, przy największym udziale pracujących w rolnictwie i leśnictwie i niskim udziale budownictwa, handlu, działalności finansowej i ubezpieczeniowej oraz pozostałych usług. Co prawda, udział osób pracujących w rolnictwie i leśnictwie w ostatnich latach zmniejsza się, ale spadek jest nieznaczny. Dobrze, że odchodzący z rolnictwa zasilają grupę pracujących w budownictwie, handlu i naprawach.

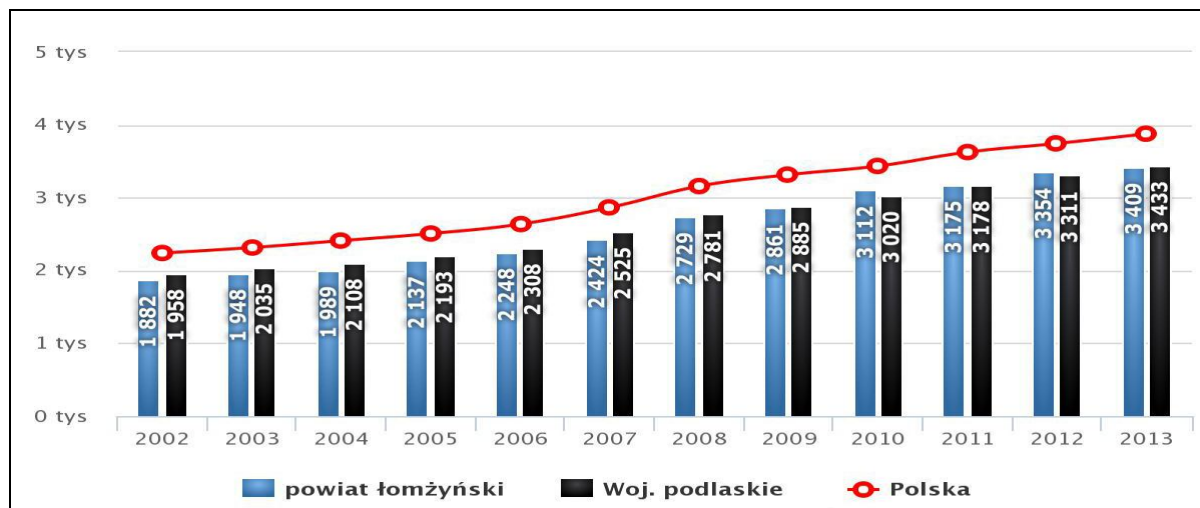
Wykres 35 Pracujący wg PKD w powiecie łomżyńskim w latach 2010-2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

Wykres 36 Przeciętne wynagrodzenie brutto w powiecie łomżyńskim na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

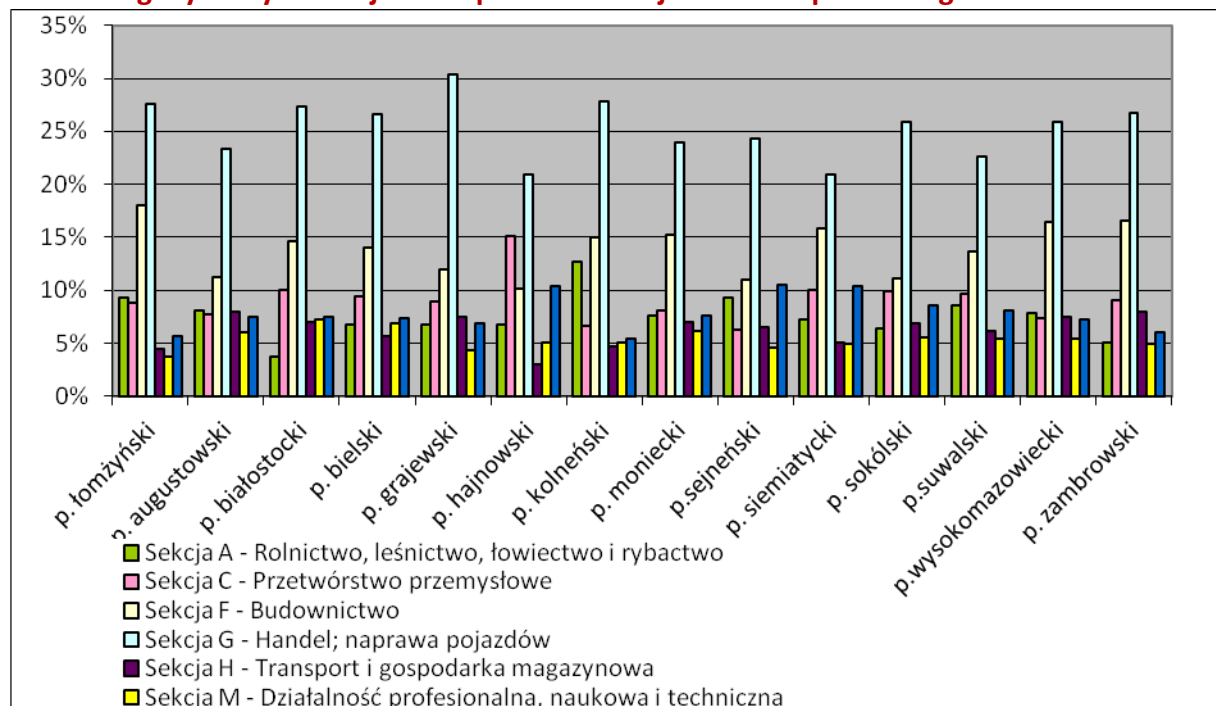
Przeciętne wynagrodzenie brutto w powiecie łomżyńskim kształtuje się korzystnie w stosunku do pozostałych powiatów województwa podlaskiego, ale niekorzystnie w stosunku do średniej województwa, a zwłaszcza do średniego wynagrodzenia w kraju.

Wykres 37 Przeciętne wynagrodzenie brutto (PLN) w powiecie łomżyńskim w latach 2002-2013

Źródło: Polska w Liczbach (na podstawie danych GUS), www.polskawliczbach.pl

Rynek pracy w powiecie łomżyńskim, przy uwzględnieniu województwa podlaskiego i obecnej sytuacji na rynku pracy w Polsce jest zadowalający. Dotykają go podobne problemy jak w skali całego kraju - niekorzystne zjawiska społeczne związane z osłabieniem koniunktury gospodarczej, pogłębianie się luki cywilizacyjnej w rozwoju regionalnym, a także wyjazdy wielu wykwalifikowanych osób za granicę lub do większych ośrodków w Polsce.

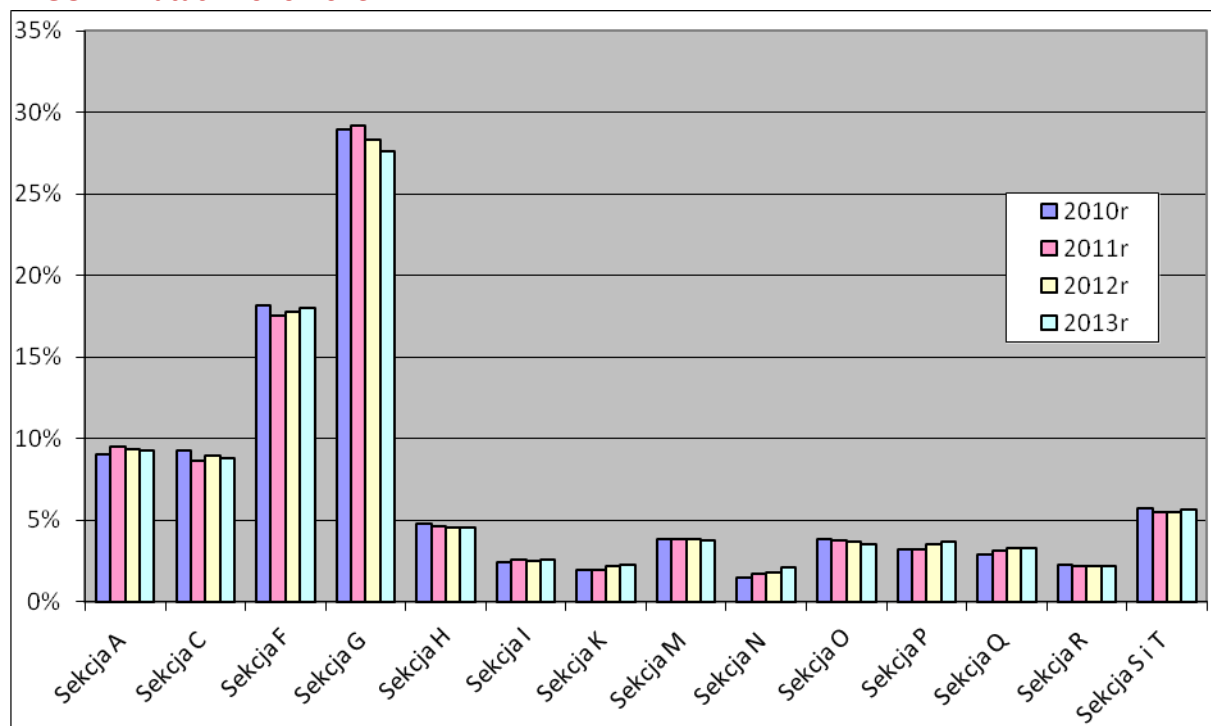
PODMIOTY GOSPODARCZE

Wykres 38 Podmioty gospodarki narodowej w powiecie łomżyńskim wpisane do rejestru REGON wg wybranych sekcji na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

Podobnie jak w pozostałych powiatach województwa podlaskiego w powiecie łomżyńskim najczęściej podmiotów gospodarczych deklaruje działalność handlową (27,6%). Aż 18% podmiotów związanych jest z budownictwem, dalej rolnictwo 9,3% oraz przetwórstwo 8,8%.

Wykres 39 Podmioty gospodarki narodowej w powiecie łomżyńskim wpisane do rejestru REGON w latach 2010-2013

Źródło: Opracowane na podstawie danych GUS – opis sekcji poniżej

- Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
- Sekcja B - Górnictwo i wydobywanie
- Sekcja C - Przetwórstwo przemysłowe
- Sekcja D - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych
- Sekcja E - Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
- Sekcja F - Budownictwo
- Sekcja G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
- Sekcja H - Transport i gospodarka magazynowa
- Sekcja I - Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
- Sekcja J - Informacja i komunikacja
- Sekcja K - Działalność finansowa i ubezpieczeniowa
- Sekcja L - Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
- Sekcja M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
- Sekcja N - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
- Sekcja O - Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
- Sekcja P - Edukacja
- Sekcja Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
- Sekcja R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
- Sekcja S i T - Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

W powiecie łomżyńskim zmniejsza się udział podmiotów w handlu (w sekcji G) na korzyść innych usług.

Większość firm funkcjonujących na terenie powiatu łomżyńskiego to zakłady w większości jednoosobowe. Terytorialne rozmieszczenie firm zarejestrowanych w poszczególnych gminach powiatu łomżyńskiego jest nierównomierne. Większość podmiotów zlokalizowanych jest na terenie gmin: Śniadowo, Piątnica oraz Łomża, czyli gmin zlokalizowanych w bliskiej odległości od miasta Łomży.

Bogate ekologicznie zaplecze surowcowe sprawia, że potencjał przemysłowy zdominowany jest głównie przez przetwórstwo rolno - spożywcze, które reprezentują małe i średniej wielkości zakłady przetwarzające miejscową produkcję rolną.

DOCHODY I WYDATKI BUDŻETÓW GMIN POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO

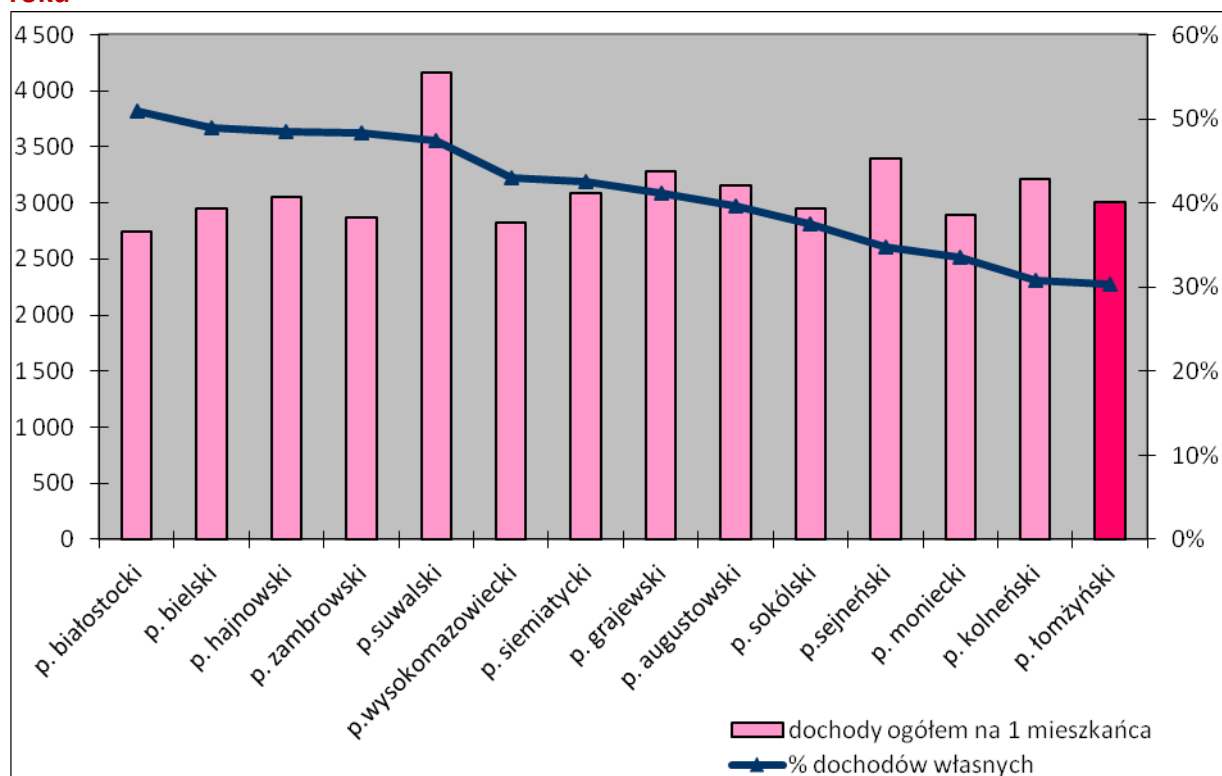
Dochodami jednostek samorządu terytorialnego, obok dochodów własnych, są również subwencja ogólna i dotacje celowe z budżetu państwa. Subwencja ogólna dla gmin i powiatów składa się z części wyrównawczej, równoważącej oraz oświatowej.

Część wyrównawcza subwencji dla JST służy wyrównywaniu zróżnicowań dochodowych pomiędzy samorządami. W przypadku uzyskiwania przez JST dochodów podatkowych na 1 mieszkańca poniżej określonych progów, samorządowi przysługuje wyrównanie obliczone wg przyjętego algorytmu. Dodatkowo część wyrównawczą subwencji zwiększa kwota uzupełniająca, zależna w gminach od gęstości zaludnienia, a w powiatach od stopy bezrobocia.

Część równoważąca subwencji ogólnej przydzielana jest gminom i powiatom, a jej celem jest dofinansowywanie gminnych i powiatowych zadań, które dotychczas były finansowane z budżetu państwa.

Wielkość części oświatowej subwencji ogólnej obliczana jest wg algorytmu uwzględniającego wiele kryteriów, a ustalana corocznie w ustawie budżetowej.

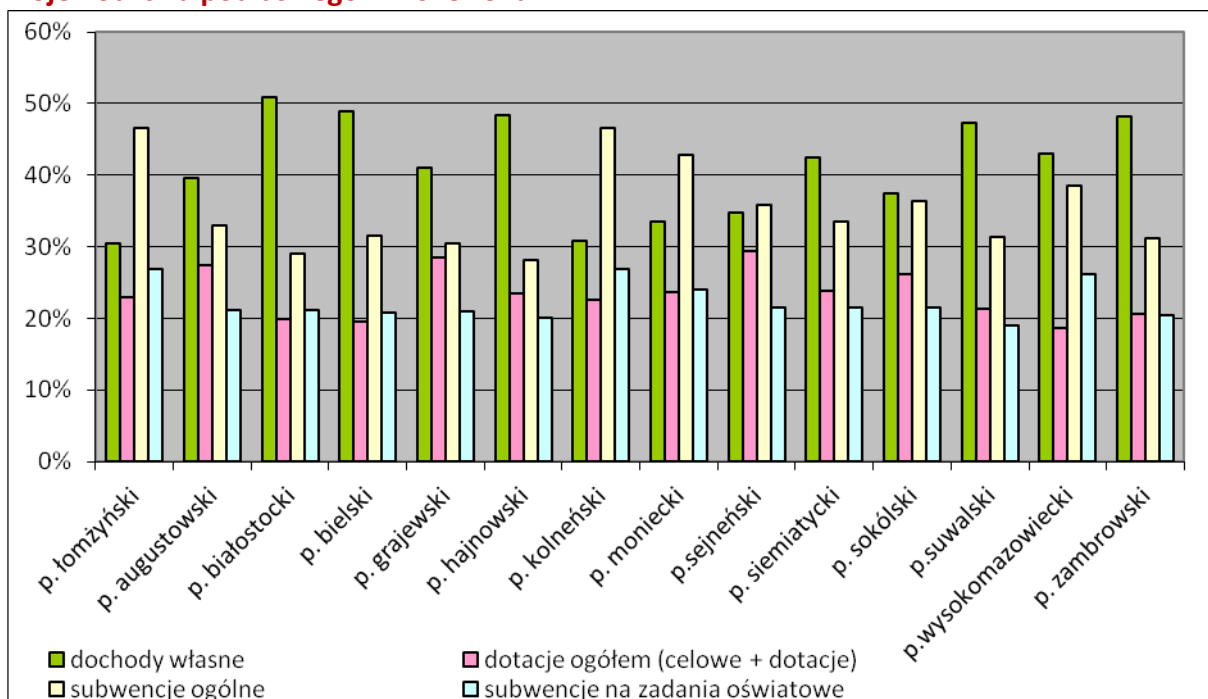
Wykres 40 Dochody gmin powiatu łomżyńskiego ogółem i na jednego mieszkańca w 2013 roku

Źródło: Opracowane na podstawie danych GUS (BDL)

Dochody gmin w powiecie łomżyńskim liczone na jednego mieszkańca są jednymi z niższych w województwie podlaskim. Udział dochodów własnych do wszystkich dochodów gmin w powiecie jest najniższy w całym województwie. Miarą zamożności osób i firm w gminach jest wartość osiąganych dochodów własnych gmin.

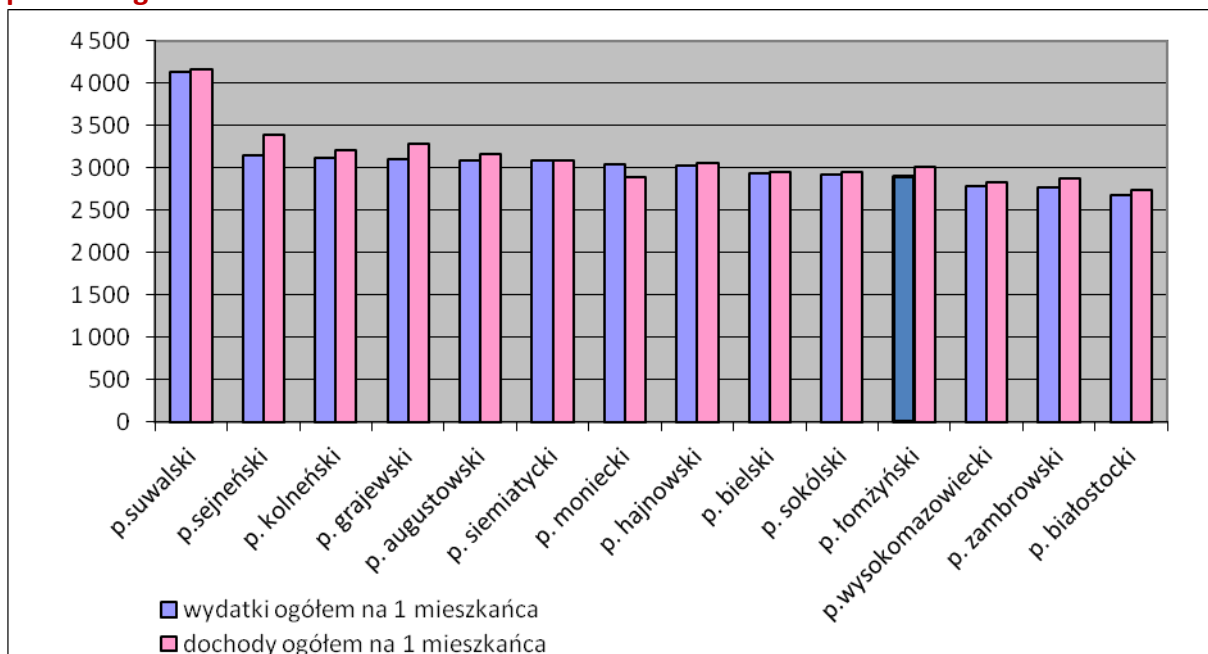
Wykres 41 Struktura dochodów gmin powiatu łomżyńskiego na tle pozostałych powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku

Źródło: Opracowane na podstawie danych GUS (BDL)

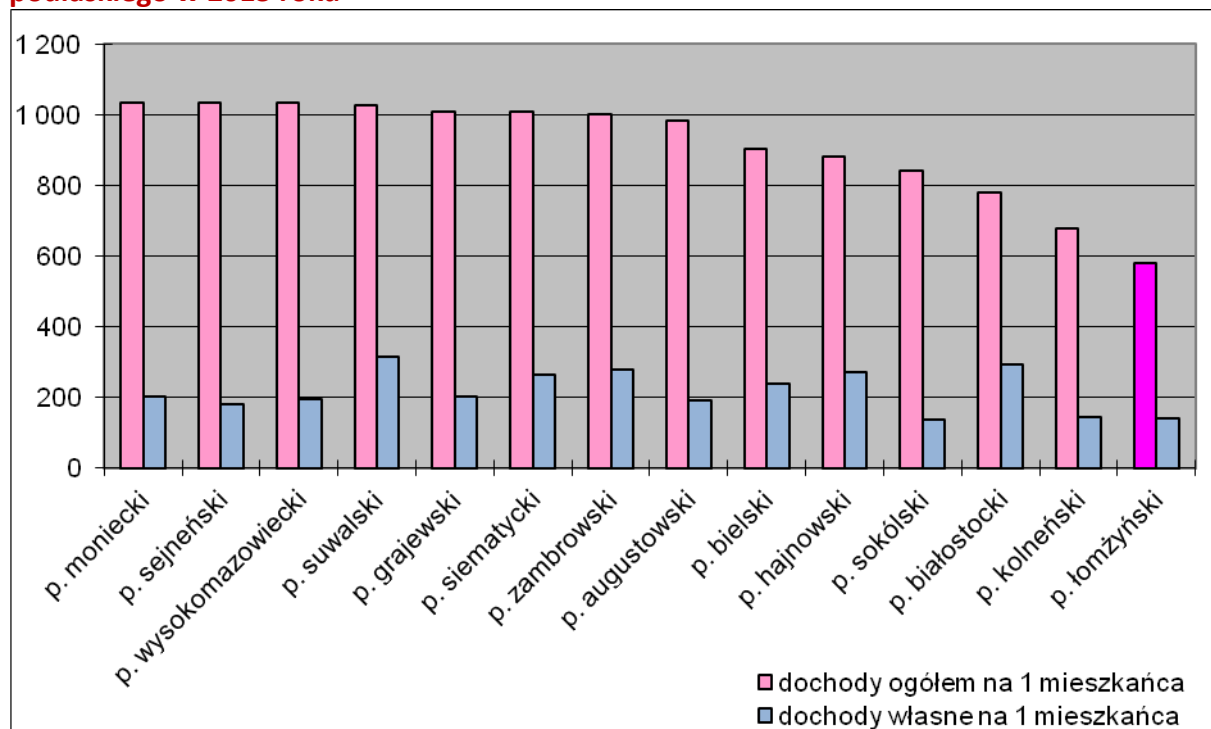
Odejmując wartości subwencji oświatowej od subwencji ogólnej uzyskamy wartość części wyrównawczej subwencji. Dla powiatu łomżyńskiego wynosi ona blisko 20% i jest jedną z wyższych wśród powiatów województwa.

Wykres 42 Wydatki i dochody na 1 mieszkańca gmin w powiatach województwa podlaskiego w 2013 roku

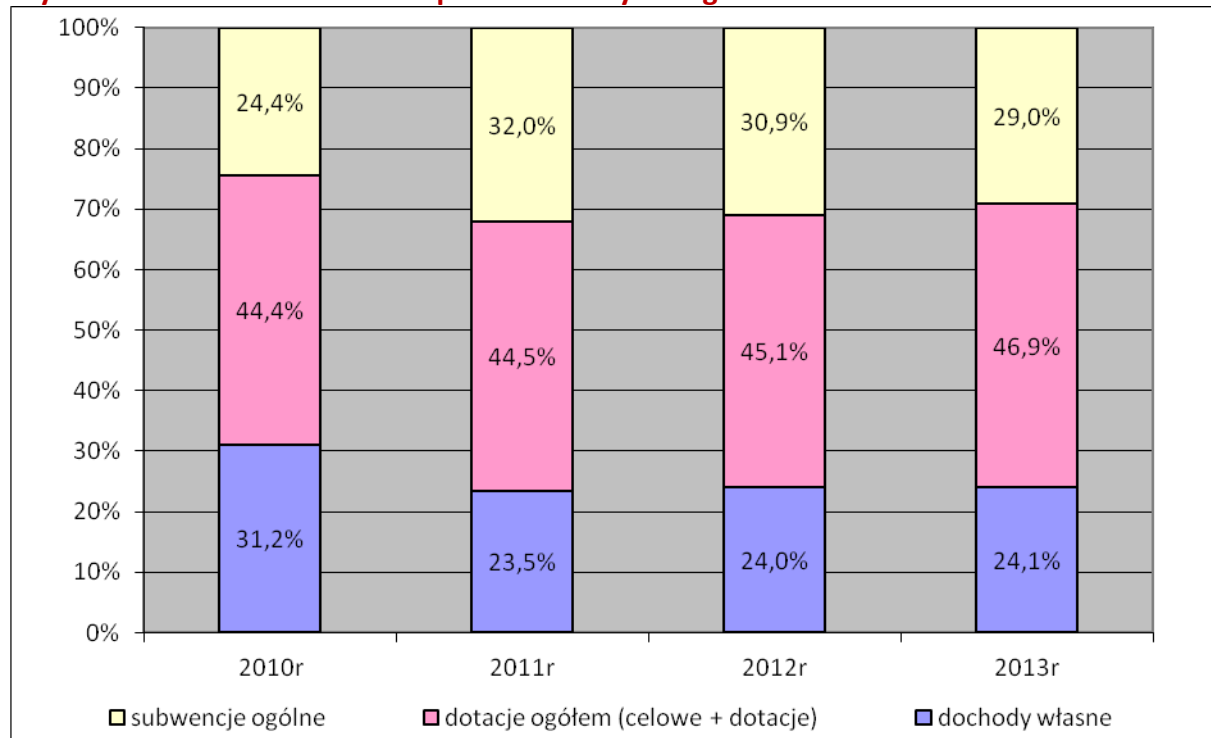
Źródło: Opracowane na podstawie danych GUS (BDL)

Podobnie jak dochody, wydatki gmin powiatu łomżyńskiego liczone na jednego mieszkańca są niskie w stosunku do pozostałych powiatów województwa podlaskiego.

Wykres 43 Dochody powiatu łomżyńskiego na 1 mieszkańca na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku

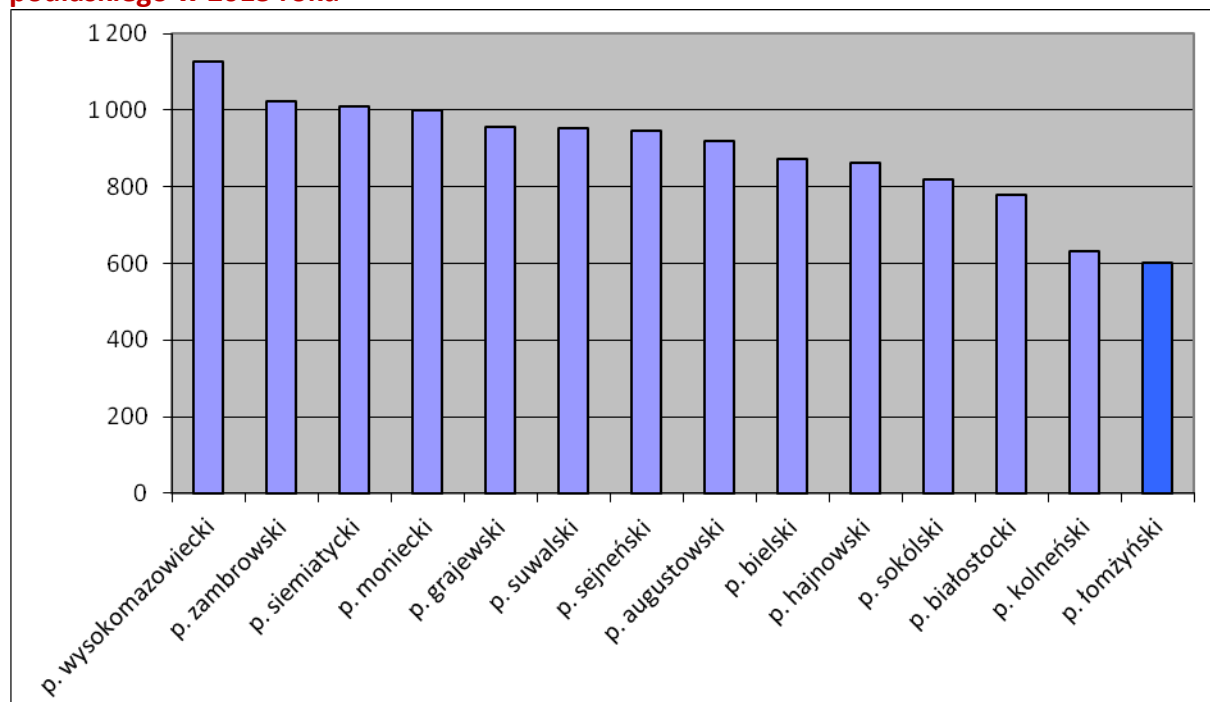
Źródło: Opracowane na podstawie danych GUS (BDL)

Powiat łomżyński osiąga najniższe dochody na jednego mieszkańca. Bardzo niski jest udział dochodów własnych w dochodach ogółem.

Wykres 44 Struktura dochodów powiatu łomżyńskiego w latach 2010-2013

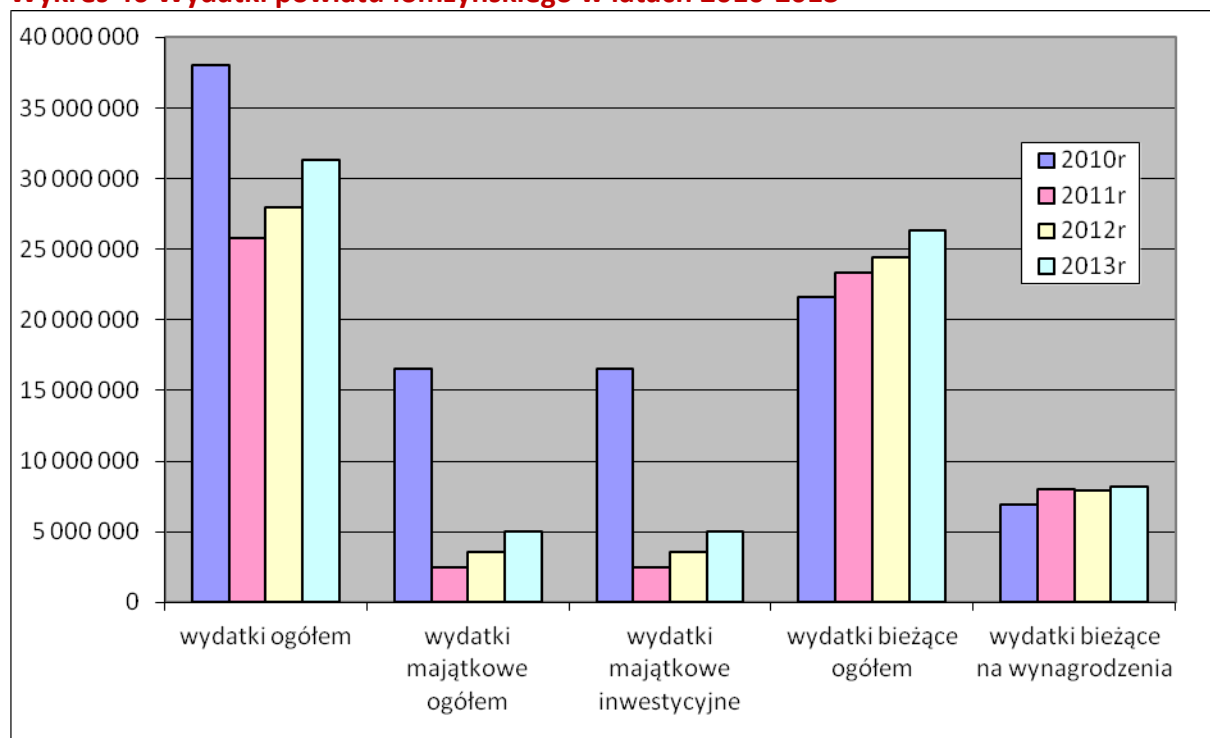
Źródło: Opracowane na podstawie danych GUS (BDL)

W 2013 roku powiat łomżyński prowadził jeszcze szkoły ponadgimnazjalne, ale od 2011 zmniejszał się udział subwencji oświatowej w strukturze dochodów. Od 2010 roku zwiększał się udział dotacji, w tym na inwestycje.

Wykres 45 Wydatki powiatu łomżyńskiego na 1 mieszkańca na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku

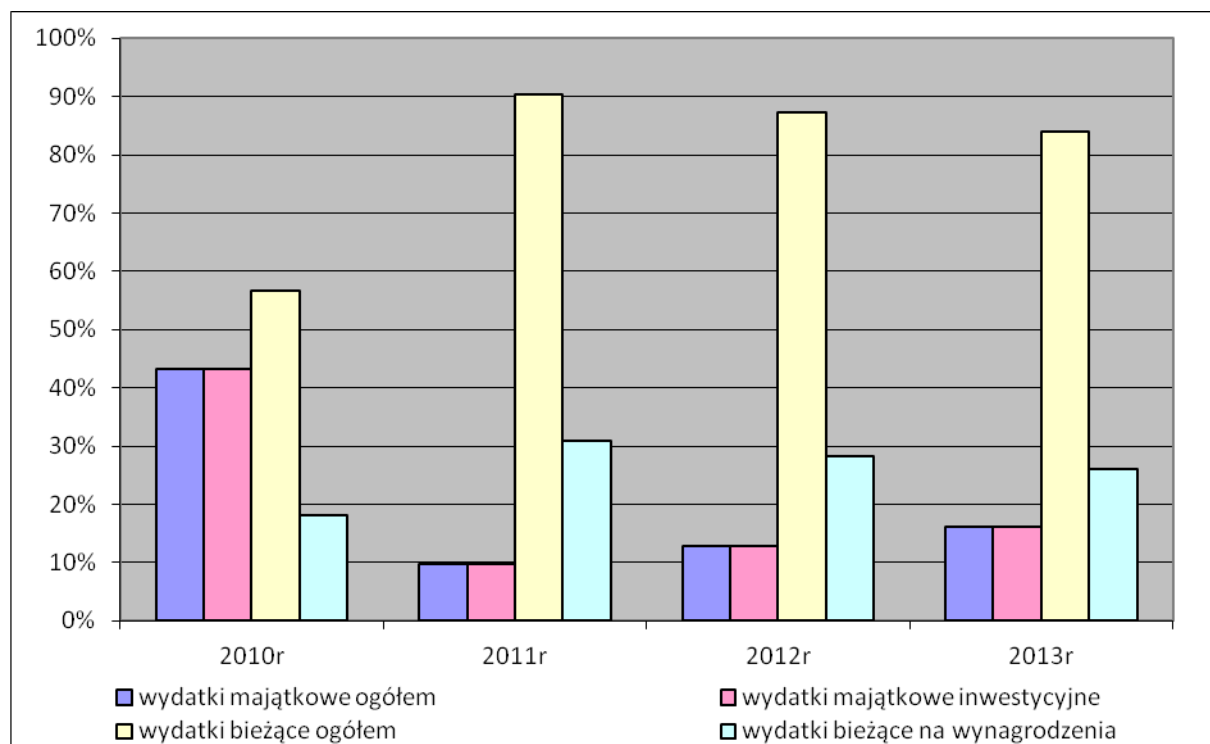
Źródło: Opracowane na podstawie danych GUS (BDL)

Wydatki powiatu łomżyńskiego na jednego mieszkańca są najniższe w stosunku do pozostałych powiatów województwa podlaskiego. Co tylko potwierdza, że sytuacja finansowa powiatu należy do najtrudniejszych w województwie.

Wykres 46 Wydatki powiatu łomżyńskiego w latach 2010-2013

Źródło: Opracowane na podstawie danych GUS (BDL)

Wykres 47 Struktura wydatków powiatu łomżyńskiego w latach 2010-2013

Źródło: Opracowane na podstawie danych GUS (BDL)

Od 2010 roku wzrasta poziom wydatków inwestycyjnych w stosunku do wszystkich wydatków. Warto podkreślić, że powiat łomżyński przy najniższych dochodach na jednego mieszkańca osiąga taki poziom wydatków inwestycyjnych dzięki zmniejszeniu wydatków bieżących, w tym na wynagrodzenia.

W rankingu zamożności per capita pisma „Wspólnota”, publikowanego corocznie powiat łomżyński od 2010 roku niezmiennie utrzymuje ostatnią pozycję. Z danych za rok 2013 wynika, że zamożność powiatu łomżyńskiego na osobę była najniższa w Polsce przy dochodach 296,7 zł na osobę. Warto nadmienić, że przedostatni w rankingu powiat – powiat przemyski (woj. podkarpackie) osiągnął wskaźnik w wysokości 365,61, a pierwszy w rankingu powiat – powiat przysuski (woj. mazowieckie) 1207,40.⁷

⁷Bogactwo Samorządów. Ranking dochodów JST, Wspólnota, 2014

3. WIZJA POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO DO 2020 ROKU

Wizja rozwoju powiatu stanowi projekcję stanu, który powinien być osiągnięty do roku docelowego, założonego w Programie do 2020 r. z uwzględnieniem bieżących i przyszłych potrzeb oraz uwarunkowań.

Sformułowana wizja powiatu ma odpowiedzieć na pytanie: „Jaki jest oczekiwany w przyszłości stan jednostki terytorialnej?”.

„Powiat łomżyński miejscem wysokiej jakości życia i rozwoju konkurencyjnej, przyjaznej środowisku gospodarki opartej na lokalnych potencjałach z wykorzystaniem unikalnych zasobów przyrody i kultury”

Zapisy ujęte w wizji powiatu łomżyńskiego są pochodną propozycji uczestników warsztatów strategicznych. Jest to zbiór wskazań, które najczęściej pojawiały się w wypowiedziach, pracy w grupach w trakcie warsztatu i pozwoliły stworzyć spójną całość, składającą się na „obraz” powiatu na przestrzeni następnych lat. Do opracowania wyników wykorzystano również określenia z ankiet uczestników.

Elementy wizji określone w układzie łańcuchów

Wizja – elementy w łańcuchu środowiskowym

- Utrzymane dziedzictwo przyrodnicze z unikalnymi obszarami parku narodowego i parków krajobrazowych
- Wysoka świadomość znaczenia środowiska i jego zagrożeń
- Ochrona krajobrazu
- Zasoby leśne powiatu zintegrowane, bez względu na właściciela
- Puszcza Kurpiowska, w tym Puszcza Zielona ważnym walorem środowiska powiatu

Wizja – elementy w łańcuchu gospodarczym

- Bezpieczna żywność i przyjazna środowisku produkcja rolna
- Wsparcie przedsiębiorczości opartej na przetwórstwie rolno-spożywczym i usługach
- Grupy producenckie
- Partnerstwa tworzone do poprawy infrastruktury technicznej (i społecznej)
- Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości społecznej
- Wsparcie OZE (odnawialne źródła energii)
- Gospodarka i przedsiębiorczość wykorzystująca innowacje

Wizja – elementy w ładzie społecznym

- Rozwinięty kapitał społeczny
- Kultywowanie lokalnych tradycji, wspieranie twórców, działaczy ludowych i jednostki kultury
- Wysoka świadomość pracodawców w zakresie kształcenia pracowników
- Wsparcie pracodawców i pracowników w zakresie kształcenia ustawicznego
- Wspieranie działań służących zatrudnieniu i samozatrudnieniu z jednoczesnym kreowaniem postaw przedsiębiorczych
- Wspieranie usług o zróżnicowanym sektorze, zaspokajających potrzeby mieszkańców i gości, z udziałem rzemiosła i rękodzieła
- Dysponowanie sprawnym systemem obsługi mieszkańców
- System oświaty i kształcenia dostosowany do wymogów gospodarki rynkowej

4. MISJA POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO DO 2020 ROKU

Pod pojęciem misji należy rozumieć zasadnicze istnienie powiatu jako jednostki samorządowej. Określenie misji powiatu to przede wszystkim poszukiwanie podstawowych wartości, na których powinny się opierać sprawy publiczne związane z życiem lokalnej społeczności. Misja w założeniu ma odpowiedzieć na następujące pytanie: „*Po co istnieją struktury samorządowe i komu/czemu powinny służyć?*”.

Misję powiatu łomżyńskiego sformułowano w oparciu o wskazania podczas warsztatów strategicznych:

„Społeczność powiatu łomżyńskiego kierując się zasadami partnerskiej współpracy i otwartości na otoczenie (zewnętrzne i wewnętrzne) wspiera ducha lokalnej wspólnoty, efektywnie wykorzystuje dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze do realizacji projektów i przedsięwzięć przyjaznych środowisku, zapewniając poprawę warunków życia”

Misja i wizja są pojęciami powiązanymi ze sobą i tak powinny być traktowane w ostatecznych zapisach.

5. UWARUNKOWANIA ROZWOJU

Powiat łomżyński, stanowiąc część województwa podlaskiego, charakteryzuje się jego podstawowymi cechami. Województwo podlaskie jest jednym z najbiedniejszych regionów typu NUTS 2 w Unii Europejskiej. Położone jest peryferyjnie nie tylko w Polsce, ale także w Unii Europejskiej oraz ma szereg cywilizacyjnych deficytów, będących dziedzictwem gospodarki centralnie planowanej. Istotną rolę odgrywa położenie geograficzne wzdłuż wschodniej granicy zewnętrznej Unii Europejskiej, postrzegane jako bariera współpracy oraz ekspansji procesów rozwojowych. Istotne znaczenie rolnictwa w strukturze gospodarczej regionu osłabia również procesy rozwojowe. Korzystny jest fakt lokalizacji w województwie kilku konkurencyjnych branż gospodarki. Atut położenia geograficznego nadaje regionowi ważne funkcje, możliwy jest wzrost kooperacji z rynkami wschodnimi. Biegunem wzrostu, najsilniej oddziałującym na region jest aglomeracja warszawska.

Problemy rozwoju powiatu

Diagnoza stanu powiatu pozwoliła na określenie szczegółowych problemów rozwoju. Analizę problemów przeprowadzono w układzie łądów.

Problemy – elementy w łądzie środowiskowym:

- Niska świadomość znaczenia środowiska i jego zagrożeń
- Niewystarczające wsparcie dla OZE, w tym w rolnictwie
- Niewystarczająco rozwinięta produkcja żywności ekologicznej (z certyfikatami)
- Eutrofizacja środowiska intensywną produkcją rolną
- Niewystarczająca jakość przestrzeni i zagospodarowania przestrzennego,
- Nieodpowiedni mechanizm wsparcia subwencji UE w rolnictwie jako dopłaty obszarowe a nie dopłaty do produkcji
- Niska świadomość korzyści OZE i niejasne przepisy odnośnie OZE
- Słabe wykorzystanie OZE
- Ograniczenia rozwoju spowodowane określeniem obszarów Natura 2000
- Zanieczyszczenie środowiska

Problemy – elementy w łądzie gospodarczym:

- Niewykorzystane walory przyrody do rozwoju turystyki aktywnej np. zdrowotnej, seniorów
- Niewystarczająco rozwinięta produkcja zdrowej żywności
- Brak produktów lokalnych i naturalnych
- Słabe wykorzystanie walorów powiatu do rozwoju turystyki (zwłaszcza aktywnej, kwalifikowanej, zdrowotnej, seniorów, poznawczej) i rekreacji
- Niewystarczający stan techniczny infrastruktury drogowej
- Niewystarczające środki na finansowanie inwestycji drogowych

- Mało nowych miejsc pracy, wysokie bezrobocie
- Brak aktywnej postawy pracodawców w zakresie przeciwdziałania bezrobociu
- Słabe relacje biznes - edukacja, także w zakresie innowacji
- Słabe współdziałanie samorządów we wspólnym rozwiązywaniu problemów
- Brak określenia specyfiki działalności gospodarczej powiatu

Problemy – elementy w ładzie społecznym:

- Niewystarczające poczucie bezpieczeństwa społecznego, w tym bezpieczeństwa publicznego i bezpieczeństwa socjalnego (zagrożenie bezrobociem, ubóstwem, niewystarczającą ochroną zdrowia)
- Niewystarczające zasoby finansowe społeczności powiatu, ubożenie społeczeństwa
- Zagrożenie marginalizacją społeczną
- Niewystarczające zasoby finansowe jednostek organizacyjnych powiatu
- Brak możliwości finansowania inwestycji kultury
- Brak bazy lokalowej do działalności kulturalnej
- Zmniejszające się zainteresowanie uczestnictwem w kulturze, w tym młodych ludzi
- Starzejące się społeczeństwo
- Migracja i emigracja młodych i wykształconych
- Niski poziom wykształcenia części ludności powiatu

6.ANALIZA SWOT

Analiza SWOT zawiera identyfikację wewnętrznych mocnych i słabych stron powiatu, wynikających z analizy uwarunkowań rozwoju, diagnozy stanu, analizy problemów rozwoju powiatu, a także szans i zagrożeń będących odzwierciedleniem zewnętrznych czynników rozwoju powiatu, jakie mogą pojawić się w przyszłości.

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> · położenie w obszarze Zielonych Płuc Polski (ZPP) · duża różnorodność siedlisk i obszarów chronionych · potencjał środowiska przyrodniczego, w tym Łomżyński Park Krajobrazowy Doliny Narwi, Biebrzański Park Narodowy 	<ul style="list-style-type: none"> · peryferyjne położenie geograficzne powiatu w Polsce, regionu (województwa podlaskiego) w Unii Europejskiej, niska dostępność transportowa · niska gęstość zaludnienia i rozproszenie sieci osadniczej · niekorzystne zjawiska demograficzne (starzenie

<ul style="list-style-type: none"> · korzystne warunki do rozwoju OZE · korzystne warunki, duży potencjał i tradycje do rozwoju rolnictwa i rolnictwa ekologicznego - podstawa rozwoju produkcji zdrowej żywności i markowych produktów, · obserwowana poprawa stanu infrastruktury rolniczej · duży potencjał do rozwoju turystyki aktywnej, kwalifikowanej i przyrodniczej · zrównoważona gospodarka leśna · korzystna struktura demograficzna, · relatywnie niskie koszty pracy i liczące się zasoby siły roboczej · dobra infrastruktura podstawowej opieki zdrowotnej · potencjał do rozwoju usług srebrnej gospodarki 	<p>się populacji, emigracja ludzi młodych i wykształconych)</p> <ul style="list-style-type: none"> · struktura wykształcenia oraz niska aktywność społeczna i przedsiębiorczość mieszkańców powiatu · niski poziom innowacyjności firm, · zbyt mały lokalny rynek zbytu · brak lokalnego kapitału i nikły napływ kapitału zewnętrznego · bezrobocie i ubożenie społeczeństwa, · słaby stan infrastruktury technicznej, szczególnie niski stopień zводociągowania i skanalizowania · słabo rozbudowana infrastruktura turystyczna, · niedostateczna świadomość ekologiczna mieszkańców i turystów · niskie dochody budżetów gmin i powiatu
--	--

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> planowane inwestycje krajowe (Via Baltica, RailBaltica, most energetyczny), realizacja rządowego programu budowy i modernizacji dróg, w tym szybkiego ruchu wykorzystanie środków zewnętrznych w perspektywie unijnej 2014-2020, promocja obszaru ZPP, Polski Wschodniej i województwa podlaskiego, rozwój technologii ICT współpraca gospodarcza: tworzenie klastrów, organizacji branżowych, sieci współpraca z zagranicą, tworzenie powiązań partnerskich w różnych sferach i w celu rozwiązania różnych problemów rozwojowych nacisk polityk UE i krajowych na zrównoważony rozwój, ochronę środowiska i ład przestrzenny wsparcie krajowe dla rozwiązań alternatywnych dla zbiorczych systemów kanalizacji i oczyszczania ścieków (przydomowe oczyszczalnie) i OZE środki finansowe na rozwój obszarów wiejskich dostępność środków unijnych na programy edukacyjne i szkoleniowe oraz tworzenie sieci współpracy postęp technologiczny i spadek kosztów coraz lepszych rozwiązań proekologicznych wzrost popytu na rynkach wschodnich bliskość chłonnego rynku zbytu aglomeracji warszawskiej upowszechnienie zdrowego trybu życia: wzrost popytu na wysokiej jakości żywność ekologiczną, tradycyjną i regionalną oraz aktywne spędzanie czasu rozwój usług specjalistycznych z zakresu rehabilitacji, geriatry, dietetyki itp. oraz rozwój tzw. srebrnej gospodarki 	<ul style="list-style-type: none"> ryzyko ograniczenia środków dotacyjnych, przesunięcie w czasie zaplanowanych inwestycji krajowych mających wpływ na powiat, ryzyko koncentracji środków finansowych w największych ośrodkach miejskich w Polsce nasilenie konkurencji na rynku produktów oraz konkurencji między regionami, powiatami i gminami w Polsce, silna konkurencja gospodarcza i turystyczna innych obszarów i regionów EU, niestabilne i niejasne przepisy krajowe w wielu sferach, skomplikowane procedury związane z realizacją inwestycji, zwłaszcza na obszarach chronionych strefa klimatyczna powodująca wyższe koszty termomodernizacji i niższą efektywność fotowoltaiki oraz solarów polityka krajowa dotycząca rozproszonej zabudowy utrudniająca pozyskanie środków na budowę infrastruktury kanalizacyjnej (RLM) brak zabezpieczenia środków w budżetach samorządów na pokrycie udziału własnego w inwestycjach ze środków EU i na zadania delegowane JST niestabilna polityka wsparcia przedsiębiorstw niedostateczne zachęty ze strony państwa do współpracy producentów rolnych ryzyko zewnętrznych kryzysów (gospodarczych i politycznych)

7. CELE STRATEGICZNE I PRIORYTETY ROZWOJU POWIATU

Cele strategiczne wynikają z wizji rozwoju powiatu i stanowią jej swoistą konkretyzację. Wyznaczają one kierunek działania podmiotów życia społecznego i gospodarczego obszaru powiatu. Długookresowe cele strategiczne, pomimo swej ogólności, są związane z konkretną rzeczywistością oraz prognozą jej zmian w przyszłości.

Cel I. Konkurencyjna gospodarka bazująca na lokalnych potencjałach

Osiągnięcie tego celu na obszarze powiatu stanie się możliwe dzięki wsparciu rozwoju lokalnej przedsiębiorczości. Wzrost konkurencyjności lokalnej gospodarki nastąpi jako efekt poprawy ich innowacyjności, co będzie stanowić jedno z istotnych zadań instytucji otoczenia okołobiznesowego. Istotne znaczenie będzie miało wsparcie rozwoju ważnych sektorów gospodarczych powiatu: rolnictwa i przetwórstwa, wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, turystyki i agroturystyki. Ważnym elementem realizacji tego celu będzie poprawa infrastruktury komunikacyjnej, prowadząca do zwiększenia dostępności komunikacyjnej powiatu i obniżenia kosztów produkcji. Powyższe działania wspierać będzie edukacja mieszkańców różnych kategorii wiekowych w zakresie przedsiębiorczości i samozatrudnienia.

Cel II. Poprawa jakości życia i integracja społeczna

Cel ten zostanie osiągnięty poprzez rozwój kapitału społecznego i wspieranie rozwoju aktywności obywatelskiej społeczności powiatu. Bardzo ważnym czynnikiem decydującym o rozwoju danego obszaru jest posiadany kapitał społeczny. Jest on rozumiany jako wszystko to, co warunkuje zbiorowe działanie dla dobra wspólnego w każdej dziedzinie: gospodarce, kulturze, polityce. Ta aktywność buduje społeczeństwo obywatelskie, formułuje określone wzory zachowań obywatelskich. Kreuje poziom zaangażowania społecznego, realizacji zbiorowych aspiracji, tworzy więzi grupowe oraz zdolności do samoorganizowania się i samorządności. Niezwykle istotną kwestią w realizacji tego celu będzie także rozbudowa oferty i wzrost jakości i dostępności lokalnych usług społecznych skierowanych do mieszkańców powiatu. Ważną rolę w realizacji tego celu odegra również rewitalizacja obszarów zdegradowanych. Poprawa jakości życia i wzrost integracji społecznej nastąpi w rezultacie rozwoju usług i infrastruktury na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu grup szczególnie wrażliwych.

Cel III. Zrównoważone wykorzystanie zasobów

Cel ten zostanie osiągnięty poprzez poprawę efektywności energetycznej i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych. Zachowanie i ochrona bogactw przyrodniczych i krajobrazowych nastąpi rozbudowie sieci wodno-kanalizacyjnych i poprawie skuteczności systemu gospodarki odpadami. W ramach kierunków działań przyczyniających się do osiągnięcia celu będzie także rozwój infrastruktury turystycznej skierowanej na wykorzystanie i poszanowanie walorów środowiska naturalnego. Osiągnięciu celu sprzyjać będzie efektywne korzystanie z zasobów, zwłaszcza w produkcji dzięki ograniczaniem energio- i materiałochłonności.

Zestawienie celów strategicznych:**I. Konkurencyjna gospodarka bazująca na lokalnych potencjałach****II. Poprawa jakości życia i integracja społeczna****III. Zrównoważone wykorzystanie zasobów**

PRIORYTETY (OBSZARY PRIORYTETOWE)

Mając na uwadze uwarunkowania i problemy rozwoju, wizję i misję powiatu, cele strategiczne oraz odniesienie do nowej generacji dokumentów strategicznych europejskich i krajowych pod kątem uwzględnienia priorytetów finansowania programów i projektów z perspektywy 2014 - 2020 określono 12 priorytetów (obszarów priorytetowych):

- Wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i innowacyjności przedsiębiorstw
- Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich
- Poprawa infrastruktury komunikacyjnej
- Promocja gospodarcza powiatu
- Kapitał społeczny jako katalizator procesów rozwojowych
- Wzrost jakości i dostępności usług społecznych
- Rewitalizacja obszarów zdegradowanych
- Rozwój usług na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i poprawa ich infrastruktury
- Zachowanie i ochrona bogactw przyrodniczych i krajobrazowych
- Poprawa efektywności energetycznej i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych
- Rozwój infrastruktury turystycznej skierowanej na wykorzystanie i poszanowanie walorów i zasobów środowiska
- Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych

CELE. STRUKTURA CELÓW

Tabela 10 Układ celów strategicznych i priorytetów

Cele strategiczne	I. Konkurencyjna gospodarka bazująca na lokalnych potencjałach	II. Poprawa jakości życia i integracja społeczna	III. Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych
Priorytety (obszary priorytetowe)	I.1. Wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i innowacyjności przedsiębiorstw I.2. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich I.3. Poprawa infrastruktury komunikacyjnej I.4. Promocja gospodarcza powiatu	II.1. Kapitał społeczny jako katalizator procesów rozwojowych II.2. Wzrost jakości i dostępności usług społecznych II.3. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych II.4. Rozwój usług na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i poprawa ich infrastruktury	III.1. Zachowanie i ochrona bogactw przyrodniczych i krajobrazowych III.2. Poprawa efektywności energetycznej i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych III.3. Rozwój infrastruktury turystycznej skierowanej na wykorzystanie i poszanowanie walorów i zasobów środowiska III.4. Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych

Tabela 11 Zestawienie celów strategicznych, priorytetów, celów szczegółowych i operacyjnych

Cel strategiczny I. Konkurencyjna gospodarka bazująca na lokalnych potencjałach	
I.1. Wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i innowacyjności przedsiębiorstw	1. Kształtowanie i promowanie postaw przedsiębiorczych
	2. Wsparcie powstawania i rozwoju podmiotów gospodarczych
	3. Wsparcie przedsiębiorczości społecznej
	4. Wsparcie systemem pożyczek, gwarancji kredytowych i poręczeń wzajemnych
	5. Promowanie postaw proinnowacyjnych, wsparcie innowacji
I.2. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich	1. Wsparcie działań mających na celu współpracę producentów rolnych, grup producenckich
	2. Wsparcie tworzenia gospodarstw ekologicznych i agroturystycznych
	3. Wsparcie produkcji żywności wysokiej jakości oraz wyrobów lokalnych, wykreowania marki produktów lokalnych powiatu
	4. Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego (doradztwo, szkolenia)
	5. Inicjowanie i wspieranie wystaw, targów, konferencji i innych przedsięwzięć upowszechniających i promujących najnowsze osiągnięcia nauki i praktyki rolniczej
	6. Wsparcie pozarolniczej działalności gospodarczej np. w usługach regeneracji sił i zdrowia, usługach opiekuńczych kierowanych do osób starszych, osadnictwem mieszkańców miast na wsi i pielęgnacją wiejskiego krajobrazu, jego ochroną i zachowaniem dorobku wiejskiej kultury i tradycji
	7. Wsparcie rozwoju turystyki i agroturystyki
I.3. Poprawa infrastruktury komunikacyjnej	1. Modernizacja i rozwój powiatowej infrastruktury drogowej
	2. Poprawa bezpieczeństwa drogowego
	3. Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego (rozwój infrastruktury teleinformatycznej, wzmocnienie zastosowań technologii informatyczno-komunikacyjnych)
I.4. Promocja gospodarcza powiatu	1. Kreowanie dobrego wizerunku powiatu łomżyńskiego jako atrakcyjnego miejsca dla inwestorów i turystów
	2. Promocja powiatu w ramach współpracy ponadlokalnej, krajowej i zagranicznej
	3. Promocja i upowszechnienie folkloru i kultury mieszkańców powiatu łomżyńskiego
	4. Inicjowanie i wspieranie wystaw, targów, konferencji promujących osiągnięcia nauki, innowacji, praktyki

	rolniczej, turystyki i kultury	
	5. Współpraca międzynarodowa i korzystanie z doświadczeń zagranicznych	
Cel strategiczny II. Poprawa jakości życia i integracja społeczna		
II.1. Kapitał społeczny jako katalizator procesów rozwojowych	1. Promowanie wartości i postaw sprzyjających współpracy i aktywności obywatelskiej poprzez aktywność mieszkańców (kształtowanie postaw obywatelskich, edukacja obywatelska, partycypacja społeczna w podejmowaniu decyzji)	
	2. Wsparcie organizacji pozarządowych, rozwijanie kompetencji społecznych liderów i animatorów	
	3. Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości społecznej wśród osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	
	4. Wsparcie inicjatyw mieszkańców, organizacji pozarządowych i grup wolontariatu w budowie partnerstw i tworzeniu polityk rozwoju	
	5. Rozwój form współpracy wewnątrz powiatu i współpracy ponadlokalnej, w tym z partnerami zagranicznymi	
II.2. Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców	1. Rozwój edukacji i dostosowanie oferty edukacyjnej do wymogów rynku pracy	Modernizacja i dostosowanie bazy techniczno-dydaktycznej szkół ponadgimnazjalnych do wyższych standardów kształcenia
		Wspieranie procesu doskonalenia nauczycieli
		Zwiększenie wykorzystania nowoczesnych narzędzi i metod nauczania w procesach edukacyjnych
		Współpraca partnerska i realizacja wspólnych projektów edukacyjnych szkół powiatu łomżyńskiego z jednostkami oświatowymi z krajów Unii Europejskiej
		Wsparcie uczniów i studentów zdolnych i niezamożnych z terenu powiatu

	2. Aktywizacja rynku pracy i wzrost kompetencji zawodowych mieszkańców powiatu	Aktywizacja zawodowa osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy
		Poprawa zdolności do zatrudnienia i samo zatrudnienia oraz podnoszenia aktywności zawodowej osób bezrobotnych
		Wsparcie przedsiębiorczości oraz pomoc w tworzeniu nowych miejsc pracy
		Pozyskiwanie środków na finansowanie aktywnej polityki rynku pracy
		Współpraca z partnerami lokalnego rynku pracy w zakresie dostosowania kwalifikacji pracowników do oczekiwań rynku pracy
II.3. Wzrost jakości i dostępności usług społecznych	1. Podniesienie jakości i dostępności usług w ochronie zdrowia	Modernizacja i wyposażenie Zespołów Gabinetów Lekarza Rodzinnego i Gabinetów Lekarza Rodzinnego w ramach ZPOZ
		Ograniczenie skutków niepełnosprawności i rehabilitacja osób niepełnosprawnych
		Profilaktyka zdrowotna (realizacja i współrealizacja programów, kampanii edukacyjnych w zakresie profilaktyki zdrowotnej, nowotworów, chorób układu krążenia, ochrony zdrowia psychicznego)
		Kształtowanie postaw prozdrowotnych wśród mieszkańców powiatu oraz upowszechnienie wiedzy o zdrowym stylu życia
	2. Utworzenie oferty dla osobistego rozwoju mieszkańców na każdym etapie życia	Zwiększenie obecności kultury w życiu codziennym poprzez poprawę dostępu do jej dóbr oraz kształtowanie nawyków kulturalnych
		Wzbogacenie oferty kształcenia dostępnej na terenie powiatu, promocja postaw uczenia się przez całe życie i kształcenia ustawicznego
		Propagowanie aktywnego stylu życia wśród mieszkańców powiatu
		Rozwój infrastruktury sportowej i rekreacyjnej pozwalającej na upowszechnianie aktywnego i zdrowego stylu życia
	3. Aktywizacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych	Promowanie zatrudnienia osób niepełnosprawnych poprzez wykazanie korzyści dla pracodawców m.in. dofinansowane miejsca pracy
		Działania zmierzające do likwidacji barier technicznych i architektonicznych dla osób niepełnosprawnych (modernizacja budynków użyteczności publicznej, w tym budowa podjazdów dla wózków)

		Likwidacja barier społecznych osób niepełnosprawnych, prowadzenie kampanii społecznych
		Pomoc w życiowym usamodzielnieniu i integracji ze środowiskiem pełnoletnich osób opuszczających rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo-wychowawcze
	4. Rozwój usług na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i poprawa ich infrastruktury	Program poprawy dostępności i jakości usług społecznych skierowanych do grup wrażliwych
		Poprawa usług zdrowotnych skierowanych na choroby cywilizacyjne
		Program budownictwa socjalnego/ komunalnego, wspomagane, chronionego promującego włączenie społeczne
	5. Wzrost poziomu bezpieczeństwa publicznego	Poprawa bezpieczeństwa na drogach powiatowych
		Prewencja i edukacja mająca na celu wzrost świadomości społecznej na temat zagrożeń bezpieczeństwa (m.in. patologie, zagrożenia w miejscach publicznych i zamieszkania, szkołach i placówkach oświatowo-wychowawczych)
		Pogłębienie wiedzy mieszkańców z zakresu bezpiecznych zachowań w życiu codziennym
		Współpraca samorządu powiatowego z instytucjami ochrony bezpieczeństwa publicznego
	6. Sprawna i przyjazna administracja w powiecie	Podniesienie jakości obsługi interesantów w urzędach administracji publicznej
		Rozwój cyfrowych zasobów powiatu w zakresie geodezji i kartografii, mienia i nieruchomości, edukacji i ochrony zdrowia
		Wzmocnienie zastosowań technologii informatyczno-komunikacyjnych (TIK) w rozwoju nowoczesnych usług w sferze publicznej: e-administracja, e-zdrowie, e-kultura, e-uczenie się
		Podnoszenie kwalifikacji kadr administracji samorządowej
II.4. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych i obiektów zabytkowych	Rozwój przestrzeni publicznych – podniesienie atrakcyjności społecznej oraz nadawanie walorów funkcjonalnych i estetycznych	
	Przywracanie funkcji społecznych budynków na obszarach zdegradowanych poprzez remonty i adaptacje służące	

	integracji i przedsiębiorczości społecznej oraz poprawie dostępności usług społecznych i aktywizacji społecznej
	Dostosowanie, remont, rozbudowa, adaptacja pomieszczeń pod potrzeby mieszkalnictwa chronionego, socjalnego i wspomaganego dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym sprzyjające aktywizacji społeczno-zawodowej
	Renowacja, rewitalizacja i konserwacja zabytków i obiektów dziedzictwa kulturowego z terenu powiatu

Cel strategiczny III. Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych

III.1. Zachowanie i ochrona bogactw przyrodniczych i krajobrazowych	1. Zachowanie lub odtwarzanie właściwej struktury i stanu ekosystemów i siedlisk na terenie powiatu	
	2. Tworzenie nowych miejsc ochrony różnorodności biologicznej (zieleń osiedlowa, place, skwerki, parki itp.)	
	3. Ochrona różnorodności biologicznej na obszarach wiejskich (w tym m.in. odtwarzanie zadrzewień śródpolnych, szkolenia z zakresu programów rolno-środowiskowych)	
	4. Wdrożenie systemu sprawnego reagowania w sytuacjach klęski i zagrożeń (w tym doposażenie służb i jednostek ratowniczych PSP i OSP)	
III.2. Poprawa efektywności energetycznej i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych	1. Zmiana struktury zaopatrzenia w ciepło	Zamiana źródeł ciepła z paliwa stałego (węgiel, koks) na paliwa o niższej emisyjności (paliwa ciekłe - lekki olej opałowy, paliwo gazowe)
		Wymiana istniejących źródeł spalania na nowoczesne, o wysokiej sprawności, z automatyczną regulacją procesu spalania
		Rezygnacja z indywidualnych źródeł ciepła na rzecz ciepła sieciowego (podłączanie do istniejących źródeł)
		Wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych

	2. Działania na rzecz poprawy efektywności energetycznej	Termomodernizacja budynków (użyteczności publicznej, mieszkalnych i innych)
		Wykorzystywanie urządzeń o wysokim poziomie efektywności energetycznej
	3. Wzrost wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych (inwestycje w źródła rozproszone)	
	4. Inwestycje służące redukcji emisji w rolnictwie i w gospodarce odpadami	
	5. Działania organizacyjne w zakresie efektywności energetycznej	Wdrożenie systemów zarządzania energią w samorządach i ich jednostkach organizacyjnych
		Uwzględnienie kryteriów związanych z gospodarką niskoemisyjną w przetargach (zielone zamówienia publiczne)
		Działania edukacyjne, doradcze, promocyjne
III.3. Wsparcie rozwoju infrastruktury turystycznej skierowanej na wykorzystanie i poszanowanie walorów i zasobów środowiska	1. Wsparcie tworzenia, rozwoju i modernizacji ścieżek turystycznych, dydaktycznych	
	2. Wsparcie zagospodarowania turystycznego plaż i brzegów rzek	
	3. Wsparcie rewitalizacji obiektów na cele turystyczne	
	4. Wsparcie budowy punktów, tarasów widokowych	
	5. Wsparcie budowy i podnoszenia standardu przystani, kempingów i pól namiotowych	
III.4. Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych	1. Promowanie postaw i działań sprzyjających efektywności wykorzystania zasobów naturalnych	
	2. Ograniczanie energo- i materiałochłonności	
	3. Wsparcie produkcji energii ze źródeł odnawialnych	
	4. Podnoszenie poziomu świadomości ekologicznej i kształtowanie postaw ekologicznych społeczności powiatu poprzez promowanie zasad zrównoważonego rozwoju	
	<ul style="list-style-type: none"> • Upowszechnianie wiedzy z zakresu ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju • Kształtowanie zachowań pro środowiskowych ogółu społeczeństwa, w tym dzieci i młodzieży • Aktywizacja społeczna – budowanie społeczeństwa obywatelskiego w obszarze ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju 	

9. WYTYCZNE DO PROGRAMÓW STRATEGICZNYCH I ICH IDENTYFIKACJA

Program spełnia wymagania związane z jego wykorzystaniem w procedurach pozyskiwania środków finansowych z funduszy zewnętrznych, w tym z funduszy Unii Europejskiej.

OPIS SPÓJNOŚCI (POWIĄZANIA) PROGRAMU ROZWOJU POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO DO 2020 ROKU Z UNIJNYMI, KRAJOWYMI I REGIONALNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI

1. Założenia umowy partnerstwa i programowanie Perspektywy Finansowej 2014 – 2020. Umowa Partnerstwa 2014-2020

Umowa Partnerstwa (UP) jest dokumentem określającym strategię interwencji funduszy europejskich w ramach trzech polityk unijnych polityki spójności, wspólnej polityki rolnej (WPR) i wspólnej polityki rybołówstwa (WPRyb) w Polsce w latach 2014-2020.

Instrumentami realizacji UP są krajowe programy operacyjne (KPO) i regionalne programy operacyjne (RPO).

Tabela 12 Powiązania Umowy Partnerstwa z Programem

Priorytety Finansowe UP	Cele strategiczne Programu
Otoczenie sprzyjające przedsiębiorczości i innowacjom	Cel I. Konkurencyjna gospodarka bazująca na lokalnych potencjałach
Spójność społeczna i aktywność zawodowa	Cel II. Poprawa jakości życia i integracja społeczna
Infrastruktura sieciowa na rzecz wzrostu i zatrudnienia	Cel I. Konkurencyjna gospodarka bazująca na lokalnych potencjałach
Środowisko i efektywne gospodarowanie zasobami	Cel III. Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych

2. Strategia rozwoju kraju 2020

Strategia rozwoju kraju 2020 to najważniejszy dokument w perspektywie średniookresowej, określający cele strategiczne rozwoju kraju do 2020 r., kluczowy dla określenia działań rozwojowych, w tym możliwych do sfinansowania w ramach przyszłej perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020.

Tabela13 Powiązania Strategii Rozwoju Kraju 2020 z Programem

Cele i priorytety rozwojowe SRK 2014-2020		Cele Programu
Obszar strategiczny I. Sprawne i efektywne państwo	Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela I.3.2. Rozwój kapitału społecznego I.3.3. Zwiększenie bezpieczeństwa obywatela	Cel I. Konkurencyjna gospodarka bazująca na lokalnych potencjałach
Obszar strategiczny II. Konkurencyjna gospodarka	Cel II.2 Wzrost wydajności gospodarki II.2.3. Zwiększenie konkurencyjności i modernizacja sektora rolno-spożywczego II.2.4. Poprawa warunków ramowych dla prowadzenia działalności gospodarczej Cel II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki II.3.4. Zwiększenie wykorzystania rozwiązań innowacyjnych Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego II.4.1. Zwiększanie aktywności zawodowej II.4.2. Poprawa jakości kapitału ludzkiego II.4.3. Zwiększanie mobilności zawodowej i przestrzennej Cel II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko II.6.1. Racjonalne gospodarowanie zasobami II.6.2. Poprawa efektywności energetycznej II.6.4. Poprawa stanu środowiska Cel II.7. Zwiększenie efektywności transportu II.7.2. Modernizacja i rozbudowa połączeń transportowych	Cel I. Konkurencyjna gospodarka bazująca na lokalnych potencjałach Cel II. Poprawa jakości życia i integracja społeczna Cel III. Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych
Obszar strategiczny III. Spójność społeczna i terytorialna	Cel III.1. Integracja społeczna III.1.1. Zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluceniem społecznym III.1.2. Zmniejszenie ubóstwa w grupach najbardziej nim zagrożonych Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych III.2.2. Zwiększenie efektywności systemu świadczenia usług publicznych III.3.3. Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmacniania potencjału obszarów wiejskich III.3.4. Zwiększenie spójności terytorialnej	Cel II. Poprawa jakości życia i integracja społeczna Cel I. Konkurencyjna gospodarka bazująca na lokalnych potencjałach

3. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012-2020 (SZRWRiR)

Uwzględnia ona koncepcję wielofunkcyjności obszarów wiejskich, rolnictwa i rybactwa w płaszczyźnie społecznej, gospodarczej i środowiskowej. Kierunki interwencji wskazane w SZRWRiR obrazuje katalog działań, które należy podjąć w celu osiągnięcia zamierzonych rezultatów, zarówno na poziomie centralnym, jak regionalnym i lokalnym.

Tabela 14 Powiązanie Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa z Programem

Cele SZRWRiR 2012-2020	Cele strategiczne Programu
<p>Cel 1. Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich</p> <p>Cel 2. Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej</p> <p>Cel 3. Bezpieczeństwo żywnościowe</p> <p>Cel 4. Wzrost produktywności i konkurencyjności sektora rolno-spożywczego</p> <p>Cel 5. Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich</p>	<p>Cel I. Konkurencyjna gospodarka bazująca na lokalnych potencjałach</p> <p>Cel II. Poprawa jakości życia i integracja społeczna</p> <p>Cel III. Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych</p>

4. Narodowy Program Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej (NPRGN)

- projekt, wersja z 4 sierpnia 2015 roku

Program rozwoju gospodarki niskoemisyjnej wskazuje możliwości osiągnięcia korzyści ekonomicznych, społecznych i środowiskowych (zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju) płynących z działań zmniejszających emisje, osiąganych m.in. poprzez wzrost innowacyjności i wdrożenie nowych technologii, zmniejszenie energochłonności, utworzenie nowych miejsc pracy, a w konsekwencji sprzyjających wzrostowi konkurencyjności gospodarki w horyzoncie czasowym do 2050 r.

NPRGN będzie kierowany do przedsiębiorców wszystkich sektorów gospodarki, samorządów gospodarczych i terytorialnych, organizacji otoczenia biznesu oraz organizacji pozarządowych, ale również bezpośrednio do każdego obywatela RP, celem kształtowania właściwych postaw i spowodowania aktywności społecznej w tym zakresie.

Tabela 15 Powiązania Narodowego Programu Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej z Programem

Cele NPRGN	Cele strategiczne Programu
Niskoemisyjne wytwarzanie energii	III. Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych III.2. Poprawa efektywności energetycznej i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych III.4. Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych
Poprawa efektywności gospodarowania surowcami i materiałami, w tym odpadami	
Rozwój zrównoważonej produkcji (przemysł, budownictwo, rolnictwo)	
Transformacja niskoemisyjna w dystrybucji i mobilności	
Promocja wzorców zrównoważonej konsumpcji w edukacji	

5. Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Podlaskiego do 2020

Dokument zaktualizowano w 2013r. ze względu na dynamicznie zmieniające się uwarunkowania społeczno-gospodarcze, zmiany formalno-prawne prowadzenia polityki rozwoju w Polsce oraz nowy paradygmat polityki regionalnej.

Polega on przede wszystkim na:

- silnym ukierunkowaniu interwencji publicznej na wzmacnianie konkurencyjności regionów, odblokowaniu procesów wzrostowych poprzez pełniejsze wykorzystanie przewag konkurencyjnych i potencjałów rozwojowych (koncentracja na endogenicznych cechach terytorialnych),
- odejściu od modelu krótkoterminowych dotacji do modelu wieloletnich, zdecentralizowanych polityk rozwojowych,
- odejściu od rozproszonej interwencji do bardziej selektywnych, skoncentrowanych inwestycji.

Określono 3 cele strategiczne i 2 cele horyzontalne, których wątki przenikają cele strategiczne.

U podstaw konstrukcji zakresu poszczególnych celów strategicznych leżały założenia o charakterze przekrojowym, są to:

- 1) inteligentna specjalizacja
- 2) wykorzystanie ICT
- 3) współpraca
- 4) spójność terytorialna

Tabela16 Powiązania celów Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Podlaskiego z Programem

Cele Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Podlaskiego do 2020	Cele strategiczne Programu
Cel strategiczny 1. Konkurencyjna gospodarka	Cel I. Konkurencyjna gospodarka bazująca na lokalnych potencjałach
Cel strategiczny 2. Powiązania krajowe i międzynarodowe	Cel I. Konkurencyjna gospodarka bazująca na lokalnych potencjałach
Cel strategiczny 3. Jakość życia	Cel II. Poprawa jakości życia i integracja społeczna
Cel horyzontalny: Wysokiej jakości środowisko przyrodnicze podstawą harmonii aktywności człowieka i przyrody	Cel III. Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych
Cel horyzontalny: Infrastruktura techniczna i teleinformatyczna otwierająca region dla inwestorów, mieszkańców, sąsiadów i turystów	Cel I. Konkurencyjna gospodarka bazująca na lokalnych potencjałach

GŁÓWNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU ROZWOJU POWIATU

Głównymi źródłami finansowania Programu w okresie jego realizacji będą:

- środki budżetu powiatu oraz gmin wchodzących w skład powiatu
- zewnętrzne środki publiczne, dostępne przede wszystkim w ramach programów operacyjnych perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2014-2020
- środki z sektora prywatnego, dostępne w ramach podejmowanych przez przedsiębiorstwa przedsięwzięć inwestycyjnych.

Głównym źródłem środków unijnych będzie Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020. Całkowita alokacja na RPO WP: 1,21 mld euro.

Tabela 17 RPO Województwa Podlaskiego 2014-2020

Oś priorytetowa (fundusz)	Alokacja
Oś 1. Wzmocnienie potencjału i konkurencyjności gospodarki regionu (EFRR)	247 mln euro
Oś 2. Przedsiębiorczość i aktywność zawodowa (EFRR)	126 mln euro
Oś 3. Kompetencje i kwalifikacje (EFS)	84 mln euro
Oś 4. Poprawa dostępności transportowej (EFRR)	200 mln euro
Oś 5. Gospodarka niskoemisyjna (EFRR)	180 mln euro
Oś 6. Ochrona środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami (EFRR)	95 mln euro
Oś 7. Poprawa spójności społecznej (EFS)	59 mln euro
Oś 8. Infrastruktura dla usług użyteczności publicznej (EFRR)	151 mln euro
Oś 9. Rozwój lokalny (EFS)	29 mln euro

Drugim kluczowym źródłem pozyskiwania środków unijnych na wdrażanie działań Programu będzie Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2014-2020, który będzie finansowany z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). Alokacja środków z EFRROW kształtuje się na poziomie 8 242 mln euro, które w dużej mierze będą wydatkowane na działania inwestycyjne związane z modernizacją gospodarstw rolnych oraz rozwój przetwórstwa produktów rolnych, a także na rozbudowę infrastruktury na obszarach wiejskich oraz wspieranie przedsiębiorczości pozarolniczej.

Uzupełniającymi źródłami finansowania Programu będą inne programy operacyjne finansowane ze środków unijnych perspektywy 2014 -2020, w tym:

- Program Operacyjny Polska Wschodnia 2014-2020, w ramach którego będzie m.in. istniała możliwość finansowania rozwoju działalności innowacyjnej przedsiębiorstw, a także współpracy sieciowej podmiotów oferujących wspólny produkt turystyczny;
- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, w ramach którego będzie m.in. możliwe finansowanie ponadlokalnych przedsięwzięć w zakresie energetyki odnawialnej, termomodernizacji budynków użyteczności, rozbudowy infrastruktury wodno- kanalizacyjnej, a także przebudowy dróg krajowych;
- Program Operacyjny Polska Cyfrowa 2014-2020, w ramach którego zaplanowano finansowanie przedsięwzięć związanych poprawą dostępu mieszkańców do szybkiego Internetu, rozwojem administracji elektronicznej i e-usług, a także podnoszeniem umiejętności cyfrowych społeczeństwa;
- Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, w ramach którego będzie m.in. możliwość finansowania projektów podnoszących kompetencje pracowników administracji samorządowej oraz rozwijających systemy zarządzania strategicznego i finansowego w gminach i powiatach.
- Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014-2020, w tym Program Region Morza Bałtyckiego; Program dla Europy Środkowej, Interreg Europa; Program Współpracy Transgranicznej Polska Białoruś Ukraina .

- Szwajcarskie i Norweskie Instrumenty Finansowe, umożliwiające finansowanie różnorodnych inicjatyw związanych ze sportem, kulturą, edukacją, zdrowiem oraz rozwojem społeczeństwa obywatelskiego.

Program będzie również finansowany ze środków krajowych. W szczególności dotyczy to takich programów i funduszy krajowych jak:

- Narodowy program przebudowy dróg lokalnych „Bezpieczeństwo – Dostępność – Rozwój”, w ramach którego będzie istniała możliwość uzyskania dotacji na modernizację dróg powiatowych i gminnych;
- Roczne programy finansowania kultury, realizowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, z których będą dofinansowywane imprezy i wydarzenia kulturalne;
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, w ramach, którego będzie możliwość finansowania w formie instrumentów zwrotnych przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska, efektywności energetycznej, energii odnawialnej itp.;
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, umożliwiający finansowanie różnorodnych przedsięwzięć w zakresie ekologii, ochrony przyrody oraz zarządzania gospodarką wodną i odpadową;
- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, umożliwiający finansowanie m.in. projektów z zakresu integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych

DZIAŁANIA OPERACYJNE (PROJEKTY, ZADANIA, INICJATYWY) W POWIĄZANIU Z
CELAMI PROGRAMU

Tabela18 Zestawienie celów z Programu z planowanymi działaniami operacyjnymi (inicjatywami, projektami, działaniami)

Lp.	Inicjatywa/projekt/działanie	Cel z Programu Rozwoju Powiatu
1	Ogólnopolskie Dni Kultury Kurpiowskiej	I.2.6. Wsparcie pozarolniczej działalności gospodarczej np. w usługach regeneracji sił i zdrowia, usługach opiekuńczych kierowanych do osób starszych, osadnictwem mieszkańców miast na wsi i pielęgnacją wiejskiego krajobrazu, jego ochroną i zachowaniem dorobku wiejskiej kultury i tradycji II.3.2. Zwiększenie obecności kultury w życiu codziennym poprzez poprawę dostępu do jej dóbr oraz kształtowanie nawyków kulturalnych
2.	Festiwal Muzyczne Dni Drozdowo – Łomża	II.3.2. Zwiększenie obecności kultury w życiu codziennym poprzez poprawę dostępu do jej dóbr oraz kształtowanie nawyków kulturalnych
3.	Zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej	II.3.2. Zwiększenie obecności kultury w życiu codziennym poprzez poprawę dostępu do jej dóbr oraz kształtowanie nawyków kulturalnych
4	Remont i modernizacja budynku na ulicy Nowogrodzkiej	II.3.2. Zwiększenie obecności kultury w życiu codziennym poprzez poprawę dostępu do jej dóbr oraz kształtowanie nawyków kulturalnych
5	Modernizacja i rewaloryzacja Muzeum Przyrody w Drozdowie	II.2.1.1. Zwiększenie wykorzystania nowoczesnych narzędzi i metod nauczania w procesach edukacyjnych II.3.2. Zwiększenie obecności kultury w życiu codziennym poprzez poprawę dostępu do jej dóbr oraz kształtowanie nawyków kulturalnych III.4.4. Podnoszenie poziomu świadomości ekologicznej i kształtowanie postaw ekologicznych społeczności powiatu poprzez promowanie zasad zrównoważonego rozwoju
6	Prowadzenie edukacji kulturalnej, historycznej, przyrodniczej skierowanej do różnych grup wiekowych.	II.3.2. Zwiększenie obecności kultury w życiu codziennym poprzez poprawę dostępu do jej dóbr oraz kształtowanie nawyków kulturalnych III.4.4. Podnoszenie poziomu świadomości ekologicznej i kształtowanie postaw ekologicznych społeczności powiatu poprzez promowanie zasad zrównoważonego rozwoju
7	Przebudowa, budowa i rozbudowa dróg powiatowych wraz z towarzyszącą infrastrukturą drogową (w tym dokumentacja projektowa)	I.3.1. Modernizacja i rozwój powiatowej infrastruktury drogowej
8	Remont/odbudowa dróg powiatowych wraz z towarzyszącą infrastrukturą drogową (w tym dokumentacja projektowa).	I.3.1. Modernizacja i rozwój powiatowej infrastruktury drogowej

9	Stworzenie warunków do rozwoju usług edukacyjnych i podniesienia jakości i poziomu wykształcenia mieszkańców z obszarów wiejskich.	II.2.1. Rozwój edukacji i dostosowanie oferty edukacyjnej do wymogów rynku pracy II.2.2. Aktywizacja rynku pracy i wzrost kompetencji zawodowych mieszkańców powiatu II.3.2. Utworzenie oferty dla osobistego rozwoju mieszkańców na każdym etapie życia
10	Poprawa bezpieczeństwa drogowego poprzez podniesienie świadomości na temat bezpieczeństwa w ruchu drogowym i pomocy ofiarom wypadków	I.3.2. Poprawa bezpieczeństwa drogowego
11	Likwidacja barier, w szczególności architektonicznych – kontynuacja działań przystosowujących budynek starostwa do potrzeb niepełnosprawnych	II. 4.1. Rozwój przestrzeni publicznych – podniesienie atrakcyjności społecznej oraz nadawanie walorów funkcjonalnych i estetycznych II.3.3. Aktywizacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych II.3.6. Sprawna i przyjazna administracja w powiecie
12	Kontynuacja projektów związanych z zakładaniem spółdzielni socjalnych	II.1.3. Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości społecznej wśród osób zagrożonych wykluczeniem społecznym II.3.3. Aktywizacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych
13	Szkolenia dla osób bezrobotnych i/lub pracujących odnośnie zwiększania kompetencji i nabywania nowych umiejętności	II.2.2. Aktywizacja rynku pracy i wzrost kompetencji zawodowych mieszkańców powiatu II.3.2. Utworzenie oferty dla osobistego rozwoju mieszkańców na każdym etapie życia
14	Poprawa efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej, w tym budynku Starostwa Powiatowego w Łomży	III.2.2. Działania na rzecz poprawy efektywności energetycznej III.2.3. Wzrost wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych (inwestycje w źródła rozproszone)
15	Projekty z zakresu współpracy międzynarodowej i promocji powiatu	II.1.5. Rozwój form współpracy wewnątrz powiatu i współpracy ponadlokalnej, w tym z partnerami zagranicznymi
16	Zastosowanie nowych metod terapeutycznych „Metoda Tomatisa” z przygotowaniem gabinetu do prowadzenia metod integracji sensorycznych	II.2.1. Rozwój edukacji i dostosowanie oferty edukacyjnej do wymogów rynku pracy
17	Wspieranie kształcenia ustawicznego pracowników i pracodawców z powiatu łomżyńskiego.	II.2.2. Aktywizacja rynku pracy i wzrost kompetencji zawodowych mieszkańców powiatu II.3.2. Utworzenie oferty dla osobistego rozwoju mieszkańców na każdym etapie życia
18	Wspieranie aktywności zawodowej bezrobotnych osób, mieszkańców powiatu łomżyńskiego	I.1.3. Wsparcie przedsiębiorczości społecznej II.2.2. Aktywizacja rynku pracy i wzrost kompetencji zawodowych mieszkańców powiatu

18a	Podnoszenie kwalifikacji zawodowych bezrobotnych mieszkańców powiatu łomżyńskiego.	II.2.2. Aktywizacja rynku pracy i wzrost kompetencji zawodowych mieszkańców powiatu I.1.3. Wsparcie przedsiębiorczości społecznej
18b	Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości bezrobotnych mieszkańców powiatu łomżyńskiego i pracodawców.	I.1.1. Kształtowanie i promowanie postaw przedsiębiorczych I.1.3. Wsparcie przedsiębiorczości społecznej II.2.2. Aktywizacja rynku pracy i wzrost kompetencji zawodowych mieszkańców powiatu I.1.2. Wsparcie powstawania i rozwoju podmiotów gospodarczych

ZESTAWIENIE ZADAŃ/PROJEKTÓW DO PROGRAMU ROZWOJU POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO DO 2020 ROKU

Lp.	Inicjatywa	Miejsce/obszar realizacji	Uzasadnienie
1	Ogólnopolskie Dni Kultury Kurpiowskie	Zbójna Nowogród	Ogólnopolskie Dni Kultury Kurpiowskiej są cykliczną imprezą organizowaną od 22 lat, w trakcie której organizowany jest: Regionalny Przegląd Kapel, Śpiewaków i Gawędziarzy Ludowych w Zbójnej, Ogólnopolski Konkurs Zespołów Kurpiowskich w Nowogrodzie, warsztaty ginących zawodów, pozakonkursowe występy zespołów ludowych i folklorystycznych, prezentacje stoisk twórców ludowych z całej Polski. Kultura mieszkańców Kurpiowskiej Puszczy Zielonej jest jedną z najbogatszych i wiernie zachowanych kultur regionalnych naszego kraju.
2.	Festiwal Muzyczne Dni Drozdowo – Łomża	Powiat Łomżyński Atrakcyjne kulturowo miejsca	Festiwal jest największym wydarzeniem muzycznym realizowanym nieprzerwanie od 20 lat. „Muzyczna uczta dla ucha i ducha” - tak bardzo często mówi się o tym Festiwalu. Jest unikalną imprezą stwarzającą możliwość szerokiego kontaktu z muzyką klasyczną i operową. Gromadzi wielu wykonawców scen operowych i operetkowych z Polski i zagranicy. Festiwal Muzyczne Dni Drozdowo – Łomża to wyjątkowa impreza gwarantująca publiczności szeroki wachlarz doznań artystycznych, prezentowane są na nim wielkie widowiska i przedstawienia operowe z wybitnymi solistami i chórami operowymi w pełnej scenografii i reżyserii. Festiwal promuje również młodych artystów, propaguje i popularyzuje muzykę wielkich kompozytorów. Wykonawcy koncertują w miejscach ważnych kulturowo i historycznie. Każde z tych miejsc nadaje niepowtarzalny klimat tym koncertom, a także jest w stanie pomieścić odpowiednią liczbę osób, nie ograniczając tym samym dostępu wszystkim chętnym. Wstęp na imprezę jest bezpłatny.

3.	Zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej	Powiat łomżyński	Regionalny Ośrodek Kultury w Łomży działa od 1953 r. początkowo na terenie woj. białostockiego (do 31 VII 1975 r.), jako Powiatowy Dom Kultury w Łomży potem jako Wojewódzki Dom Kultury. Od 1992 jako Regionalny Ośrodek Kultury w Łomży. swoją działalność prowadził na terenie woj. łomżyńskiego, zaś od 1. I . 1999 r. na terenie woj. Podlaskiego (powiat łomżyński i miasto Łomża). Organem założycielskim dla ROK jest Samorząd Powiatu łomżyńskiego. Zadania planowane w ramach projektu pozwolą na podniesienie standardu prowadzonej działalności. W ramach zadania zostaną zakupione wyposażenie i systemy realizacji światła i dźwięku, które wzmocnią instytucję, poprawią standard infrastruktury służącej do działalności na rzecz społeczności lokalnej i regionu. Zakup 10 reflektorów i rampy oświetleniowej, kolumn aktywnych szerokopasmowych w systemie liniowym, nagłośnienia do sali baletowej, kolumn aktywnych do podwieszania, tabletu do muzyki, odtwarzacza audio WiFi i miksera do realizacji dźwięku będą służyły realizacji i oprawie świetlnej imprez naszego ośrodka. Zakup wyposażenia pracowni plastycznej: mebli, koła garncarskiego, małej prasy graficznej, pieca ceramicznego wraz z zestawem narzędzi oraz wykładziny. Nowoczesny piec ceramiczny to podstawowe narzędzie pracy ceramika. Zakupiony model będzie służył nie tylko do wypalania i utrwalania ceramiki, może on również służyć do stapiania szklanych elementów .
4	Remont i modernizacja budynku na ulicy Nowogrodzkiej	Powiat łomżyński	Modernizacja budynku 160 m2 na apartament dla zapraszanych wykonawców . Dom pracy twórczej. - profesjonalne studio nagrań audio i video.
5	Modernizacja i rewaloryzacja Muzeum Przyrody w Drozdowie	Muzeum Przyrody w Drozdowie	Poprawa bazy instytucji kultury zwiększy komfort przebywania i zwiedzania a także wpłynie na poszerzenie i wzbogacenie oferty edukacyjnej w zakresie historii, przyrody i kultury.
6	Prowadzenie edukacji kulturalnej, historycznej, przyrodniczej skierowanej do różnych grup wiekowych	Muzeum Przyrody w Drozdowie	Kształtowanie postaw proekologicznych, rozwój poczucia tożsamości, zwiększenie zapotrzebowania do uczestnictwa w kulturze.
7	Przebudowa, budowa i rozbudowa dróg powiatowych wraz z towarzyszącą infrastrukturą drogową (w tym dokumentacja projektowa)	Teren Powiatu łomżyńskiego (obejmującego gminy: Jedwabne, Nowogród, Łomża, Miastkowo,	Wykonanie inwestycji podyktowane jest głównie poprawą bezpieczeństwa ruchu drogowego jak również zachowaniem przejezdności ciągów komunikacyjnych dróg. Przebudowa/remont dróg/mostów wpłynie także na rozwój spójnej, funkcjonalnej i efektywnej sieci dróg publicznych w skali lokalnej i regionalnej, w szczególności poprzez poprawę połączeń dróg lokalnych z drogami wojewódzkimi i krajowymi, podniesie parametry użytkowe dróg oraz standardy ich wyposażenia i oznakowania, zwiększy płynność jazdy (skróci czas przejazdu). Inwestycje te będą sprzyjać także

8	Remont/odbudowa dróg powiatowych wraz z towarzyszącą infrastrukturą drogową (w tym dokumentacja projektowa)	Piątnica, Przytuły, Śniadowo, Wizna, Zbójna)	integracji systemu transportowego w układzie terytorialnym i zwiększać wewnętrzną dostępność terytorialną. Poprzez poprawę dostępności komunikacyjnej polepszą się warunki zaspokajania potrzeb społeczności lokalnej, w szczególności w obszarze ochrony zdrowia, edukacji i administracji publicznej. Konsekwencją efektów realizacji zadań w wymiarze gospodarczym może być wzrost zatrudnienia wraz ze zwiększeniem rynku pracy.
9	Stworzenie warunków do rozwoju usług edukacyjnych i podniesienia jakości i poziomu wykształcenia mieszkańców z obszarów wiejskich (Kursy w zakresie kwalifikowanej pierwszej pomocy -ratownictwa medycznego dla Ochotniczych Straży Pożarnych z terenu gmin powiatu łomżyńskiego)	Powiat łomżyński	Mieszkańcy obszarów wiejskich posiadają często niskie kwalifikacje, które stanowią jedną z ważniejszych barier do przezwyciężania bezrobocia i ożywienia gospodarczego obszarów wiejskich. Istniejące problemy, stanowią barierę w rozwoju edukacji: <ul style="list-style-type: none"> • brak inicjatyw z zakresu rozwoju edukacyjnego, szczególnie na obszarach wiejskich, • niższy poziom wykształcenia, umiejętności i kwalifikacji zawodowych, a przez to mniejsza mobilność i aktywność mieszkańców obszarów wiejskich w zakresie podejmowania inicjatyw edukacyjnych, • zubożenie części społeczeństwa i brak możliwości podejmowania inicjatyw edukacyjnych. Na terenie powiatu działa wiele podmiotów, które mają wpływ na pobudzenie aktywności mieszkańców i tworzenie lokalnych inicjatyw. Należą do nich m.in. Ochotnicze Straże Pożarne, których działalność to działalność o wymiarze społecznym w swoich lokalnych środowiskach, ale też przede wszystkim działania statutowe związane z ratownictwem, bowiem OSP odgrywają istotną rolę w zakresie ochrony ludności. Coraz szerszy katalog zagrożeń, wzrastająca liczba wypadków drogowych wymuszają konieczność podnoszenia jakości prowadzonych działań ratowniczych, a co za tym idzie odpowiedniego poziomu wykształcenia członków/członkiń OSP. W powiecie łomżyńskim jest 41 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych (OSP) liczących 726 członków, 16 jednostek włączonych do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (323 członków). Osoby te funkcjonują na obszarach wiejskich i potrzebują szczególnego wsparcia w kierunku swego rozwoju edukacyjnego.

10	<p>Poprawa bezpieczeństwa drogowego poprzez podniesienie świadomości na temat bezpieczeństwa w ruchu drogowym i pomocy ofiarom wypadków</p> <p>(Wybierz życie – program ochrony życia i zdrowia na drogach)</p>	Powiat łomżyński	<p>Przedstawione przez NIZP-PZH dane dla powiatu łomżyńskiego pokazują, że zagrożenie życia w powiecie z powodu przyczyn zewnętrznych jest aż o 55% większe niż przeciętnie w całym kraju. Wśród przyczyn zewnętrznych na pierwszym miejscu znajdują się wypadki komunikacyjne. Na drogach powiatu często dochodzi do wypadków, w wyniku których ludzie doznają ciężkich obrażeń ciała lub ponoszą śmierć na miejscu.</p> <p>Głównym problemem bezpieczeństwa w ruchu drogowym są niebezpieczne zachowania uczestników ruchu, związane z nieprzestrzeganiem przepisów, w tym jazda z nadmierną prędkością, nietrzeźwość użytkowników dróg, zbyt niski stopień stosowania zabezpieczeń – pasy, foteliki dla dzieci, kaski ochronne oraz brak szeroko rozumianej kultury na drogach i poszanowania praw innych uczestników. Czynniki te przekładają się na wypadkowość oraz skutki wypadków i ich ciężar – liczbę ofiar śmiertelnych i poszkodowanych/ rannych w wypadkach komunikacyjnych.</p> <p>Stąd też mając na uwadze przyczyny i skutki wypadków komunikacyjnych wyłaniają się dwie podstawowe potrzeby:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. W zakresie edukacji – istnieje potrzeba wypracowania wśród uczestników ruchu drogowego (kierowców, pasażerów, rowerzystów oraz pieszych) nawyku dbałości o bezpieczeństwo drogowie poprzez szeroko rozumiane wychowanie komunikacyjne tj. podnoszenie wiedzy i umiejętności uczestnictwa w ruchu drogowym, a także uświadamianie ryzyka; 2. W zakresie ratownictwa na drogach - dla ofiary wypadku kluczowe jest pierwsze 300 sekund po tym zdarzeniu. Jeśli w tym czasie nadejdzie pomoc - taka osoba ma bardzo duże szanse przeżycia. Braki w powszechnym szkoleniu społeczeństwa w zakresie udzielania pierwszej pomocy, strach, a nawet obojętność zmniejszają te szanse. Najczęściej, zanim pojawią się odpowiednie służby, pierwszymi na miejscu zdarzenia są przypadkowi kierowcy, okoliczni mieszkańcy. Bardzo ważna jest zatem umiejętność udzielenia przez nich pierwszej pomocy, zabezpieczenia miejsca zdarzenia oraz odpowiednie powiadomienie służb ratunkowych.
----	---	------------------	--

11	Likwidacje barier, w szczególności architektonicznych – kontynuacja działań przystosowujących budynek starostwa do potrzeb niepełnosprawnych Przebudowa windy w budynku	Budynek urzędu	Osoby niepełnosprawne mają prawo do niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia oraz do korzystania na zasadzie równości praw i obowiązków ustanowionych dla obywateli bez względu na przyczynę i rodzaj, stopień niepełnosprawności. Osoby niepełnosprawne powinny mieć dostęp do wszelkich instytucji użyteczności publicznej, posiadanie maksymalnej swobody poruszania się, wstęp do budynków i środków transportu. Jednak w praktyce występują liczne bariery funkcjonalne, do których można zaliczyć m. in. bariery architektoniczne - utrudnienia w korzystaniu przez osobę niepełnosprawną z budynków i otoczenia. Występujące bariery są przyczyną izolacji osoby niepełnosprawnej od otoczenia i uzależnienia jej od pomocy innych osób. Podejmowanie działań mających na celu wyeliminowanie przeszkód utrudniających osobom niepełnosprawnym aktywny udział w życiu społecznym, dążenie do zapewnienia środowiska wolnego od barier architektonicznych w przestrzeni publicznej zapobiega marginalizowaniu i wykluczeniu społecznemu tej grupy osób.
12	Kontynuacja projektów związanych z zakładaniem spółdzielni socjalnych	Powiat łomżyński , miasto Łomża (RPO WP)	Projekty ukierunkowane na tworzenie spółdzielni socjalnych są jednym z elementów polityki zmierzającej do ograniczenia zjawiska marginalizacji i wykluczenia społecznego, oraz osiągnięcia jak największej spójności i integracji społecznej. Spółdzielnie socjalne stanowią instrument mający pozytywny wpływ na sytuację na rynku pracy. Instytucja ta przeznaczona jest przede wszystkim dla osób o tzw. niskiej zatrudnialności, mających problem ze znalezieniem pracy i długotrwale bezrobotnych. Model spółdzielczości socjalnej realizuje cele walki z wykluczeniem społecznym. Spółdzielczość socjalna nie tylko wpisuje się w politykę walki z wykluczeniem społecznym, ale też jest istotnym elementem ruchu spółdzielczego. Społeczna odpowiedzialność spółdzielni, ich innowacyjność i wspólnotowy charakter, wzmacniający więzi społeczne, stawioną o ważnej roli tego elementu ekonomii społecznej. Spółdzielnie odgrywają ważną rolę w pokonywaniu barier wejścia na rynek pracy pełniąc takie funkcje jak: -reintegracja z rynkiem pracy osób niepełnosprawnych; -reintegracja z rynkiem pracy osób długotrwale bezrobotnych lub dotkniętych wykluczeniem społecznym (osoby uzależnione, b. więźniowie, młodzież, która przerwała obowiązek szkolny) i w ten sposób ograniczenia bezrobocia i marginalizacji społecznej; -spełnienie roli przejściowych, wspieranych rynków pracy stanowiących etap do otwartego rynku; Model aktywizacji zawodowej oparty na spółdzielczości stanowi skuteczny instrument zwalczania długotrwałego bezrobocia i wykluczenia społecznego.

13	Szkolenia dla osób bezrobotnych i/lub pracujących odnośnie zwiększania kompetencji i nabywania nowych umiejętności	Powiat łomżyński , miasto Łomża	<p>Europejska Strategia Zatrudnienia uznaje działania w dziedzinie kształcenia i szkoleń za kluczowe dla zwiększenia zdolności do zatrudnienia, ponadto podkreśla ich znaczenie dla rozwoju przedsiębiorczości i poprawy zdolności dostosowawczych osób pracujących. Aktywna polityka rynku pracy musi okazywać pomoc ludziom w zmaganiu się ze zmianami na rynku pracy, zwłaszcza z okresami bezrobocia i przechodzeniem do nowej pracy.</p> <p>Szczególny priorytet powinny otrzymać zawodowe szkolenia i przekwalifikowania, które stanowią rdzeń polityki rynku pracy. Podniesienie poziomu wiedzy i kwalifikacji zawodowych osób dorosłych jest niezwykle ważne, zwłaszcza w kontekście zwiększenia możliwości ich zatrudnienia na regionalnym rynku pracy, a tym samym usprawnienia procesów rozwoju.</p> <p>Wsparcie w tym obszarze będzie ukierunkowane także na podnoszenie umiejętności umożliwiających lepsze orientowanie się na lokalnym rynku pracy, poprawę zdolności kontaktu z pracodawcami. Istotne jest również kształtowanie postaw promujących podejmowanie pracy poprzez doradztwo zawodowe. Takie podejście pozwoli na dostosowanie kwalifikacji do potrzeb konkretnego stanowiska pracy.</p> <p>Według prognoz do 2020 r. liczba stanowisk dla wykwalifikowanych pracowników zwiększy się o 16 mln, natomiast miejsc pracy pracowników o niskich kwalifikacjach będzie o około 12 mln mniej niż obecnie. Zbyt wiele osób nie posiada kompetencji koniecznych do odniesienia sukcesu na rynku pracy; osoby dorosłe o niskim poziomie wykształcenia uczestniczą w ustawicznym kształceniu i szkoleniu siedem razy rzadziej niż osoby z wysokim poziomem wykształcenia, co powoduje narastanie trudności w dostosowaniu się do nowych i zmieniających się potrzeb w zakresie umiejętności.</p> <p>Działania będą uwzględniały potrzeby pracowników w trudnej sytuacji, szczególnie pracowników o niskich kwalifikacjach, bezrobotnych, niepełnosprawnych.</p>
14	Poprawa efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej w tym budynku Starostwa Powiatowego w Łomży	Powiat łomżyński	<p>Brak racjonalnego wykorzystania energii tj.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - duże zużycie energii elektrycznej i zły system wentylacji pomieszczeń biurowych w budynku urzędu. <p>Cele:</p> <ul style="list-style-type: none"> - społeczny: poprawa jakości pracy pracowników i obsługi interesantów, - finansowy: obniżenie kosztów zakupu energii elektrycznej, - środowiskowy: zmniejszenie emisji CO₂ i innych toksycznych gazów do atmosfery poprzez zmniejszenie zarówno zużycia energii elektrycznej jak i energii cieplnej.

15	Projekty z zakresu współpracy międzynarodowej i promocji powiatu	Powiat Łomżyński	<p>Współpraca transgraniczna:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Promowanie rozwoju gospodarczego i społecznego w regionach po obu stronach wspólnej granicy 2. Rozwiązywanie wyzwań dotyczących środowiska, zdrowia publicznego i bezpieczeństwa 3. Promocja warunków i zasad zapewniających mobilność osób, towarów i kapitału. <p>Program przyczynia się do zidentyfikowanych potrzeb regionalnych poprzez finansowanie realizacji niekomercyjnych projektów odnoszących się do priorytetów:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Promocja kultury lokalnej i zachowanie dziedzictwa historycznego (promocja lokalnej kultury i historii, promocja i zachowanie dziedzictwa naturalnego) 2. Poprawa dostępności regionów, rozwoju trwałego i odpornego na klimat transportu oraz sieci i systemów komunikacyjnych (poprawa i rozwój usług transportowych i infrastruktury, rozwój infrastruktury technologii informacyjno-komunikacyjnych) 3. Wspólne wyzwania w obszarze bezpieczeństwa i ochrony (wsparcie dla rozwoju ochrony zdrowia i usług socjalnych, podejmowanie wspólnych wyzwań związanych z bezpieczeństwem)
16	<p>Zastosowanie „Metody Tomatisa” jako nowych metod terapeutycznych do prowadzenia integracji sensorycznych</p> <p>Zakup metod i sprzętu do Integracji Sensorycznej</p> <p>Przeszkolenie kadry</p>	Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna Nr 1 w Łomży	Na terenie szkół powiatu nie ma proponowanych metod terapeutycznych. Zapewnienie tych form terapii w poradni umożliwiłoby korzystanie i dostęp dzieciom potrzebującym z całego rejonu działania poradni.

17	Wspieranie kształcenia ustawicznego pracowników i pracodawców z powiatu łomżyńskiego	Powiat łomżyński i Miasto Łomża	Trudna sytuacja na rynku pracy wymaga podjęcia działań mających na celu zapobieganie utracie zatrudnienia przez osoby pracujące z powodu kompetencji nieadekwatnych do wymagań dynamicznie zmieniającej się gospodarki. Zwiększenie inwestycji w potencjał kadrowy powinno poprawić zarówno pozycję firm jak i samych pracowników na konkurencyjnym rynku pracy. Formy wsparcia: (studia podyplomowe, kursy, egzaminy, badania lekarskie, psychologiczne, ubezpieczenie NNW, badania zapotrzebowania na zawody na rynku pracy, efektywności udzielonego wsparcia ze środków KFS, promocje KFS oraz konsultację i poradnictwo dla pracodawców w zakresie korzystania z KFS)
18	Wspieranie aktywności zawodowej bezrobotnych osób, mieszkańców powiatu łomżyńskiego Realizacja form wsparcia, w szczególności: doradztwa pośrednictwa pracy, IPD, ustalenie profilu pomocy osób bezrobotnych, staży, prac interwencyjnych, bonu stażowego, szkoleniowego, zatrudnieniowego i zasiedleniowego dla bezrobotnego do 30 roku życia, jednorazowych środków na podjęcie działalności gospodarczej, doposażenia (wyposażenia) stanowiska pracy, prac społecznie	Powiat łomżyński i Miasto Łomża	Na obszarze działania Powiatowego Urzędu Pracy w Łomży podobnie jak w Polsce wzrasta odsetek osób bezrobotnych kwalifikowanych do grup defaworyzowanych na rynku pracy. W najtrudniejszej sytuacji pozostaje młodzież charakteryzując się relatywnie niskim poziomem aktywności zawodowej oraz bardzo wysokim poziomem bezrobocia. Na lokalnym rynku pracy obserwuje się wzrost udziału w bezrobociu rejestrowanym osób w wieku 50+ oraz pozostających bez pracy długotrwale. Na lokalnym rynku pracy występuje niedopasowanie strukturalne pomiędzy popytem na pracę a podażą pracy, a posiadane kwalifikacje i umiejętności zasobów pracy często nie spełniają oczekiwań pracodawców. Z uwagi na słabą kondycję lokalnego rynku pracy do wsparcia środkami publicznymi kwalifikuje się ponad 90% bezrobotnych. Bardzo ważnym działaniem jest pozyskiwanie środków, które pozwolą skutecznie wspierać aktywizację zawodową różnorodnych grup bezrobotnych a w szczególności: - bezrobotnych do 25 roku życia - bezrobotnych do 30 roku życia - bezrobotnych w wieku 30 – 50 lat - bezrobotnych powyżej 50 roku życia - bezrobotnych zdefiniowanych w art. 49 ustawy - bezrobotnych tworzących i przystępujących do istniejących spółdzielni socjalnych; Powyższe działania są zgodne ze Strategią Unii Europejskiej na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia „Europa 2020”; Cel 1 Zatrudnienie, (75 % osób w wieku 20-64 lat powinno mieć pracę). Na te problemy odpowiada również Program Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER). Wpisują się również w Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 (RPOWP 2014-2020) a więc w Strategię Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020 (SRWP 2020), czyli cel wzrostu zatrudnienia z wyznaczonym do osiągnięcia wskaźnikiem

	użytecznych, robót publicznych szkoleń, przyznawanie środków na założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej, refundacji kosztów składek na ubezpieczenia społeczne, dofinansowania wynagrodzenia za zatrudnienie bezrobotnego 50+.		zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat na poziomie 71% m.in. wskutek zagospodarowania regionalnych rezerw zasobów pracy. Projekty realizowane w ramach rezerwy Funduszu Pracy będą stanowić dopełnienie działań prowadzących do zmniejszania i skutecznej reaktywacji zawodowej bezrobotnych. Ich założenia są zgodne z krajową polityką zatrudnienia – wpisują się w podstawowe kierunki działań Krajowego Planu Działań na rzecz Zatrudnienia 2015-2017, w szczególności Obszar priorytetowy II Zwiększenie adaptacyjności na rynku, Działanie kierunkowe 6. Wspieranie osób zaliczanych do grup defaworyzowanych na rynku pracy (osoby młode, długotrwale bezrobotne, kobiety, osoby 50+, grupa NEET, rodzice z małymi dziećmi, osoby niepełnosprawne).
18a	Podnoszenie kwalifikacji zawodowych bezrobotnych mieszkańców powiatu łomżyńskiego. (w ramach instrumentów rynku pracy: szkoleń indywidualnych, wskazanych przez osoby bezrobotne, trójstronnych umów szkoleniowych, bonów szkoleniowych oraz studiów podyplomowych).	Powiat łomżyński i Miasto Łomża .	Wysoki poziom bezrobocia w powiecie łomżyńskim jest sankcjonowany m.in. strukturalnym niedopasowaniem kwalifikacji bezrobotnych z wymaganiami współczesnego rynku pracy, a więc oczekiwaniami lokalnych pracodawców. Przekwalifikowania i podnoszenie kwalifikacji zawodowych osób bezrobotnych pozwalają zniwelować istniejące niedopasowanie między popytem i podażą pracy. Przystosowanie kwalifikacji i umiejętności zawodowych bezrobotnych mieszkańców do oczekiwań pracodawców powiatu łomżyńskiego pozwoli na skuteczną i szybką reaktywację zawodową osób pozostających bez pracy. W/w formy wsparcia pozwalają bezrobotnym nabyć nowych uprawnień, umiejętności czy kwalifikacji, czyli reaktywację zawodową.

18b	<p>Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości bezrobotnych mieszkańców powiatu łomżyńskiego i pracodawców.</p> <p>(przyznanie jednorazowych środków na podjęcie działalności gospodarczej, refundacja kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego)</p>	<p>Powiat łomżyński i Miasto łomża</p>	<p>Trudna sytuacja na lokalnym rynku pracy (brak wystarczającej ilości ofert pracy w stosunku do populacji bezrobotnych) sprzyja wyzwaniu ducha przedsiębiorczości wśród dużego odsetka osób pozostających bez pracy. Od wielu lat obserwuje się systematyczny wzrost zainteresowania wśród bezrobotnych dotacjami na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Realizacja tego zadania jest jednym ze skuteczniejszych działań na rzecz wzrostu aktywności zawodowej bezrobotnych.</p> <p>Wspieranie lokalnych pracodawców środkami publicznymi na doposażenie i wyposażenie stanowiska pracy nie tylko wspiera rozwój ich przedsiębiorczości, ale pozwala na utworzenie nowego, stałego miejsca pracy, podniesienie poziomu technologicznego prowadzonej działalności a w rezultacie aktywizacji zawodowej skierowanego bezrobotnego w relatywnie długim okresie czasu bo 24 miesiące.</p> <p>Końcowym efektem realizacji działań jest obniżanie bezrobocia, zwiększanie liczby ofert pracy, wprowadzanie nowych rozwiązań techniczno-technologicznych i wspieranie przedsiębiorczości.</p>
-----	--	--	--

Uwagi:

1. Środki finansowe na realizację zadań wyszczególnionych w punktach 18a i 18b mieszczą się w ogólnej kwocie podanej w punkcie 18 na wspieranie aktywności zawodowej mieszkańców powiatu łomżyńskiego i miasta łomża.
2. W latach 2015 – 2020 PUP w łomży planuje realizację projektów współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach POWER i RPO WP, jak również będzie aplikować o dodatkowe środki FP z rezerwy ministra i marszałka województwa podlaskiego
3. W latach 2016 – 2020 na potrzeby realizacji założonych zadań zaplanowano budżety na poziomie finansowania roku 2015 powiększone o około 10%.

10. MODEL ZARZĄDZANIA - WDRAŻANIE, MONITOROWANIE I EWALUACJA PROGRAMU

Zarządzanie Programem

Zgodnie z założeniami przyjętymi przez powiat, część operacyjna Programu rozwoju powiatu określa projekty, zadania i działania należące do bezpośrednich kompetencji samorządu powiatowego. W takim razie, realizacja części operacyjnej, nazywana często planem operacyjnym, należy do wyłącznej kompetencji Zarządu powiatu.

Biorąc pod uwagę dotychczasową praktykę w powiecie łomżyńskim, realizację poszczególnych projektów i zadań Zarząd powierzy podległym jednostkom organizacyjnym powiatu lub komórkom organizacyjnym starostwa powiatowego zgodnie z kompetencjami.

W przypadku powiatu łomżyńskiego będą to następujące podmioty:

- Starostwo Powiatowe w Łomży (odpowiednie wydziały)
- Powiatowy Urząd Pracy w Łomży
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Łomży
- Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną nr 1 w Łomży
- Muzeum Przyrody w Drozdowie
- Regionalny Ośrodek Kultury w Łomży
- Zarząd Dróg Powiatowych w Łomży
- Zakład Podstawowej Opieki Zdrowotnej w Łomży

W razie potrzeby można powołać:

- zespół zadaniowy do czuwania nad realizacją Programu,
- grupy robocze do przygotowania planów, projektów, przedsięwzięć.

Nowoczesna polityka rozwoju wymaga od samorządu powiatowego bardzo aktywnej roli, nie tylko w sferze bezpośrednich kompetencji, ale także jako inicjatora i animatora działań innych podmiotów, które w myśl zasady dobrego rządzenia (goodgovernance) będą silniej niż do tej pory angażowane w realizację celów Programu, zwłaszcza jej części strategicznej. Opracowanie Programu służyć ma również innym podmiotom, samorządom gminnym, organizacjom pozarządowym, przedsiębiorstwom do skorzystania z możliwości ubiegania się o środki finansowe na swoje zamierzenia. Zaproponowane w Programie hierarchicznie uporządkowane cele, wykraczające poza zadania własne powiatu z myślą o rozwoju całego powiatu, mogą skłonić inne podmioty do zainteresowania i współpracy. W takich przypadkach dopuszcza się możliwość tworzenia na potrzeby realizacji poszczególnych zadań partnerskich jednostek o charakterze projektowym, kończących swoją działalność wraz z zakończeniem powierzonego zadania.

Program rozwoju jako narzędzie zarządzania powiatem musi podlegać systematycznemu monitorowaniu i okresowej ewaluacji. Wyniki analiz prowadzonych w ramach monitorowania postępów wdrażania Programu stanowią podstawę do weryfikacji skuteczności jej realizacji, a tym samym są kluczowym źródłem informacji w procesie decyzyjnym.

Monitoring i ewaluacja Programu

Monitoring Programu to działania polegające na zbieraniu i przetwarzaniu na potrzeby zarządzania strategicznego informacji w zakresie rzeczowo-finansowego wykonania projektów w ramach celów i zadań strategicznych oraz osiągnięcia wskaźników rezultatu założonych zadań.

Monitoring:

- proces systematycznego zbierania i analizowania informacji dotyczących zrealizowanych lub realizowanych projektów i zadań
- celem jest zapewnienie zgodności realizacji projektów z wcześniej zatwierdzonymi założeniami
- sprawdzenie, udzielenie odpowiedzi na pytania:
 - czy idziemy w dobrym kierunku?
 - czy zmierzamy do celu?
 - czy osiągamy to, co założyliśmy?
- Sprawdzane elementy:
 - założone cele strategiczne i priorytety Programu Rozwoju Powiatu łomżyńskiego do 2020 roku – stopień ich osiągnięcia, określany przy użyciu wskaźników
 - osiągnięte wyniki w postaci rezultatów, wpływów i ich efektywność, mierzone przez powiat z okresu na okres
- dostarczanie danych i informacji do dokonywania ewaluacji

Zadania monitoringu

- monitorowanie procesu wdrażania programu
- dostosowanie realizacji programu do zmieniających się prawnych warunków i oczekiwań
- monitorowanie poziomu osiągnięcia celów strategicznych i operacyjnych
- zapobieganie sytuacjom mogącym opóźnić lub uniemożliwić realizację
- interweniowanie w razie zagrożeń terminowości realizacji programu i jego celów

Wskaźniki monitorowania

Proces monitorowania realizacji Programu będzie odbywał się w oparciu o wskaźniki. Przyjęto zasadę ograniczonej liczby wskaźników monitorowania Strategii dla każdego z celów. Przy doborze wskaźników kierowano się adekwatnością, jednak podstawowym ograniczeniem była dostępność danych. Z uwagi na konieczność zachowania walorów porównawczych głównym źródłem danych do monitorowania Strategii będzie statystyka publiczna.

Dobór właściwych wskaźników, mierzalnych i dostępnych w statystyce publicznej lub w wewnętrznym systemie sprawozdawczości powiatu, umożliwiać będzie efektywne monitorowanie procesu wdrażania Programu.

Wskaźniki – mierniki wyznaczonego celu, osiągniętego efektu.

Wskaźniki produktu – bezpośrednie wytwory materialne i usługi, które są otrzymywane lub wytwarzane w trakcie realizacji projektu przy wykorzystaniu zaangażowanych zasobów (głównie finansowych) mierzonych wskaźnikami wkładu.

Wskaźnik rezultatu – bezpośrednie i natychmiastowe efekty projektu, zmiany, jakie nastąpiły w wyniku wdrożenia projektu.

Wskaźniki oddziaływania – konsekwencje danego projektu/programu wykraczające poza bezpośrednie i natychmiastowe efekty.

Wskaźniki monitoringu odnoszą się do każdego priorytetu Programu, mają charakter zarówno ilościowy jak i jakościowy, odnosząc się zarówno do produktów jak i rezultatów.

Osiąganie celów i postęp w realizacji zadań ujętych w programie będą analizowane za pomocą zestawu wskaźników statystycznych charakteryzujących główne obszary życia społeczno-gospodarczego powiatu. Mierniki celów programu obejmować będą:

- poziom i dynamikę bezrobocia;
- ilość nowo utworzonych miejsc pracy;
- zmiany w strukturze zatrudnienia;
- tempo przyrostu miejsc pracy;
- poziom modernizacji dróg powiatowych i innych elementów infrastruktury technicznej powiatu zambrowskiego;
- efektywność porozumień z partnerami samorządowymi (gmin i powiatów oraz z samorządem województwa), a także z innymi organizacjami;
- ilość pozyskanych zewnętrznych środków pomocowych.

Zaproponowany powyżej zestaw mierników może być rozszerzony w zależności od uwarunkowań rozwoju powiatu.

Ocena stopnia realizacji Programu sporządzana powinna być w postaci „Raportu z monitoringu i ewaluacji Programu”, w którym znajdą się zapisy dotyczące stopnia

osiągnięcia poszczególnych celów strategicznych i operacyjnych oraz ocena wdrażania działań z planu zadaniowego. Na podstawie informacji zawartych w raporcie podejmuje się działania mające na celu usunięcie ewentualnych nieprawidłowości. Raport powinien być sporządzany w okresach rocznych, dopasowanych do terminarza roku budżetowego. Raport będzie kończyć się wnioskami, a w razie konieczności propozycją zmiany zapisów w dokumencie.

W efekcie analiz przeprowadzanych w procesie monitoringu uzasadnione może się okazać korygowanie zapisów dokumentu i zawartego w niej planu zadaniowego, a w dalszej kolejności również celów operacyjnych.

Ważnym punktem związanym z procedurą wdrażania programu jest stworzenie narzędzi do realizacji celów promocyjnych, które powinny być skuteczne, względnie tanie, spójne oraz powinny zapewniać rozpowszechnianie informacji w prawidłowy sposób. Pozytywny, jednolity wizerunek tworzy zaufanie do jednostki samorządowej i sprzyja indywidualizacji marki powiatu czyli wyróżnia ją spośród jednostek konkurencyjnych. Nowocześnie prowadzona strona internetowa, z przejrzystą szatą graficzną, powinna stanowić kompendium wiedzy i informacji o powiecie dla: mieszkańców, turystów i potencjalnych inwestorów. Skuteczna promocja możliwa jest również poprzez prowadzenie działalności wydawniczej, poprzez materiały reklamowe i gadżety, z odpowiednio dobraną linią graficzną, oryginalnością, jakością i estetyką wykonania, nawiązującą do tradycji i historii powiatu.

Ewaluacja Programu

Ewaluacja to obiektywna ocena projektu, programu lub polityki na wszystkich jego etapach, tj. planowania, realizacji i mierzenia rezultatów. Powinna ona dostarczyć rzetelnych i przydatnych informacji pozwalając wykorzystać zdobytą w ten sposób wiedzę w procesie decyzyjnym. Ewaluacja to procedura, system, badanie umożliwiające dostarczenie kryteriów, metod i środków do oceny racjonalności działań publicznych.

Ewaluacja ma na celu poprawę jakości, skuteczności i spójności strategii (programu) z uwzględnieniem celu w postaci trwałego rozwoju.

Najważniejsze elementy ewaluacji:

- systematyczny proces oceny
- przedmiotem ewaluacji jest program, projekt, polityka, a przede wszystkim rezultaty i produkty oraz efekty oraz oddziaływania interwencji publicznej
- kryteria ewaluacji:
 - Trafność (adekwatność): to stopień, w jakim cele przedsięwzięcia są zgodne z wymaganiami beneficjenta, potrzebami lokalnymi oraz politykami i priorytetami
 - Efektywność: to relacja między produktami, rezultatami a środkami (w szczególności finansowymi) przeznaczonymi do ich uzyskania
 - Skuteczność: to stopień, w jakim przedsięwzięcie osiągnęło zakładane cele, porównanie tego co zostało zrobione z tym, co było planowane
 - Użyteczność: ocena szerszych konsekwencji interwencji (o charakterze gospodarczym, społecznym, politycznym, technicznym czy środowiskowym, na

- poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym), zarówno pozytywnych jak i negatywnych
- Trwałość: to stopień, w jakim efekty przedsięwzięcia oddziałują po jego zakończeniu. To prawdopodobieństwo kontynuacji tych efektów w długim okresie czasu
- efekty ewaluacji powinny być przydatne w procesie podejmowania decyzji oraz służyć całej instytucji w procesie uczenia.

Monitoring dostarcza danych i informacji do dokonywania ewaluacji, czyli analizy, syntezy, generalizacji oraz wnioskowania na temat danego zadania lub samej instytucji.

Raport monitoringowy i ewaluacyjny

Realizacja polityk publicznych skupia się obecnie na wynikach i rezultatach działań, a w szerszym kontekście na ocenie oddziaływania realizowanych programów i strategii. Działania takie prowadzą do większej przejrzystości realizowanych przez administracji publicznej zadań.

Sprowadza się to do zwiększenia roli społeczności lokalnych nie tylko na etapie planowania, tworzenia polityk i strategii, ale również na etapie wdrażania. Aby ten proces uspołecznienia wdrożyć istotne jest sporządzanie materiałów, opracowań i analiz, w przystępny sposób pozwalające przedstawić osiągnane wyniki i cele. Służą temu raporty z monitoringu i ewaluacji programów, strategii i projektów.

Powiat Łomżyński wypracował dobry standard w zakresie sporządzania raportu z monitoringu i ewaluacji przy realizacji Strategii Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Łomżyńskiego do 2015 roku. Układ raportu, zawartość, jak i sam sposób monitorowania i ewaluacji jest dobrym wzorem do raportowania monitoringu i ewaluacji Programu.

SPIS MAP

Mapa 1 Położenie województwa podlaskiego.....	7
Mapa 2 Podział administracyjny powiatu łomżyńskiego	8
Mapa 3 Sieć dróg krajowych i wojewódzkich w województwie podlaskim	9
Mapa 4 Mapa sieci kolejowej województwa podlaskiego	10
Mapa 5 Obszar funkcjonalny Zielone Płuca Polski.....	11
Mapa 6 Obszary problemów demograficznych w woj. Podlaskim na tle Polski Wschodniej....	20

SPIS TABEL

Tabela 1 Rezerваты przyrody powiatu łomżyńskiego	12
Tabela 2 Ludność powiatu łomżyńskiego w latach 2008-2013 (stan w dniu 31 XII)	14
Tabela 3 Podstawowe dane na temat szkolnictwa w powiecie łomżyńskim w 2013 roku	25
Tabela 4 Szkolnictwo podstawowe w powiecie łomżyńskim w latach 2008-2013	27
Tabela 6 Współczynnik skolaryzacji brutto	29
Tabela 7 Szkolnictwo ponadgimnazjalne w powiecie łomżyńskim w latach 2008-2013.....	30
Tabela 8 Licea ogólnokształcące w powiecie łomżyńskim w latach 2008-13.....	30
Tabela 9 Rynek pracy w powiecie łomżyńskim w liczbach (2008-2013)	35
Tabela 10 Mobilne grupy wieku.....	38
Tabela 11 Układ celów strategicznych i priorytetów	55
Tabela12 Zestawienie celów strategicznych, priorytetów, celów szczegółowych i operacyjnych	56
Tabela 13 Powiązania Umowy Partnerstwa z Programem	62
Tabela 14 Powiązania Strategii Rozwoju Kraju 2020 z Programem	63
Tabela 15 Powiązanie Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa z Programem	64
Tabela 16 Powiązania Narodowego Programu Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej z Programem	65

Tabela 17 Powiązania celów Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Podlaskiego z Programem.....	66
Tabela 18 RPO Województwa Podlaskiego 2014-2020	67
Tabela 19 Zestawienie celów z Programu z planowanymi działaniami operacyjnymi (inicjatywami, projektami, działaniami).....	69

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1 Formy ochrony przyrody (% powierzchni) powiatu łomżyńskiego na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku	13
Wykres 2 Gęstość zaludnienia (osoby na km ²) w powiecie łomżyńskim na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku	15
Wykres 3 Przyrost naturalny w latach 1995-2013 w powiecie łomżyńskim	16
Wykres 4 Migracje na pobyt stały w powiecie łomżyńskim w latach 1995-2013	16
Wykres 5 Saldo migracji w powiecie łomżyńskim na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku	17
Wykres 6 Ludność powiatu łomżyńskiego wg grup wieku w 2013 roku	17
Wykres 7 Struktura demograficzna powiatu łomżyńskiego w 2013 roku wraz z prognozami do 2030 roku	18
Wykres 8 Struktura ludności powiatu łomżyńskiego wg ekonomicznych grup wiekowych w latach 2010-2013	18
Wykres 9 Struktura ludności wg ekonomicznych grup wiekowych w powiatach województwa podlaskiego w 2013 roku	19
Wykres 10 Obciążenie demograficzne w powiecie łomżyńskim w latach 2010-2013	19
Wykres 11 Obciążenie demograficzne w powiatach województwa podlaskiego w 2013 roku	20
Wykres 12 Poziom wykształcenie w powiecie łomżyńskim na tle województwa podlaskiego i Polski (Narodowy Spis Powszechny 2011)	21
Wykres 13 Miejsca noclegowe w powiecie łomżyńskim na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku	24
Wykres 14 Udzielone noclegi w powiecie łomżyńskim na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku	24
Wykres 15 Wykorzystanie bazy noclegowej w powiecie łomżyńskim na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku	25

Wykres 16 Wychowanie przedszkolne w powiecie łomżyńskim na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku	26
Wykres 17 Szkolnictwo podstawowe – współczynnik skolaryzacji brutto w latach 2003-2013 w powiecie łomżyńskim	27
Wykres 18 Współczynnik skolaryzacji brutto w powiecie łomżyńskim na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku	28
Wykres 19 Szkolnictwo gimnazjalne – współczynnik skolaryzacji brutto w latach 2003-2013 w powiecie łomżyńskim	28
Wykres 20 Uczniowie szkół gimnazjalnych powiatu łomżyńskiego na tle powiatów woj. podlaskiego w 2013 roku	29
Wykres 21 Uczniowie szkół zawodowych w powiecie łomżyńskim na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku	30
Wykres 22 Uczniowie liceów ogólnokształcących w powiecie łomżyńskim na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku	31
Wykres 23 Absolwenci szkół ponadgimnazjalnych w powiecie łomżyńskim w latach 2006-2013	31
Wykres 24 Mieszkania na 1000 ludności w powiecie łomżyńskim na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku	32
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL) Wykres 25 Wyposażenie mieszkań w media techniczne w powiecie łomżyńskim na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku	32
Wykres 26 Korzystający z instalacji technicznej w % do ogółu ludności w powiecie łomżyńskim na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku	33
Wykres 27 Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca w powiecie łomżyńskim na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku	33
Wykres 28 Struktura ludności powiatu łomżyńskiego obsługiwanej przez oczyszczalnie w latach 2010-2013	34
Wykres 29 Ludność obsługiwana przez miejskie i wiejskie oczyszczalnie ścieków do ludności ogółem – powiat łomżyński na tle powiatów woj. podlaskiego w 2013 roku	34
Wykres 30 Liczba osób bezrobotnych w powiecie łomżyńskim w latach 2010-13	36
Wykres 31 Stopa bezrobocia rejestrowanego w powiecie łomżyńskim na tle województwa podlaskiego i Polski w latach 2004-2013	36
Wykres 32 Zarejestrowani bezrobotni w powiecie łomżyńskim wg grup wiekowych w latach 2010-2013	37
Wykres 33 Pracujący w powiecie łomżyńskim w stosunku do ludności ogółem w 2013 roku ..	37

Wykres 34 Pracujący wg PKD w powiecie łomżyńskim na tle innych powiatów województwa podlaskiego w 2013 r.	38
Wykres 35 Pracujący wg PKD w powiecie łomżyńskim w latach 2010-2013	39
Wykres 36 Przeciętne wynagrodzenie brutto w powiecie łomżyńskim na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku	39
Wykres 37 Przeciętne wynagrodzenie brutto (PLN) w powiecie łomżyńskim w latach 2002-2013	40
Wykres 38 Podmioty gospodarki narodowej w powiecie łomżyńskim wpisane do rejestru REGON wg wybranych sekcji na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku	40
Wykres 39 Podmioty gospodarki narodowej w powiecie łomżyńskim wpisane do rejestru REGON w latach 2010-2013.....	41
Wykres 40 Dochody gmin powiatu łomżyńskiego ogółem i na jednego mieszkańca w 2013 roku	42
Wykres 41 Struktura dochodów gmin powiatu łomżyńskiego na tle pozostałych powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku	43
Wykres 42 Wydatki i dochody na 1 mieszkańca gmin w powiatach województwa podlaskiego w 2013 roku	43
Wykres 43 Dochody powiatu łomżyńskiego na 1 mieszkańca na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku	44
Wykres 44 Struktura dochodów powiatu łomżyńskiego w latach 2010-2013	44
Wykres 45 Wydatki powiatu łomżyńskiego na 1 mieszkańca na tle powiatów województwa podlaskiego w 2013 roku	45
Wykres 46 Wydatki powiatu łomżyńskiego w latach 2010-2013	45
Wykres 47 Struktura wydatków powiatu łomżyńskiego w latach 2010-2013	45

BIBLIOGRAFIA

Aktualne problemy demograficzne regionu Polski Wschodniej, Raporty i analizy EUROREG nr 5/2010, Warszawa 2010

Główny Urząd Statystyczny – Bank Danych Lokalnych, <http://stat.gov.pl/bdl/app/portret.dims>

Grabowiecki J. (red.), 2012, *Wymiana handlowa województwa podlaskiego po akcesji do Unii Europejskiej*, red. Jerzy Grabowiecki, Białystok 2012

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do roku 2030, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011

Narodowy Spis Powszechny 2011

Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa strategia rozwoju kraju, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa 2013

Polska w Liczbach www.polskawliczbach.pl

Powiatowy plan gospodarki odpadami na lata 2011-2014 dla powiatu łomżyńskiego z perspektywą na lata 2015 – 2018

Powiatowy program opieki nad zabytkami powiatu łomżyńskiego na lata 2012-2015, Łomża 2012

Program ochrony środowiska Powiatu łomżyńskiego na lata 2011 – 2014 z perspektywą na lata 2015 – 2018.

Bogactwo Samorządów. Ranking dochodów JST, Wspólnota, 2014

Serwis Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (www.arimr.gov.pl)

Serwis internetowy Wrota Podlasia – www.wrotapodlasia.pl

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014, Urząd Statystyczny w Białymstoku

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020

Wieloletni Plan Inwestycyjny Powiatu łomżyńskiego na lata 2007-2015

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Białymstoku

Przewodniczący Zarządu

Elżbieta Parzych